

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Katolická teologická fakulta

Karel BEJČEK

PORTRÉT KARDINÁLA KARLA KAŠPARA

Diplomová práce

Vedoucí bakalářské práce: PhDr Tomáš Petráček Ph.D.

PRAHA 2006

Děkuji vedoucímu diplomové práce PhDr. Tomáši Petráčkovi Ph.D. za dobré vedení a pomoc při vypracovávání této práce. Taktéž za pomoc a slova povzbuzení děkuji vedoucímu historického semináře PhDr. Petru Kubínovi Ph.D. a kolegům-studentům, účastníkům historického semináře.

006

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a v seznamu pramenů a literatury uvedl veškeré informační zdroje, které jsem použil.

Karel Bejček

1. ÚVOD

V bakalářské práci a nyní i v diplomové práci se zabývám postavou význačného církevního představitele Karla kardinála Kašpara, arcibiskupa pražského. V nabídce bakalářských prací fakulty bylo téma z oboru historického: „Portrét arcibiskupa Karla Kašpara“. Tehdy jsem zpracoval částečně jeho kněžskou a hlavně jeho biskupskou činnost. Tato diplomová práce rozšiřuje předchozí práci na celé působení kardinála Kašpara. Proč jsem si vybral právě jeho? To jméno vysokého církevního představitele se mi zdálo povědomé. Na otázku kdo to byl Karel Kašpar jsem v tu chvíli nedokázal odpovědět, ale připomínala se mi slova spisovatel, Amerika a také katedrála Ducha sv. v Hradci Králové. Mimochodem Hradec Králové je město kde již více jak 50 let žiji. První podrobnější informace jsem našel v knize *Biskupové královéhradečtí*.¹ Karel Boromejský Kašpar, byl diecézním biskupem v Hradci Králové a to od roku 1921 do roku 1931. Nastoupil po biskupovi Josefovi Doubravovi a v roce 1931 odešel do Prahy na stolec arcibiskupský a později, v roce 1935 byl jmenován kardinálem, prvním v Československé republice.

Jako dítě jsem četl hodně cestopisy a kardinál Karel Kašpar napsal knihu o své cestě do Ameriky v roce 1926.² A důvod mého zaujetí tímto církevním představitelem byl na světě - zasunutá vzpomínka z dětství, kdy jsem jeho knihu o cestě do Ameriky četl. Také jsem se ptal přátel z farnosti u katedrály Ducha svatého v Hradci Králové na to, co o něm ví jako o biskupovi, odpovědi byly velmi stručné, prakticky nic jsem se nedověděl. Spíš několik informací směřovalo k jeho církevní hodnosti kardinála. Ukazuje se, že čas je neúprosný, letos uplyne 65 let od jeho smrti a kardinál Kašpar je téměř zapomenut.

Kdo to byl, jakou cestou na biskupství a později na stolec arcibiskupa arcidiecéze pražské prošel, jaký to byl kněz, jaká byla jeho spisovatelská činnost, jak působil na vysokých místech a také jakým byl člověkem? Od jeho příchodu ze studií do Čech uplynulo více jak sto let a od jeho smrti už šedesát pět let – doba jednoho lidského života. Co se dá dnes o něm dozvědět, jak ho dnes vidět? Jak ho můžeme dnes hod-

¹Jindřich FRANCEK, Jan JAKL, *Biskupové královéhradečtí*, Hradec Králové 1990.

²Karel KAŠPAR, *Cesta prvního českého biskupa do Ameriky, (u příležitosti XXVIII. Mezinárodního eucharistického kongresu v Chicagu)*, Hradec Králové 1927.

notit, jako člověka, biskupa ? Vždyť naše doba má jiné oči, jiné chápání. Nedalo se nic jiného dělat, než začít po útržcích času pátrat.

Původně jsem chtěl pracovat na celém životopise. Na doporučení mého tehdejšího konzultanta, jsem se v bakalářské práci věnoval především době působení biskupa Karla Kašpara v Hradci Králové, tedy od roku 1921 do roku 1931, ale nemohl jsem opominout i stručný náhled do jeho dalšího života, od narození až po jmenování biskupem. Bakalářská práce končí jeho jmenováním arcibiskupem pražským. Ve studiu na Katolické teologické fakultě jsem pokračoval v magisterském kurzu a téma mé diplomní práce je opět, jak jinak arcibiskup, kardinál Karel Kašpar a nyní už v celé době jeho působení od studií, přes biskupství královéhradecké až po jeho funkci arcibiskupa pražského, kardinála římsko-katolické církve. Původní práce byla v mnohém doplněna a pozměněna tak jak se podařilo najít některé nové, doplňující informace. Úplně nové jsou všechny části této práce týkající se jeho působení jako arcibiskupa a kardinála, tedy let 1932 až 1941 kdy Karel Kašpar po delší nemoci ve věku 71 let umírá.

notit, jako člověka, biskupa ? Vždyť naše doba má jiné oči, jiné chápání. Nedalo se nic jiného dělat, než začít po útrzcích času pátrat.

Původně jsem chtěl pracovat na celém životopise. Na doporučení mého tehdejšího konzultanta, jsem se v bakalářské práci věnoval především době působení biskupa Karla Kašpara v Hradci Králové, tedy od roku 1921 do roku 1931, ale nemohl jsem opominout i stručný náhled do jeho dalšího života, od narození až po jmenování biskupem. Bakalářská práce končí jeho jmenováním arcibiskupem pražským. Ve studiu na Katolické teologické fakultě jsem pokračoval v magisterském kurzu a téma mé diplomní práce je opět, jak jinak arcibiskup, kardinál Karel Kašpar a nyní už v celé době jeho působení od studií, přes biskupství královéhradecké až po jeho funkci arcibiskupa pražského, kardinála římsko-katolické církve. Původní práce byla v mnohém doplněna a pozměněna tak jak se podařilo najít některé nové, doplňující informace. Úplně nové jsou všechny části této práce týkající se jeho působení jako arcibiskupa a kardinála, tedy let 1932 až 1941 kdy Karel Kašpar po delší nemoci ve věku 71 let umírá.

2. PRAMENY A LITERATURA - ZHODNOCENÍ

Hned na počátku je nutno říci, že je málo pramenů jako zdrojů informací o kardinálu Kašparovi. Nabízelo se více zdrojů informací z literatury a periodik. Dá se jich tam najít dosti, ovšem většinou pochází z jednoho zdroje a tisk většinou píše tendenčně, ubírá či přidává. V monografiích a periodicích se asi už nic nového nedá zjistit, mají pravděpodobně jeden zdroj.³ Dovědět se více o kardinálu Kašparovi, znamená dostat se k archivním materiálům, které jsou důležitým zdrojem-pramenem. Určitě bude mnohá informace ve Vatikánských archivech, případně ve Vídni. Ovšem dostupnost těchto materiálů je nemožná nebo velmi obtížná. Pro tuto práci by měl velký význam archiv biskupa Karla Kašpara uložený jako součást tajného archivu královéhradeckého biskupství, ovšem ten je nedostupný. Dále jsem hledal v Národním archivu v Praze, archivu Masarykova ústavu AV v Praze a městském archivu v Hradci Králové.

Podívejme se jak hledání ve všech zdrojích probíhalo. Jsou to různé životopisy napsané o kardinálu Kašparovi, většinou jako součást většího díla. Knihy napsané jím samým ať už to jsou odborné práce nebo jeho cestopisy a další knihy jím napsané. Dalším zdrojem jsou periodika té doby. Také jsem hovořil s více lidmi, s jedním pamětníkem a historiky kteří se biskupem zabývali z různých důvodů. Nikdo z nich, ale nepracoval komplexně na životopise kardinála. Hledání informací začalo na internetu – na stránkách pražské arcidiecéze⁴ a mnohých jiných. Hned poté i v knihovně KTF UK a ve Státní vědecké knihovně v Hradci Králové. Dále jsem navštívil Centrální katolickou knihovnu v Praze, Národní knihovnu v Praze - Klementinu a knihovnu periodik Národního muzea v Praze. Pátral jsem v Národním archivu v Praze, Masarykově ústavu AV v Praze a v archivu Hlavního města Prahy. V Hradci Králové jsem dále navštívil knihovnu městského muzea a jeho historické oddělení, kde jsem hovořil s odbornými pracovníky. Navštívil jsem okresní archiv v Hradci Králové, hledal jsem i ve farní knihovně farnosti Duch sv. v Hradci Králové a i v nové biskupské knihovně v Adalbertinu – pastoračním středisku v Hradci Králové, která je ve stadiu zrodu a po svém nedávném otevření zpracovává fondy - proto není

³ Jsou to dvě práce Antonína PODLAHY:

a) *Series praepositorum, decanorum, archidiaconorum, aliorumque praelatorum et canonicum s. metropolitanae ecclesiae Pragensia primordiis usque ad praesentia tempora*, Pragae, 1912, s.23-25.

b) *Dr. Karel Boromejský Kašpar, Časopis katolického duchovenstva* 79/ 1931, příloha k 9. sešitu.

⁴ <http://www.apha.cz>

řada publikací přístupná. Měl jsem možnost nahlédnout do ordinariátních listů diecéze královéhradecké z let 1920 až 1931 na konzistoři biskupství královéhradeckého, archivní materiály biskupa Karla Kašpara, jak už je psáno výše, jsou uloženy v tajném archivu biskupství a nejsou přístupné. Hledal jsem informace i na biskupství Církve československé – husitské v Hradci Králové⁵ a na univerzitě Hradec Králové. Snažil jsem se hledat i na arcibiskupství pražském, při telefonickém rozhovoru mi bylo sděleno, že na dobu a postavu arcibiskupa Kašpara tam nic nemají a že musím hledat na jiných místech.

Literatury o kardinálu Kašparovi je přiměřeně, problém je v tom, že je navzájem velmi podobná a stručná. Pramenů je v archivech málo a při tom jsou velmi důležité.⁶ Jsou to především jeho vlastní odborné práce v *Časopise katolického duchovenstva*, knihy jím sepsané, Ordinariátní listy diecéze a některé zápisy v kronice města Hradec Králové V Národním archivu v Praze (církvní věci), jsou dvě krabice ve kterých jsou hlavně články a gratulace ke jmenování kardinálem, něco málo materiálů týkající se odluky církve a státu z roku 1919 kdy byl Karel Kašpar delegován do poradního sboru Ministerstva školství a osvěty, které problém řešilo. Jsou tam i poznámky k některým osobám z různých období jeho činnosti a sešitek intencí. Jiné materiály týkající se Karla Kašpara archiv nemá.⁷ Masarykův ústav AV má dva dopisy – gratulace v části archivu „Korespondence TGM“ a několik dokumentů (jsou použity v této práci) se nachází v části archivu „Edvard Beneš I“. Našel se i jeden pamětník z Hradce Králové⁸, ale mnoho nesdělil.

V archivu Biskupství královéhradeckého bylo možno nahlédnout do Ordinariátních listů diecéze. Setkal jsem se tam s ochotou, ale přístup do tajné části archivu mi byl odepřen s odvoláním na Kodex kanonického práva, kánony 486 – 491. Osobní

⁵ Periodika *Český zápas*, *CČs Praha*, 1921, 1922, 1931. Dále rodinný kalendář „*Český zápas*“, CČs, Praha, 1922, 1931, 1932. Jiné materiály nebyly k dispozici.

⁶ Výjimkou asi bude archiv biskupství královéhradeckého, ale ten je nepřístupný.

⁷ Národní archiv v Praze, *Ordinariát APA*, krabice č. 211 a 212, materiály tam umístěné se týkají kardinála Kašpara. Mnoho se toho nedochovalo. V kr. č. 211 je kniha intencí z počátků jeho činnosti a pastýřské listy z let 1931 až 1939. V kr. 212 jsou různé útržkovité informace z roku 1919, výstřižky z novin, písemné přípravy (dosti nečitelné) pro referáty týkající se církve, jejího majetku a případné odluky církve a státu, charakteristiky některých členů poradního sboru a další různé, nesouvisející materiály. V krabici je kniha podpisů pod gratulací ke jmenování kardinálem, dopisy od evropských arcibiskupů, dekret o jmenování kardinálem, materiály týkající se slavnostních obřadů při jmenování kardinálů v Římě a novinové články k této události.

⁸ Stanislav Štědroň, stár 86 let (v roce 2003), Velké náměstí, Hradec Králové

archiv biskupa Kašpara je součástí Archivu kurie a je škoda, že byl přístup do něho odmítnut. Církevní archiv v Zámrsku má dokumenty z diecéze do roku 1918, tedy mimo dobu kdy biskup Kašpar v diecézi působil. Oblastní archiv v Hradci Králové má dobře vedené kroniky ze sledovaných let. Obsahují stručné informace o dění ve městě, ale církevní dokumenty archiv nemá. Je s podivem jak málo informací se uchovalo na tu dobu asi osmdesát let vzdálenou.

Knihy o biskupovi Kašparovi a také jím napsané jsou poměrně dobře přístupné, ale v oblasti periodik už to tak snadné není. Hlavně knihovnám v Hradci Králové (moje bydliště) chybí celostátní periodika z té doby, která mne zajímala. Mají pouze kompletní ročníky novin a částečně i časopisů sociálně-demokratických a komunistických.⁹ Je vidět, že se komunistická vláda o ty ostatní periodika „postarala“. Vynikajícími knihovnami, co se týče periodik, je knihovna Národního muzea v Praze a Národní knihovna v Praze. Skutečně jsou vybaveny velmi dobře. Pouze knihovna Národního muzea má ztížený přístup k periodikům, je totiž otevřena jen jeden den v týdnu. Zpočátku bylo obtížné hledat jen tituly periodik v té době vydávaných, na úplném seznamu periodik z doby před 80lety se podle sdělení SVK Hradec Králové teprve pracuje. Periodika jsou dobrým zdrojem informací, problémem je jejich neúplnost, dostupnost a také velká časová zátěž při práci s nimi. Všechna prostudovaná periodika jsou uvedena v seznamu literatury. Informací o církvi nebo o kardinálu Kašparovi bylo velmi málo.

Po prohlédnutí řady periodik se ukázalo, že mnoho prostoru k psaní o katolické církvi periodika nevěnovala s výjimkou katolicky anebo protikatolicky zaměřených. V katolicky zaměřených je vidět určitá nekritičnost, ruka nadřizovaného kléru je tam velmi znatelná. Okolo kanovníka, biskupa a později kardinála Kašpara se objevovaly články především z let kdy došlo ke změně v jeho postavení v církvi, což byly roky 1921, hlavně rok 1931 a také roky 1935 a 1941. Bylo hledáno v těchto periodicích: *Časopis katolického duchovenstva, Čech, Český zápas, Duch času, almanach Katolík, Králové-hradecko, Kraj Královéhradecký, Květy, Národní politika, Osvěta lidu, Pochodeň, Právo národa, Pražské noviny, příloha ČKD - Sursum, Štít, Vlast' a Volná myšlenka* Je to poměrně velký počet periodik a jejich ročníků, ale jak už bylo psáno výše, málo informací k tématu práce. Z periodik s nepřátelským vztahem k církvi se o

⁹ periodika *Osvěta lidu* 1920, 1921, 1930, 1931 a *Pochodeň*, rok 1921

kardinálu Kašparovi nedá dozvědět prakticky nic, jejich pisatelé sice často psali o církvi, ale vše záporně, vycházejíc z nenávisti. Vyzdvihovaly se různé chyby v jednání církve a jejích členů, psaly různé hany a pomluvy, tvrdé vystupování bylo proti Římu. Na slušnou, rozumnou kritiku až na několik výjimek člověk nenarazí. Také hodně prostoru věnovali výzvám k odchodu z církve a radili jak si v tomto směru počínat. Psali o jejím údajném nepřátelství vůči národu, nebo opakovali výzvy k pohřbu žehem (tehdy církví zakázaného) a podobně. Jsem přesvědčen, že kdyby věděli o nějakém pochybení v konání kardinála Kašpara, rozhodně by neměli strach to zveřejnit a komentovat, protože skutečně výpady proti církvi a jejím členům nešetřili.

Naprosto bezkonkurenčním a na informace velmi bohatým periodikem byl *Časopis katolického duchovenstva* (dále se bude psát *ČKD*), který jsem prošel listujíc od roku 1900 až 1941 (ročník 1939 nebyl v žádné knihovně) a ročník 1944. Časopis přinášel mnohé informace o církvi, kléru a víře o církevním právu, vědě a i o kultuře.

V roce 1931 byl Dr. A. Podlahou sepsán rozsáhlý životopis se všemi důležitými údaji. Životopis byl sepsán pro časopis *ČKD* a to u příležitosti jmenování biskupa Kašpara arcibiskupem pražským.¹⁰ Jde o cenný a spolehlivý zdroj informací všech ostatních životopisců kardinála Kašpara. Součástí tohoto článku je neúplný seznam prací kardinála Kašpara, hlavně článků uveřejněných v *ČKD* od roku 1901, kdy začal publikovat, až do roku 1911. Hlavní část jeho publikační práce v *ČKD* po roce 1911 tam už uvedena není. V této diplomové práci jsem tento seznam doplnil na základě průzkumu všech ročníků *ČKD*, které jsem studoval. Počínaje rokem 1923 je součástí *ČKD* příloha *Sursum*, kam kardinál Kašpar také psal. Od roku 1924 se v *ČKD* také objevují stručné informace o člancích v jiných periodicích, vždy s udáním názvu periodika, autora a názvu článku. Kardinál Kašpar je tam také několikrát uveden, ale bez bližších údajů o lokaci článků.

¹⁰Antonín PODLAHA, *Dr. Karel Boromejský Kašpar, Časopis katolického duchovenstva* 79/ 1931, příloha k 9. sešitu.

Autor životopisu biskupa Kašpara byl knězem, později biskupem, vědeckým pracovníkem, vychovatelem a také se staral o dostavbu svatovítské katedrály.

Podle knihy Eliška ČÁŇOVÁ, *Slovník představitelů katolické církevní správy V Čechách v letech 1848 – 1918*, Praha 1995.

Tato práce je rozdělena na několik částí. Je to nejprve stručný životopis se základními údaji z jeho života a činnosti, sepsaný na základě jiných životopisů¹¹, které mají různou úroveň. Opravdu jediným zdrojem informací počátku kněžské práce K. Kašpara a jeho funkcí je práce A. Podlahy o vyšším kléru v Praze na počátku XX. století.¹² Dr. A. Podlaha byl biskup, kolega K. Kašpara ze studií a vědecký pracovník. Všichni životopisci nemohli opominout tento zdroj stejně tak, jako další životopis od A. Podlahy v *ČKD*. Bylo ale i užitečné nahlédnout do dalších prací jako je „*Pražské arcibiskupství 1344–1914*“ autorů Z. Hledíkové a J. Polce, nebo encyklopedie biskupů od M. Bubna či kniha, *Biskupové královéhradečtí*“. Knihy a články napsané o biskupu Kašparovi jsou si podobné, však také mají stejné zdroje. Vyloženě idealizující je kniha F. Poula, napsaná k oslavám sedmdesátiletého výročí narození kardinála Kašpara. Je tam mnoho nepodložených informací, kam patří třeba popis dětství malého Karla Kašpara, jeho ideálního chování jako dítěte atp. V této knize jsou i pochvalná hodnocení ostatních biskupů – jeho kolegů, otištěná ve formě dopisů i s podpisy. Je zajímavé číst jak to jednotliví biskupové napsali.¹³ Dostal jsem se i ke knize-beletrii „*Rekvie za kardinála*“, jakési simulace na dobu kardinála Kašpara a na jeho osobu. Z knihy se pro práci nedá použít nic, je to směs neurčitých informací, smyšlenek a zřejmě jde i o spojení příběhů různých osob do jedné postavy. Těžko lze říci z čeho a jaké úpravy autor dělal.¹⁴

¹¹ a) Antonín PODLAHA, *Dr. Karel Boromejský Kašpar*, Časopis katolického duchovenstva roč. 79, 1931, příloha k 9. sešitu.

b) Arcibiskupství pražské, *Biskupové – Karel Kašpar (1931–1941)*, internetové stránky: www.apha.cz

c) Antonín PODLAHA, *Series praepositorum, decanorum, archidiaconorum, aliorumque praelatorum et canonicum s. metropolitanae ecclesiae Pragensia primordiis usque ad praesentia tempora*, Praeae, 1912, s.23-25.

d) Miloš TRAPL, *Církevní poměry v letech 1848–1938*, in: *Pražské arcibiskupství 1344–1914*, edd. Z. HLEDÍKOVÁ a J. POLC, Sborník statí o jeho působení a významu, Praha 1994.

e) Milan BUBEN., *Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů*, Praha 2000.

f) František POUL, *Život a dílo Karla kardinála Kašpara*, Praha 1940, (nestránkováno).

g) František POUL, *Památník na zesnulého Karla kardinála Kašpara*, Praha 1941.

h) Jindřich FRANCEK, Jan JAKL, *Biskupové královéhradečtí*, Hradec Králové 1990

¹² Antonín PODLAHA, *Series praepositorum, decanorum, archidiaconorum, aliorumque praelatorum et canonicum s. metropolitanae ecclesiae Pragensia a primordiis usque ad praesentia tempora*, Praeae 1912, s. 25.

¹³ František POUL, *Život a dílo Karla kardinála Kašpara*, Praha 1940.

¹⁴ Josef JELEN, *Rekvie za kardinála*, Praha 1985, autor je bývalý kněz, komunisticky orientovaný a psal v letech sedmdesátých a osmdesátých knihy vyhovující tehdejší vládnoucí straně. Dozvěděl jsem se, že J. Jelen sloužil jako kněz v královéhradecké diecézi a snažil jsem se dopátrat jeho současný pobyt. Dnes se o něm nic neví. Měl jsem představu, že by mohl říci, případně doložit, informace z knihy. V jeho knize jde o velmi kritický pohled na vyššího církevního hodnostáře, kardinála Konradyho (smyšlené jméno). Popisuje ho na samém sklonku života a používá tam veřejně známé informace ze života kardinála Kašpara a také další, neověřitelné informace. Jde o beletrii a nedá se zjistit co je skutečnost a co autorova fabulace.

V dalších částech diplomové práce jsou detailní pohledy na dětství, studia, kněžskou práci Karla Kašpara, více prostoru je věnováno jeho biskupské práci a také jeho nejvyššímu postavení arcibiskupa pražského a kardinála. Je to pohled na jeho práci a konání, tak jak se jeví z několika zachovaných archiválií, dobových periodik, životopisů a literatury. Důležité poznatky se také získaly z jeho odborných prací a z knih, které napsal. Také *Ordinariátní listy* diecéze královéhradecké vypovídají mnohé o jeho práci.¹⁵ V příloze této práce jsou uvedeny pastýřské listy biskupa Kašpara a pokus o chronologii různých požadavků, příkazů, pokynů a informací, které ukládal kléru i diecézanům. Z chronologie je vidět jak se měnila problematika činnosti v diecézi v závislosti na čase a jakou asi důležitost některým tématům přikládal.

Z knih, které biskup Kašpar napsal se dají získat mnohé osobní informace o něm a jeho životě. Biskup Kašpar napsal kromě odborných knih a článků i několik knih pro věřící katolického zaměření (životopisy církevních osobností a cestopisy). Při použití knih jím napsaných se nelze ubránit subjektivnímu pohledu pisatele této práce, chybí kritické zhodnocení.¹⁶ Knihy byly psány v určité době, pro určitého, věřícího čtenáře z diecéze královéhradecké.

Slovník českých spisovatelů, Libri, Praha 2000, heslo Jelen Josef (*1921) uvádí : Satirizujícím způsobem otvírá pohled do zákulisí církve.

¹⁵ viz seznam literatury v této práci.

¹⁶ Martin C. PUTNA, *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848 – 1918*, Praha 1998, s.242. Zde autor píše pouze o vědecké práci K. Kašpara, jako právníka, když hodnotí *Časopis katolického duchovenstva*. Píše, že svou vědeckou vizitku tam předložili kněží A. Podlaha a K. Kašpar. Časopis poskytoval prostor pro budoucí kanovníky a biskupy.

3. HLAVNÍ ŽIVOTOPISNÁ DATA KARLA KAŠPARA

Karel Boromejský Kašpar se narodil 16. května 1870 v Mirošově u Rokycan jako syn učitele Jana Kašpara a Filipiny (roz. Heidelbergová). V roce 1872 se rodina přestěhovala do Křimic u Plzně. Tam začal malý Karel chodit do obecné školy. V roce 1880 pobýval po více jak půl roku v Tuškově u německé rodiny, aby se naučil německy. V roce 1880 začal studovat na reálném gymnasiu v Plzni, kde studoval s výbornými výsledky.

Na kněžskou cestu se vydává roku 1888, kdy je poslán kardinálem Schönbornem na studia teologie na bohoslovecké fakultě *De propaganda Fide* a svá studia tam ukončil roku 1893. V tomtéž roku byl promován na doktora teologie. Během studia obdržel nižší svěcení a 25. února 1893 byl vysvěcen na kněze. Vrací se domů a je jmenován kaplanem v německé osadě Schweising u Stříbra. Po tříleté praxi opět odjíždí do Říma studovat obojí právo na papežské universitě u sv. Apolináře. Dne 18. června byl promován na doktora obojího práva. Opět jsou jeho studijní výsledky výborné. Za svých studentských pobytů byl přijat dvakrát papežem Lvem XIII.

Do Čech se vrací 25. června 1898 a je jmenován kaplanem u sv. Mikuláše v Praze na Malé straně. Během času pracuje v mnoha stále významnějších funkcích v učitelském úřadu církve a jako kněz, církevní právník, liturgik a dogmatik. Je profesorem šlechtické akademie hraběte Straky, spirituálem a dostává se i do sboru doktorů bohosloví pražské univerzity. Dne 12. února 1907 je zvolen za kanovníka metropolitní kapituly. Nadále pracuje v dalších funkcích jako církevní soudce, člen zkušební komise na České teologické fakultě a 1. prosince 1908 se stává arcibiskupským kancléřem, což je vysoká církevní funkce. Kancléřem je až do roku 1916, kdy se tohoto úřadu vzdal. Později byl též *canonicus* a latere arcibiskupa Huyna na generálních vizitacích. V roce 1919 zastupuje církev v poradním sboru ministerstva školství a osvěty, kdy se jednalo o odluce církve a státu. Také začal psát některé odborné práce a velké množství odborných příspěvků do časopisu *Katolického duchovenstva*.

V roce 1920 dne 8. března byl jmenován papežem Benediktem XV světícím biskupem v diecézi královéhradecké. Vysvěcen byl 11. dubna 1920 arcibiskupem praž-

ským F. Kordačem a po úmrtí královéhradeckého biskupa J. Doubravy je papežem Benediktem XV. jmenován 13. června 1921 biskupem královéhradeckým. Diecézi řídil autoritativně, organizoval a vizitoval. Staral se o kněze a velké úsilí věnoval vyřešení problémů kolem odpadu kněžů v letech 1920 až 1922. Byl také stále odborně činný. Na jeho popud byl zorganizován katolický sjezd v Hradci Králové a také zavedl Katolickou akci podle přání Říma. Jako biskup navštívil Spojené státy americké v roce 1926, kdy se účastnil světového eucharistického kongresu v Chicagu. Byl také na návštěvě ve Svaté zemi a Egyptě roku 1930 a navštívil s poutními výpravami Lisieux, Lourdy, Konnersreuth a vícekrát Řím. O některých svých cestách napsal knihy.

V roce 1931 rezignoval arcibiskup pražský F. Kordač a biskup Kašpar byl 22. října 1931 jmenován na jeho místo. Na novém místě si počíná stejně aktivně a autoritativně jako v diecézi, na generálních vizitacích káže, biřmuje a hovoří s lidmi, ale ukazuje se, že musí více dbát na politiku, více zvažovat své kroky. Podporoval řády, požádal Sv. Stolec o svatořečení blahoslavené Anežky České a v roce 1935 byl v Praze konán velký, celostátní katolický sjezd s velkým ohlasem v církvi, Evropě a i v Římě. Arcibiskup Kašpar patřil mezi hlavní svolavatele a podporovatele tohoto sjezdu.

Na základě úspěšného katolického sjezdu a podstatně zlepšených vztahů Československa a Vatikánu je jmenován papežem Piem XI. kardinálem. Dne 16. prosince 1935 mu byl předán dekret a další kardinálské insignie. Vše probíhalo během vícedenní slavnosti v Římě. Jmenování kardinálem bylo Vatikánem určeno jako vyznamenání nejen pro arcibiskupa Kašpara, ale pro celý československý stát. Karel Kašpar se tak stal prvním československým kardinálem.

V roce 1936 vykonal svou poslední velkou cestu, navštívil všechny diecéze Slovenska a Podkarpatské Rusi. Jeho cesta měla na Slovensku, hlavně mezi prostým lidem z venkova velký ohlas. Cesta měla i politický význam pro Československo vzhledem k národnostní situaci ve státě. Na podzim roku 1936 byl vydán Pastýřský list o bezbožeckém komunismu. V roce 1937 odjel do Říma na oslavu narozenin papeže Pia XI. a poprvé se mu stalo, že nebyl přijat na audienci. Omluvilo se to onemocněním kardinála. Kardinál Kašpar se v Římě objevuje ještě v roce 1938 kdy

se účastní pohřbu papeže Pia XI., který zemřel 10. února 1938 a po pohřbu se účastnil konklávy s volbou nového papeže Pia XII.

Dne 29. září 1938 je podepsána Mnichovská dohoda, která zbavuje Československo podstatné části území a dotýká se to podstatně i církve. Pražská arcidiecéze ztrácí dvanáct vikariátů. Kardinál Kašpar musel jmenovat církevního správce pro Sudety. V březnu roku 1939 dochází k okupaci a likvidaci Československa, které jako stát přestává existovat. Kardinál podpořil národně tradicionalistické akce a retardační politiku protektorátní vlády. Vydal i pastýřský list ve kterém odsoudil republiku jako bezbožecký stát. Okupační úřady neustále zasahovaly do řízení arcidiecéze s vědomím, že ochota spolupráce mezi nimi a církví je malá.

Vysoký věk kardinála a určitý stresový stav z nastalé situace se projevil podstatným zhoršením jeho onemocnění rakovinou, které se zhoršilo v roce 1939. Tomuto onemocnění podléhá 21. dubna 1941. Pohřeb je konán 24. dubna téhož roku a kardinál Kašpar byl pohřben se všemi církevními poctami do hrobky arcibiskupské kaple katedrály sv. Víta. Uzavřela se životní pouť muže, který o mnohé usiloval a mnoho z toho dosáhl.

4. CESTA ŽIVOTEM A PRACÍ KARLA KAŠPARA

4.1 Dětství

Karel Boromejský Kašpar se narodil 16. května 1870 v Mirošově u Rokycan, jako syn učitele Jana Kašpara a Filipiny (roz. Heidelbergové). Otec pocházel z Chválenic u Bílovic a matka byla z Mirošova.¹⁷ Jeho otec byl v roce 1872 jmenován řídícím učitelem v Křimicích u Plzně a matka přivydělávala učením ručních prací. Tam Karel začal chodit ve svých pěti letech do obecné dvoutřídní školy, což je poměrně brzo. Pro svou malou postavu musel mít zvláštní lavici. Roku 1880 v lednu byl poslán do německy mluvící rodiny, aby se naučil němčině do města Tuškova (Tuschkau). Na podzim téhož roku, ve svých deseti letech začal studovat na reálném gymnáziu v Plzni, kam denně pěšky (11 km chůze) z Křimic docházel, nosíc si sebou knihy svázané páskem. V neděli a ve svátcích měl dispens od bohoslužeb v Plzni a na mši sv, chodil v Křimicích, kde také ministroval.¹⁸ Na gymnasiu studoval a maturoval s vyznamenáním.¹⁹ Velmi idealizovanou informací z dětství přináší i F.Poul.²⁰ Ostatní životopisci se dětství Karla Kašpara mnoho nezmiňují. Jediné kardinálovy vzpomínky na dětství byly uveřejněny po jeho smrti v týdeníku Štít vydávanému v Hradci Králové²¹

¹⁷ Karel Kašpar, jako arcibiskup povýšil Mirošovickou farnost na děkanství. Pamětní deska kardinála Kašpara je dnes umístěna na budově bývalé obecné školy (nyní to je městská knihovna).

¹⁸ Informace o jeho dětství přineslo periodikum strany lidové v Hradci Králové, „Štít“, č. 17, 24.4.1941. Bylo to číslo věnované úmrtí kardinála Kašpara, kde byl článek „*Mládí a studie pana kardinála Dr. Kašpara*“, což jsou jeho osobní vzpomínky na dětství. Uvádí tam: „...*Na cestu do školy, hlavně pro cestu v zimě mi rodiče koupili vysoké botky a dlouhé kalhoty, tak abych mohl chodit ve sněhu.Do Plzně vozil pekař z Křimic housky vozíkem, který tahali dva psi. Často mne na vozíku vozil.*“ Také vzpomínal na splašení psů, kteří uháněli s Karlíkem a houskami z kopce dolů. Psům a vozíku se nic nestalo (ve svých vzpomínkách na sebe zapomněl). „...*býval jsem mezi nejlepšími studenty, často rodiče plakali radostí ...*“. „*Na obědy jsem v primě chodil k františkánům a od sekundy ke školníkovi*“. Ve vyšších ročnících už studenti chodili do tanečních a už si začínali i s děvčaty. O svých zkušenostech hovořivali ve škole a Karel píše: „...*nerad jsem poslouchal jejich řeči o děvčatech. Poznali to a ač jsem byl oblíben mezi hochy, tak mne slovy: „Karle, běž ven!“ posílali ven ze třídy*“.

¹⁹ Antonín PODLAHA, Dr. Karel Boromejský Kašpar, ČKD 72/ 1931, příloha k 9. sešitu, s. 8-22.

²⁰ F. Poul o jeho dětství dosti idealizuje: „*Rodiče budoucího kardinála žili prostě a zbožně, denně chodili s dětmi do blízkého lesíčka, modlit se k milostnému obrazu Matky Boží. Později zde za přispění Kašparových rodičů byla postavena kaplička. Tady prosil Pannu Marii i mladý student Karel za splnění své tužby, aby se mohl stát knězem.*“ Tento popis rodičů a jejich zbožnosti je jev oslaveném životopise: František POUL, *Život a dílo Karla kardinála Kašpara*, Praha 1941.

²¹ Viz informace pod odkazem č.18.

4.2 Studia bohosloví a svěcení

Podle životopisců a hlavně podle svých vzpomínek měl od dětství touhu být knězem.²² Cesta ke kněžství začala pro Karla Kašpara v jeho osmnácti letech, kdy byl poslán kardinálem arcibiskupem pražským Schönbornem do české koleje v Římě,²³ kde v září r.1888 začal studovat na filozofické a bohoslovecké fakultě „*De propaganda Fide*“, svá studia ukončil v roce 1893.²⁴ Byl dobrým studentem, všechny zkoušky které vykonal během studií měly hodnocení „výborně“.²⁵ Dne 9. června 1893 byl promován na doktora teologie. K jeho svěcením Dr. A. Podlaha uvádí: „*Během studií bohosloveckých obdržel tonsuru (15.června 1889) v Lateránu, 13. července 1890 a 18. ledna 1891 vždy po dvou nižších svěceních, na sv. Annu 1892 podjáhensství, na Vše svaté téhož roku jáhenství a 25. února 1893 byl od J.Em. kardinála-vikáře Parocchiho vysvěcen na kněžství opět v Lateránu.*²⁶ *Následujícího dne obětoval v kostele, který patřil papežské české koleji v Římě slavně první mši sv. “.* Mši byl přítomen arcibiskup pražský, kardinál Shönborn.²⁷

²² Antonín PODLAHA, *Dr. Karel Boromejský Kašpar*, ČKD 72/ 1931, příloha k 9. sešitu, s. 9.

²³ Periodikum „Štít“ č.17, 24.4.1941, článek „*Mládí a studie pana kardinála Dr. Kašpara*“. Jsou tam vzpomínky kardinála Kašpara a píše také o tom, že měl touhu být knězem. Ale bylo to s problémy. Byl mladý a chabého zdraví. Do semináře bývalo na sto přihlášek, ale bralo se okolo čtyřiceti studentů. Píše: „*Pan farář, M. Pachel z Vejprnic kam patřili i Křivice, byl vikářem plzeňského vikariátu. Jel do Prahy prosit arcibiskupa Schönborna se kterým se znal, za mne, ale nezaťajil, že jsem velmi mladý. Arcibiskup Schönborn rozhodl, že tedy půjdu do Říma*“. V tu dobu trvala kněžská studia v Praze čtyři roky a v Římě pět let. V Římě byla Česká kolej založena v roce 1884 a původně byla umístěná v Animě. Později, přispěním papeže Lva XIII kolej zakoupila dům s kostelíkem sv. Františky Římské ve Via Sistina 128. V září 1888 tam přijel Karel Kašpar s alumny z diecezí královéhradecké a českobudějovické. S ním tam nastoupil i Mořic Pícha, jeho pozdější následovník na místě biskupa královéhradeckého.

²⁴ Karel KAŠPAR, *Papež Lev XIII. a Česká kolej v Římě*, otisk z výroční zprávy akademie hraběte Straky v Praze, 1902-1903. Autor tam na stránkách 17 až 27 popisuje podrobně studia bohoslovectví v Římě na fakultě „*De propaganda Fide*“, kde studoval v letech 1888 až 1893. Jsou tam popsány jednotlivé předměty, jejich časový plán, výchova v koleji, způsob zkoušek, jmenování bakalářem a po dalším studiu doktorem bohosloví. Také píše o volném čase, výchovné náplni prázdnin a zážitky z Vatikánských paláců i města Říma, které na hochy velmi silně působily. Více o této knize je v kapitole č.6 Karel Kašpar- spisovatel.

²⁵ Jak píše Antonín PODLAHA, *Series praepositorum, decanorum, archidiaconorum, alliorumque praelatorum et canonicum s. metropolitane ecclesiae Pragensis a primordiis usque ad praesentia tempora, Praegae, 1912.* Píše: „...*dedit et omnibus tetaminibus etiam s.d. rigorosis feliciter superatis*...“, s.23.

²⁶ Antonín PODLAHA, *Dr. Karel Boromejský Kašpar*, Časopis katolického duchovenstva, 72, 1931, příloha k 9. sešitu, s.9. Jde o popis tehdejšího postupu při kněžském svěcení. Současný způsob svěcení je odlišný, kandidát dnes prochází dvěma svěceními, nejprve na jáhna a pak na kněze.

²⁷ V tehdejší literatuře bývá uváděn, jako Jeho Eminence kardinál ze Schönbornů.

Domů se vrátil 28. června 1893 a svou první mši sv. ve své domovině - farním chrámu ve Vejprtnicích slavil krátce po svém příjezdu. Před touto mší, udělil se zvláštním svolením papeže Lva XIII., u něhož byl během studií dvakrát přijat v audienci (roky 1890 a 1893), apoštolské požehnání s plnomocnými odpustky a také vysvětil Lurdkou kapli stojící vedle kostela. V srpnu 1893 byl jmenován kaplanem v německé osadě Schweising (Svojsín) u Stříbra, jedním z důvodů jeho jmenování byla i jeho dobrá znalost německého jazyka. Zde setrval na tříleté kaplanské praxi až do září 1896. Při této praxi nasbíral své první, praktické zkušenosti. Poté opět odjel do Říma a podle přání kardinála Schönborna, pokračoval jako 26letý ve studiu práv na papežské univerzitě u sv. Apolináře kde navštěvoval přednášky obojího práva. Při tom také ještě studoval tzv. studium posvátné Kongregace koncilu o spletých otázkách právních. Během studií opět vykonal všechny zkoušky s výborným prospěchem. Dne 18. června 1898 byl promován na doktora obojího práva. Za svých pobytů v Římě byl opět dvakrát přijat ve zvláštní audienci papežem Lvem XIII.

Během těchto studií kaplanoval v německém ústavu u Panny Marie dell'Anima v Římě, německá řeč pro něho nebyla problémem a on získával tak potřebné první, praktické zkušenosti z kněžské práce. Tento ústav byl spojen s německou kolejí postavenou pro obyvatele zemí bývalé Svaté říše římské, a proto i Češi zde měli svůj podíl. Měl výborné studijní výsledky a byl pracovitý. Byl také jazykově dobře vybaven,²⁸ uměl se domluvit a psát německy, italsky, francouzsky a vzhledem k tomu, že veškerá pětiletá studia teologie byla v latině, tak také bylo samozřejmostí, že uměl dobře latinsky a dokonce prošel kurzy základů hebrejštiny, arabštiny a syrštiny, jak o tom píše ve své knize *Papež Lev XIII a Česká kolej v Římě*, kde uvádí více bohatých informací o celém studiu.²⁹ Jedním z důkazů jsou jeho některé odborné práce psané latinsky a německy, také z němčiny překládal.

²⁸ Karel KAŠPAR, *Cesta prvního českého biskupa do Ameriky, (příležitosti XXVIII. Mezinárodního eucharistického kongresu v Chicagu)*, Hradec Králové, 1927 s. 68, lituje, že neumí anglicky. Píše: „Co je mi platno, že umím německy, italsky a francouzsky, zde potřebuji tlumočnicka ...“.

²⁹ Kniha byla vydána jako zvláštní otisk z výroční zprávy akademie hraběte Straky v Praze roku 1903. A Karel Kašpar je tam uveden jako spirituál a profesor náboženství v akademii hr. Straky. Kniha je více popsána v kapitole 6.2.1. Historická literatura.

4.3 Kněz

Do Čech se vrátil 25. června 1898 a byl jmenován kaplanem u sv. Mikuláše na Malé Straně v Praze a výpomocným katechetou c.k. malostranských reálných škol až do 1. září 1899, kdy byl ustanoven spirituálem šlechtické Akademie hraběte Straky v Praze a profesorem náboženství na tamním nově zřízeném českoněmeckém gymnasiu. Dne 5. července 1901 se podrobil přísné zkoušce (rigorosum) z církevního práva na c.k. České teologické fakultě s výborným prospěchem, na jejímž základě byl jeho doktorát nostrifikován. Dne 15. listopadu byl přijat za člena sboru doktorů bohosloví pražské univerzity. V tomto roce také začal se svou, velmi rozsáhlou publikační činností v *Časopise katolického duchovenstva*.³⁰ Mladý, 31letý Karel Kašpar začal svou strmou cestu církevními funkcemi a postaveními. Při své další cestě do Říma, bylo to v září 1905, byl přijat papežem Piem X. v soukromé audienci, při které přijal sv. Otec všechny jeho spisy do své knihovny.³¹

Od svých kněžských začátků vystupoval jako vědecky pracující právník, dogmatik a liturgik. Psal odborné články, zodpovídal dotazy, vysvětloval právní problémy. Psal především do *Časopisu katolického duchovenstva*. Do svého zvolení biskupem napsal 126 článků do *ČKD*. Další jeho články byly otiskovány také v *Bohovědném slovníku*, *Jitru*, *Museu*, *Neděli (příloha Katolických listů)*, *Vlasti* a dalších. Také překládal od-

³⁰ První článek otiskuje v *Časopise katolického duchovenstva* začátkem roku 1901, s. 143. S názvem „*O podstatě oběti mše svaté*“. Poté následuje nepřetržitá řada článků v tomto časopise především z témat odborných: církevního práva, dogmatiky, pastorálky a liturgiky. V roce 1917 má otištěno nejvíce svých článků. Byla doba válečná a ta přinesla mnoho problémů pro věřící i církev.

V článku: Antonín PODLAHA, *Dr. Karel Boromejský Kašpar*, in *Časopis Katolického duchovenstva*, 72, 1931, příloha k 9. sešitu, s. 15-16, A. Podlaha sestavil seznam odborných prací – článků K. Kašpara, který je vypracován od roku 1901 až do roku 1911. Dále v seznamu článků A. Podlaha nepokračoval. Ale hlavní množství odborných článků napsal K. Kašpar až po roce 1911.

V příloze VI – X. této práce je seznam článků doplněn o zbývajících roky.

³¹ Tuto informaci přináší Antonín PODLAHA, *Dr. Karel Boromejský Kašpar*, *Časopis Katolického duchovenstva*, 72, 1931, příloha k 9. sešitu, s. 10, bez bližšího určení o které spisy šlo, ale dá se zjistit, že v roce 1905 měl K. Kašpar za sebou tyto práce: *Cesta k životu* (svatopostní řeči), 1901, *Masarykův slovník naučný*, Praha, 1927, uvádí u hesla Kašpar, rok vydání *Cesty k životu* 1900, u práce *Preces ab adolescentibus litterarum studiosis in Academia Strakiana Pragae*. Je rok 1902 *Církevní zá konodárství o náboženských (řeholních) kongregacích*. Díl I., II. Pragae, je datován 1902 až 1903, *Papst Leo XIII. und das böhmische kollegium in Rom*, 1903. *Zrcadlo zpovědní zvláště pro studující mládež* 1904, *Papež Lev XIII. a Česká kolej v Římě*, II. vydání, 1905. Díky své znalosti němčiny má překlady děl z německých zdrojů: „*Jak náboženské vyznání působí na mravnost*“ 1902, autorem je P.A. Kross S.J. a „*Církevní východní otázka a úkol Rakouska při jejím řešení*“ 1903, autor A. Erhard.

Informace o těchto pracích K. Kašpara jsou v knize: Antonín PODLAHA, *Series praepositorum, decanorum, archidiaconorum, alliorumque praelatorum et canonicum s. metropolitanae ecclesiae Pragensia a primordii usque ad praesentia tempora*, Pragae, 1912

borné články z němčiny a také v tomto jazyce psal. Také napsal sedmnáct monografií, většinou na odborná témata, dvě z nich jsou napsány latinsky.³² Zajímavá je jeho kniha – sešit intencí, vedená od jeho první mše sv. v roce 1893, zápisky končí rokem 1908. Na počátku bylo vše zapisováno velmi pečlivě, datum zápisu, za koho, částka, poté i datum odsloužení a případné poznámky. Počínaje rokem 1907 je vidět určitá rutina a už u zápisů neuvádí finanční částky, i datace bývá vynechána. První mši sv. 25.2.1893 sloužil za své kněžské vysvěcení, 27.2.1893 za rodiče a třeba 1.3.1893 za arcibiskupa Shonbörna a 1.3.1893 za papeže Lva XIII. Částky uváděné za intence se pohybovaly od 1 zlatého do 10 zlatých. Dokonce v jednom případě byl požadavek na 100 intencí za částku 48zl. 88 kr.³³

Jeho kněžská práce, především funkce jsou důkladně popsány A. Podlahou,³⁴ velmi stručný přehled funkcí přinášejí životopisci F. Poul. a M. Buben.³⁵ Nikdy se nevyhýbal funkcím, které spadaly do jeho vědeckých oborů – církevního práva a dogmatiky. V říjnu roku 1903 byl jmenován zástupcem radů k. arcidiecézního duchovního soudu pro záležitosti sporné a trestné a zástupcem obhájce (později obhájcem – defensor vinculi) svazku manželského. Dne 6. dubna 1904 byl jmenován skutečným radou k. arcidiecézního Duchovního soudu pro záležitosti manželské.

V roce 1905 došlo k zajímavé události, jakoby předznamenávající jeho pozdější působení v diecézi královéhradecké a potvrzující jeho češství, ke kterému se vždy hlásil. Po svém nástupu v roce 1893 se nový královéhradecký biskup Brynych energicky ujal své funkce, což se části kléru nelíbilo. V diecézi rozsáhlou oblast zabíraly Sudety s německy mluvícím obyvatelstvem a biskup Brynych měl mnohé problémy s německým klérem, který chtěl diecézi rozdělit na základě národnostním. Papež toto rozdělení zamítl. V roce 1905 část německého kléru opět přišla s novým plánem na rozdělení. Na prozrazení tohoto jejich plánu biskupu Brynychovi měl velký podíl právě Karel Kašpar.³⁶

³² Viz kapitola č.. a seznam pramenů této práce.

³³ Národní archiv Praha, *Ordinariát APA*, krabice 211, sešit intencí *Dr. Carolus Kaspar*

³⁴ Antonín PODLAHA, *Dr. Karel Boromejský Kašpar*, Časopis katolického duchovenstva, 72, 1931, příloha k 9. sešitu s.9-11.

³⁵ František POUL, *Život a dílo Karla kardinála Kašpara*, Praha 1940.

Milan BUBEN, *Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů* Praha 2000, s. 165-166.

³⁶ Zajímavá informace, bez bližších údajů je z knihy Vladimír HRUBÝ, Ota NEPILÝ, *Královéhradecká diecéze*, Hradec Králové 1994, s.63.

Po uvolnění místa kanovníka v.v.metropolitní kapituly u sv. Víta, byl 12. února 1907 po svém probatičním kázání zvolen za kanovníka, což je významné místo v církevní hierarchii³⁷. Dne 7.dubna 1907 byl instalován světícím biskupem děkanem Dr. Frindem na místo kanovníka v.v. metropolitní kapituly u sv. Víta a do konce školního roku ještě zastával svůj úřad v akademii hraběte Straky.

Dne 10. srpna 1907 byl jmenován skutečným radou k.arcibiskupské Konzistoře v Praze, a na podzim téhož roku (8.října) zástupcem arcibiskupa Skrbenského v kuratoriu šlechtické akademie hraběte Straky v Praze, dále ordinariátním komisařem při tanním soukromém gymnasiu českého i německého oddělení. V listopadu roku 1907 pak následovaly dvě další funkce, prosynodální examinátor a ordinariátní komisař při dívčím gymnasiu „Minerva“³⁸ v Praze. Skutečným radou Duchovního soudu v záležitostech sporných a trestních se stal 19. května 1908. V červnu téhož roku se stal členem komise pro zkoušky katechetů. Dne 1.prosince 1908 arcibiskupským kancléřem, tím byl až do r. 1916, kdy se tohoto úřadu vzdal. Šlo o významnou funkci na arcibiskupství pražském.³⁹

Dne 16. prosince 1908 byl vyznamenán čestným křížem papežským „pro Ecclesia et Pontifice“ a 9. ledna 1909 byl zařazen do cenzorského sboru „Collegium censorum“, poté byl 23. února 1909 jmenován členem „Consilii et vigilantia“. Pilně pracoval ve školství, jiného byl jmenován členem zkušební komise na c.k. České theologické fakultě v Praze při rigorosech z dogmatiky a církevního práva. V lednu 1910 se stal členem zkušební komise na České theologické fakultě v Praze při rigorosech z dogmatiky a církevního práva. V prosinci 1910 byl zvolen děkanem theologického kolegia v Praze.

Arcibiskup Huyn ho také jmenoval členem bohovědné komise pro řešení theologických otázek, svým zástupcem v záležitostech kázně v pražském arcibiskupském semináři a komisařem arcibiskupského konviktu studujících v Příbrami.⁴⁰ Bylo mu

³⁷ V květnu 1906 zemřel probošt kapituly Mons.A.Hora, na jeho místo byl jmenován světící biskup Mons. F. Krásl a za děkana byl zvolen světící biskup Mons. V. Frind, který uprázdnil kanonikát v.v. metropolitní kapituly pro K.Kašpara.

³⁸ Gymnazium se později přejmenovalo na gymnazium Elišky Krásnohorské.

³⁹ K této funkci nebyla nalezena v archivech, ani literatuře žádná informace, jen je stručně konstatováno, že byl kancléřem.

⁴⁰ Antonín PODLAHA, *Dr. Karel Boromejský Kašpar*, Časopis katolického duchovenstva, 72,

čtyřicet let a dále pracoval v několika dalších funkcích, týkajících se pastýřského a učitelského úřadu církve. Řešil mnohé právní problémy a staral se o mládež v arcibiskupském semináři a na dalších místech, např. byl náměstkem předsedy organizace České katolické mládeže, arcibiskupským komisařem řeholnic různých kongregací. členem ředitelství koleje Arnošta z Pardubic, arcibiskupským komisařem řeholnic sv. Františka Ustavičného klanění se Nejsvětější Svátosti, Milosrdných sester sv. Karla Boromejského a Karmelitek na Hradčanech. Byl též *canonicus* a latere arcibiskupa Huyna na vizitacích. Kdy ho doprovázel a jak svědčí různé zmínky v kronikách farností byl prakticky všude s arcibiskupem.⁴¹

V roce 1919 se účastnil více akcí kde se řešily problémy mezi církví a nově vznikajícím státem, který nebyl v té době katolické církvi nakloněn. V červnu 1919 byl sjezd duchovenstva katolické církve (asi kněžská Jednota) a kanovník Kašpar tam měl větší referát.⁴² V tomtéž roce jako metropolitní kanovník u katedrály sv. Víta zastupoval církev v poradním sboru ministerstva školství a osvěty pro odstavku církve a státu a vyjadřoval se i k církevnímu školství ve vznikající Československé republice.⁴³ Byla to náročná práce, ale nakonec k odluce církve a státu nedošlo. Spoluhra-
coval s lidmi z vedení Lidové strany Msgre. B. Staškem (generální tajemník ČSL a Dr. F. Noskem (místopředseda, ČSL) na anketě o rozluce církve a státu. Také tam má rukopis článku „*O úpravě poměrů mezi ČSR a katolickou církví*“, článek není

1931, příloha k 9. sešitu, s. 10. v této práci je uváděno více funkcí a úřadů. Pro Karla Kašpara to byla strmá, jedenáctiletá cesta vzhůru.

⁴¹ Poznámky z kronik se dají najít na internetu, není v silách jednoho člověka farností a archivy objíž-
dět. Je to jen pro dokreslení pohledu na Karla Kašpara.

⁴² Národní archiv Praha, *Ordinariát APA*, krabice 212, kde je rukopisný článek (velmi špatně čitelný) kanovníka Kašpara o církevním majetku, původu jmění a je z toho vidět, že měl starost o církevní jmění a její postavení. Jsou tam výstřižky z novin o církevní půdě o útocích na církev a také návrh zákona o církevních pozemcích. Ke sjezdu tam není nic podrobného, zřejmě to byl sjezd kněžské Jednoty, která byla ještě před svým rozdělením. O tom, zda byl kanovník Kašpar členem Jednoty se nenašla žádná zmínka.

⁴³ Tamtéž. V těchto materiálech je pozvánka na schůzi poradního sboru konanou na Ministerstvu školství dne 2.10.1919. Pozvánka je podepsána Dr. Habrman (asi poslanec Nár. shromáždění) z min. školství a osvěty. Na programu byl projednáván historický vývoj poměru mezi státem a církvemi v jednotlivých státech Evropy a stanoviska členů poradního sboru k otázce poměru státu k církvím, zvláště co se týče odluky.

Další pozvánka je na 4.12.1919 a mělo se hovořit o postavení církve v Čs. státě.

Nachází se tam i seznam členů poradního sboru: V. Holub, farář v Liboci, menšinový referent; zástupce hnutí „Volná myšlenka“-(střídali se pánové Bartošek, Motyčka, Aron, Máša, Weingartner); F. Trojher, děkan v Ledenicích, člen Národního shromáždění; Dr. F. Nosek za Čs. stranu lidovou; Šimkovič, vládní referent evangel. a východ. církví na Slovensku; Dr. J. Jatsch, profesor bohoslov. fakulty německé univerzity Praha.

Také je tam několik výstřižků z dobového tisku s tematikou vztahů církev – republika Československá

místo onemocnělého litoměřického biskupa Grosse vizitoval a biřmoval vikariát lounský a poté odjel do Hradce Králové. Zde ještě jako světící biskup visitoval spolu s diecézním biskupem Doubravou vikariát lanškrounský. Poté doprovázel pražského nuncia Mícaru na jeho biskupské svěcení do Říma, jako jeho spolusvětitel. Dne 13. února 1921 byl v Nitře spolusvětitelem prvních slovenských biskupů Kmet'ka, Vojtašáka (Vojtassák) a Blahy.

Biskup Kašpar velmi aktivně řídil, organizoval a vizitoval celou svou diecézi. První léta vizitací kázal dvakrát za den, biřmoval, zkoušel děti z náboženství – vlastně šlo o jakési malá křesťanská cvičení a i zpovídal bez ohledu na čas. Generální vizitace bývala svátkem a do kostelů chodilo mnoho lidí. Podporoval veškerou činnost církvi pomáhající. Velmi podporoval Mariánskou družinu, tělocvičnou jednotu Orel a Sdružení katolické mládeže. Na papežovo vyzvání nařídil v celé diecézi zavedení Katolické akce, prostředku k udržení a zmohutnění katolického života. Tato akce měla jeho velkou podporu a také důsledně kontroloval její provádění.⁴⁷ Dozíral na to aby v každé osadě se konala v předepsané lhůtě sv. misie a obnova. Byl autoritativní, plané diskuze a polovičatosti nepřipouštěl.

Doba, do které jako biskup přišel, byla z mnoha důvodů vážná. Po světové válce vypadala Evropa a vztahy mezi státy, národy a v církvi jinak než před ní. Vznikl nový státní útvar – Československo. Nastal velký rozvrat morálních hodnot, postup socialistických a komunistických myšlenek, vzrůst ateizmu a to po celé Evropě a nevyhnulo se tomu i Československo. Především v Čechách se část veřejného mínění postavila proti katolické církvi vzhledem k jejím předešlým vztahům s rakouskou monarchií. Nastal rozkol i v řadách katolického duchovenstva a později vznikla nová Církev československá (CČs, později s přídavkem husitská). To vše přinášelo mnoho problémů pro jeho biskupskou práci. Ale, jak píší autoři knihy o biskupství královéhradeckém: „*Energicky se ujal obnovy katolického života v diecézi, a to jak ve vztahu k reformnímu hnutí, tak i k různým protikatolickým tendencím v životě poválečné republiky.*“⁴⁸

⁴⁷ Katolická akce je více popsána v kapitole č.

⁴⁸ Vladimír HRUBÝ, Ota NEPILÝ, *Královéhradecká diecéze*, Hradec Králové 1994, s. 68.

Diecéze patřila k těm, kde byly problémy, byl velký počet „odpadlíků od víry“.⁴⁹ Věděl že nejdříve musí mít v pořádku klérus, kněze na nichž stojí ta nejtěžší, každodenní práce v církvi. Z ordinariátních listů je vidět, že svolával kněze do větších měst, promlouval k nim, snažil se o získání jejich důvěry a u nerozhodných přiváděl jejich smýšlení zpět k církvi.⁵⁰ V době odpadové horečky v letech 1919 až 1920 asi šedesát kněží se zpronevěřilo svému povolání. Jednak volbou světského zaměstnání, jednak odpadem k CCs, sektě československé, tak je nazývána v dokumentech katolické církve té doby. Většinou šlo o bývalé vojenské kuráty, ex-řeholníky a o propuštěné z jiných seminářů do Hradce Králové.⁵¹ Z celé katolické církve vystoupilo do roku 1924 celkem 288 kněží.⁵² Když končil svou biskupskou činnost tak královéhradecká diecéze čítala 1,200.000 katolíků.⁵³

4.5 Situace v církvi

Do života římsko-katolické církve zasáhla, stejně jako do všeho ostatního dění v našich zemích, první světová válka. Zánik rakouské monarchie a s ním i dosavadní ochrana církve a změna situace v Evropě, vedl k znásobení protikatolického vystupování jejích odpůrců především ve třech hlavních aspektech. Byla to poválečná revoluční vlna, inspirovaná ruskými bolševiky, národně osvobozovací hnutí a konečně snahy o reformu v církvi samé, v jejichž čele stáli i četní duchovní. Ostatně už mno-

⁴⁹ Miloš TRAPL, *Církevní poměry v letech 1848-1938*, in: *Pražské arcibiskupství 1344-1994*, edd. Zdeňka HLEDÍKOVÁ a Jaroslav V. POLC. Praha, 1994, s. 271.

Informace o odchodu 20 000 věřících v Náchodě z římsko-katolické církve je v knize Antonín KLIMEK, *Velké dějiny země Koruny České XIII. 1918 – 1929*, Praha, 2000, s.158

⁵⁰ V příloze č. XIII. –XVII., *Činnost biskupa Kašpara v královéhradecké diecézi*. Z přílohy lze tušit kolik času a energie v prvních rocích práce v diecézi tomu věnoval.

⁵¹ Antonín PODLAHA, *Dr. Karel Boromejský Kašpar*, in: *Časopis katolického duchovenstva*, 72, 1931, příloha k 9. sešitu, s. 11.

⁵² Miloš TRAPL, *Církevní poměry v letech 1848-1938*, in: *Pražské arcibiskupství 1344-1994*, edd. Zdeňka HLEDÍKOVÁ a Jaroslav V. POLC. Praha, 1994, s. 271.

Údaj o počtu odešlých kněží z diecéze královéhradecké se nepodařil z dostupných materiálů najít. V materiálech Sněmu české katolické církve píše Miloš RABA, *Obnova synodality 31*, o odchodu 1 750 000 věřících a 288 kněží do roku 1924.

⁵³ Pro srovnání : Josef BARTOŠ – Miloš TRAPL, *Československo 1918 -1938, Fakta, realie, materiály.*, Olomouc 1991 s. 13. bylo v pražské arcidiecézi roku 1930 na 1 880 050 katolíků a 856 054 nekatolíků. Podle *Die deutschen Katholiken in der Tschechoslovakischen Republik*. Heraus DONAT, Varnsdorf 1934.

Týdeník Československé strany lidové „Štít“ č. 30 dne 23.července 1931 uvádí, že se ke katolickému vyznání při sčítání lidu v Československu 1931 (20.srpna), přihlásilo více jak 11,5 milionu duší, což jsou 3/4 občanstva a Církev československá má roku 1931 méně jak 6% duší. Tentýž týdeník č. 34, píše dne 20.srpna 1931 o síle katolíků východních Čech, poukazujíc na v tu dobu konaný slet Orelstva župy Brynychovy v Hradci Králové, kterého se účastnilo více jak 8000 lidí.

hem dříve se v církvi, počátkem XX. stol., zvláště v Čechách rozmohlo hnutí Katolické moderny (Jednota), které bylo zakázáno papežskou encyklikou z roku 1910. Krize v církvi pokračovala a po válce se v českých zemích tyto problémy mimořádně vyhrtily. Církevní představitelé spojení s monarchií, arcibiskup Skrbenský a arcibiskup Huyn se stali pro národ nepřijatelní. Církev se ocitla ve vážné vnitřní krizi. Pražský arcibiskup Huyn odjel do Říma, kde se na radu papeže Benedikta XV vzdal svého úřadu.

Právě spojení části katolické hierarchie a některých duchovních s monarchií ztížilo postavení církve v prvních letech československého státu. V roce 1918 biskupové a Řím rezignovali na řešení poválečné situace církve v Československu synodální cestou. Někteří čeští kněží a laici se rozhodli řešit poválečnou situaci politicky. Různé katolické strany se po válce sjednotily v novou *Československou stranu lidovou*. Ta zaujala ihned od vzniku ČSR národní a státotvorný postoj. Zastoupení kněží ve vedení lidové strany bylo velmi silné, což bylo pro tehdejší dobu nejen v českých zemích a na Slovensku, ale i v jiných evropských zemích typické.⁵⁴ Výsledkem obranného zápasu českého katolicismu bylo nejen odvrácení odluky církve od státu, ale i zmírnění dopadů tlaku protikatolického tábora i v jiných otázkách. Stát zrušil povinnou katolickou výuku na školách a chtěl provést odluku církve od státu⁵⁵, což nebylo uskutečněno, dokonce to tehdy doporučoval i prezident T. G. Masaryk.⁵⁶ Proti snahám zavést povinný občanský sňatek zůstal církevní sňatek s občanským rovnoprávný a farní úřady nadále vedly matriky, církevní školství bylo zachováno. Důležité bylo i navázání styků s Apoštolským stolcem. Je nutno konstatovat, že právě lidová strana pomohla začlenit římskokatolickou církev do nového Československa.

Zhruba na rok byl ustanoven pražským apoštolským administrátorem královéhradecký biskup Josef Doubrava, předchůdce Karla Kašpara. Dne 26. října 1919 byl intronizován nový pražský arcibiskup profesor, filozof a teolog František Kordač.

Velkým problémem pro římsko-katolickou církev se stalo reformní hnutí kněží, které se projevilo především v pražské „Jednotě katolického duchovenstva“, která se de facto ujala vedení církevních záležitostí. Koncem listopadu 1918 byla obnovena zru-

⁵⁴ V čela strany stál mons, Jan Šrámek.

⁵⁵ Zdeněk KÁRNÍK, *České země v éře první republiky*, Praha, 2002, díl I. s. 315.

⁵⁶ Miloš TRAPL, *Církevní poměry v letech 1848-1938*, in: *Pražské arcibiskupství 1344- 1994*, edd. Zdeňka HLEDÍKOVÁ a Jaroslav V. POLC. Praha, 1994, s. 269.

šený kněžský spolek *Jednota katolického duchovenstva*.⁵⁷ Která se ujala více – méně řízení církve. V *Jednotě* ožily reformní myšlenky někdejší *Katolické moderny*, což bylo dokumentováno i tím, že v jejím čele stanuli J. Š. Baar, Xaver Dvořák a jiní její předáci. Přes 90 procent českého kléru se přihlásilo za členy *Jednoty* a výbor spolku vypracoval na jaře r. 1919 za Baarova předsednictví *Návrh duchovenstva na obnovu církve katolické*.

Jednota vypracovala své reformní požadavky⁵⁸ a delegace kněží je předložila papeži Benediktovi XV., který požadavky *Jednoty* zamítl.⁵⁹ *Jednota* neuspěla, ale na svých požadavcích dále trvala, proto byla v lednu 1920 arcibiskupem Kordačem rozpuštěna. Velká část duchovenstva se rozhodnutí podřídila, jen část kněží vystoupila z katolické církve a založila 8.ledna 1920 novou církev československou. Odpadlí kněží kritizovali katolickou církev za obsazování míst arcibiskupů cizinci-šlechtici, přísluhování Vídni a Římu a další věci týkající se poměrů v církvi především z dob Rakousko-Uherska.⁶⁰ Poté nastal zápas o fary a kostely a i o věřící.

Po roce 1918 začalo vystupování věřících z římskokatolické církve. Předpokládá se, že do roku 1930 opustilo církev v Československu asi 1,250.000 předválečných katolíků. Před válkou, v tehdejší Rakousko-Uhersku katolická církev měla 96,5% obyvatel. Při sčítání lidu (ke dni 15.2.1921) jich bylo v českých zemích méně, 76,3%, tedy skutečně velký pokles. U německého obyvatelstva pokles téměř nenastal, nadále

⁵⁷Hnutí duchovních zvané *Jednota*, v němž byla organizována většina kněží, přicházelo s reformními požadavky, které nebyly papežem Benediktem XV. posléze přijaty (vytvoření českého patriarchátu, změna rozsahu laické spolupráce, celibát, liturgie v národním jazyce apod.). uvádí Vladimír HRUBÝ, Ota NEPILÝ, *Královéhradecká diecéze*, Hradec Králové 1994, s. 68.

Zdeněk KÁRNÍK, *České země v éře první republiky*, Praha, 2002, díl I. s. 315.

Miloš TRAPL, *Církevní poměry v letech 1848-1938*, in: *Pražské arcibiskupství 1344-1994*, edd.

Zdeňka HLEDÍKOVÁ a Jaroslav V. POLC. Praha, 1994, s. 269 : „Signálem k protikatolickému tažení, tehdy nazývaném „kulturním bojem“ či hnutím „Pryč od Říma“, bylo vandalské stržení Mariánského sloupu v Praze na Staroměstském náměstí dne 3. listopadu 1918“.

⁵⁸Čtyřlenná delegace *Jednoty* požadavky předložila papeži Benediktovi XV. Požadavky reformistů byly shrnuty do šesti bodů: 1. zřízení českého patriarchátu, 2. rozšíření církevní samosprávy a možnost laické spolupráce v ní, 3. úprava patronátního práva a obsazování far, 4. návrh na liturgii v lidovém jazyce, 5. úprava kněžského studia a výchovy, 6. zdobrovolnění kněžského celibátu.

Vidíme, že tyto požadavky by byly z pokoncilního hlediska, (až na celibát) dnes přijatelné a některé jsou dokonce dnes splněny. Delegace se vrátila z Říma s hubeným výsledkem.

⁵⁹Martin C. PUTNA *Česká katolická literatura 1848 – 1918*, s. 67, píše o tvorbě programu *Jednoty*, že kromě změn, chtěla tato i navrhnout kandidáty na arcibiskupské místo, jeden z představitelů *Jednoty* Baar navrhoval kanovníka Kašpara na toto místo, tušíc, že nikoho jiného než odchovance římských škol Vatikán nepotvrdí a Kašpar byl českého původu a vzešlý z lidu.

⁶⁰Karel FARSKÝ, *Z podejha*, Praha 1920. s. 16.

měli 94%. Nejvíce odpadlíků přešlo k Církvi československé nebo zůstalo bez vyznání, malá část přestoupila k jiným církvím. Nejvíce odpadlíků bylo ve středních a východních Čechách.⁶¹ V roce 1930 se ke katolické církvi hlásilo 73,5% obyvatelstva. Rozpory mezi státem a katolickou církví se postupně uklidňovaly. Římskokatolická církev se postupně konsolidovala, byly přijaty kompromisy v právu manželském a přestalo se mluvit o odluce církve od státu. Přesto došlo ke zvýšení napětí v roce 1925 při státních oslavách svátku M. Jana Husa. Ale nakonec došlo v roce 1927 k dohodě mezi vládou a římskokatolickou církví pod termínem *Modus vivendi*. Tato dohoda byla podepsána v roce 1928. Postavení náboženství v životě státu se stabilizovalo.⁶²

Problémy církve se nevyhnuly ani diecézi královéhradecké. Lze napsat, že problémy s odpadlíky v některých částech diecéze roku 1920 byly velké. Biskup Josef Doubrava píše na počátku roku 1921 v listě duchovenstvu: „*Úředně se má prokázat, že náš národ není katolický, že je to národ, jenž s Římem zúčtoval a Říma se zřekl.*“

⁶³ Klima pro církve v republice bylo velmi nepříznivé, mezi mnoha lidmi byla stále spojována s Rakousko-Uherskem, s politikou monarchie.⁶⁴

⁶¹ Miloš TRAPL, *Církevní poměry v letech 1848-1938*, in: *Pražské arcibiskupství 1344-1994*, edd. Zdeňka HLEDÍKOVÁ a Jaroslav V. POLC. Praha, 1994, s. 271. Uvádí: „O pár let později, při sčítání lidu Československa v únoru 1921 se k římsko-katolickému náboženství hlásí 76%, 10 384 860 obyvatel, řeckokatolíci mají 532 608 lidí, evangelíci 992 083, a „sekta“ československá má 525 332 lidí, pouhá 3%, bezvěrců je 724 563, tedy 5,8%“.

Zdeněk KÁRNÍK, *České země v éře první republiky*, Praha, 2002, díl I, s. 318, přináší další číselné údaje o počtech věřících.

Antonín Klimek – *Velké dějiny země Koruny České XIII* s. 158 píše o růstu CČs: v Náchodě na 20 000 katol přešlo k CČs“ in Matthew Spinka, *The Religious Situation in Czechoslovakia – Twenty Years* s. 294

⁶² Jak píše Miloš TRAPL, *Církevní poměry v letech 1848-1938*, in: *Pražské arcibiskupství 1344-1994*, edd. Zdeňka HLEDÍKOVÁ a Jaroslav V. POLC. Praha, 1994, s. 271 a Zdeněk KÁRNÍK, *České země v éře první republiky*, Praha, 2002, díl I, s. 323.

⁶³ Ordinariátní list královéhradecké diecéze No 1, 1921. Archiv kurie, Biskupství, Velké nám. 35, Hradec Králové,

⁶⁴ Některá periodika té doby psala o církvi nenávisťně, vyzývala k opuštění církve, poukazovala na chyby věřících a kléru. Mnohé záležitosti zkreslovala. O biskupu Kašparovi se nezmiňují. Všechna procházená periodika (*Osvěta lidu*, *Pochodeň* a další) jsou uvedena v seznamu literatury. Lze uvést několik poznámek z tisku roku 1921. Sociálně-demokratická *Pochodeň*, Hradec Králové píše v č. 5: „*Církev – opora nespravedlivých řádů ... vystupujte z církve... dne 16.2. bude sčítání lidu ... nehlašte se k církvi*“. *Osvěta lidu*, pro kraj Královéhradecký dává rady jak vystoupit z církve, píše o církvi v armádě pod heslem – „*klerikarismus ne, svobodomyšlnost ano*“ Dne 28.5.1921 v č.21 se obsáhle rozepisuje o „neslýchaném“ činu zemské školní rady v Chrasti u Chrudimě, která vybrala na ředitelku dívčí školy jeptišku - dlouholetou učitelku, píše: „je to troufalost ... stará, vysloužilá jeptiška, nezná život a chce učit.“ V Chrasti u Chrudimě bylo letní sídlo královéhradeckých biskupů, tedy velmi exponované místo.

Volná myšlenka, rok 1921 až 1931, se často věnuje pohřbu žehem, tehdy církvi zakázanému, kritizuje rozpočty seminářů, činnost církve v armádě a nešetří radami jak vystoupit z církve.

4.6 Klérus a farnosti

Biskup Kašpar se snažil vymýtít výstřelky pseudoreforem. Požadoval opravdové církevní cítění a odstranil tehdy zakázanou českou bohoslužbu. Jeho snaha prolomit uzavřenost a nedůvěru kléru k Římu byla velká a úspěšná. V jeho ordinariátních listech je mnoho příkazů s pokyny pro klérus a farnosti, jak jednat s odpadlíky a k odpadlictví se staví přísně a nekompromisně.⁶⁵ Každoročně svolával všechny vikáře, poslouchal jejich přání a dával jim pokyny. Vybízeli duchovní k měsíčním rekolekcím, při nichž se kněží vzdělávali jak asketicky, tak vědecky a radili se o dalším postupu a rozkvětu duchovního života ve farnostech.⁶⁶ Světící biskup pražský A. Eltschkner o něm napsal: „*Stále (K.Kašpar) mluví o veliké odpovědnosti jakou má před Bohem, a prosí kněze, aby mu pomáhali při velkém díle přivést všechny ke Kristu Pámu do nebe. Přeje duchovním správcům, aby jim jejich ovečky jednou v nebi tvořili krásnou korunu slávy, sám je příkladem v odpovědnosti.*“⁶⁷ Prosazoval zakládání spolků kněžů, podporoval jejich sjezdy a zájezdy. Jeho sen, postavit nový seminář se mu nepodařil pro finanční a jiné (město) překážky.

Biskup věděl, že rozkvět náboženského života závisí na generálních visitacích. Proto pilně visitoval, a to nejen v době povelikonoční ale i na podzim, každoročně to bylo 4–5 vikariátů, takže celou, poměrně rozsáhlou diecézi v sedmi letech zvizitoval. Jde o 471 far v 31 vikariátech, dokonce na 16 vikariátů zvizitoval dvakrát. To vše mimo samotné město Hradec Králové, kde každý rok navštěvoval všechny třídy škol obecních, občanských a středních.⁶⁸ Při tom kázal, biřmoval, zkoušel děti z nábo-

⁶⁵ *Ordinariátní listy diecéze kh.* z let 1921 – 1925. Archiv kurie, Biskupství královéhradecké., Velké nám. 35, Hradec Králové.

⁶⁶ Viz *Ordinariátní listy diecéze kh.* z roku 1921, uložení tamtéž, No 4 a No 5, informuje o možnosti návratu odpadlíků, a vyzývá duchovní správy: „Žádáme duchovní správy, by sem podávaly o každém táboru a bohoslužbách čl. sekty bezodkladné zprávy. O každém pokusu zabránění kostela budiž podána podrobná zpráva s udáním zúčastněných osob a hodnověrných svědků.“

Ve svém nařízení z roku 1921, č. N.E. 3575, Archiv kurie, Biskupství kh. Velké nám.35. Hradec Králové, píše: „*Kněží kteří jsou lákáni k odpadu, musí oznámit, kdo je lákal.*“ *Ordinariátní list diecéze kh.*, uložení tamtéž, No 6, biskup píše: „...*i v naší drahé vlasti rozpoutal se divý boj proti Ježíši Kristu a jeho mystickému tělu církvi římsko-katolické, je plno lží, pomluv, pronásledování, výsměchu.*“ Dále o vizitacích píše: *jakou útěchou pro mne je navštívení 50 far, že duchovenstvo stojí věrno při stolci Petrově*“. Dále píše o zásluhách církve ve školství, kultuře, o církvi jako ohniisku kultury, řemesel, stavitelství, obchodu. Zmiňuje se i o době husitské. Také doporučuje věřícím častý přístup k eucharistii, nejméně jedenkrát za měsíc. Závěrem říká: „*Každý věrný Čech... s radostí hlásiti může, jméno mé je křesťan, mé příjmení římský katolík.*“

⁶⁷ František POUL, *Život a dílo Karla kardinála Kašpara*, Praha 1940.

⁶⁸ Biskup Picha, jeho následovník a spolužák ve své vzpomínce (z František POUL, *Život a dílo kardinála Kašpara*, Praha 1940), charakterizuje dobu nástupu biskupa K. Kašpara a i jeho samého

ženství, veřejně a vždy citlivě a s láskou. Šlo vlastně o malá křesťanská cvičení. Při vizitacích zpovídal v každé osadě i několik hodin. Ochotně křtil děti. Také často mluvil o sv. přijímání a kladl věřícím na srdce časté sv. přijímání laiků a sedmiletých dětí a to při každé příležitosti. K tomu napsal knížečky pro děti „*Nechte maličkých k Ježíškovi a nebraňte jim*“ a „*Miláček Ježíškův se zpovídá a přijímá*“. Generální visitace bývaly velkým svátkem pro věřící a kostely byly naplněny.⁶⁹ Ve svém úřadu biskupa biřmoval 269.015 věřících, z toho 380 v Americe, 4.806 ve vikariátu lounském (litoměřická diecéze) a 263.829 v diecézi královéhradecké.⁷⁰

Velmi dbal o duchovní dorost, jeho první pozornost po příchodu do Hradce Králové patřila alumnům a semináři. Seminář nebyl v dobrém stavu. Ve všech ročních nebylo dohromady ani dvacet bohoslovců. Dříve jich tam bývalo přes jedno sto dvacet.⁷¹ Proto založil spolek pro kněžský dorost, k podporování chudších studentů

takto: „*Správa rozsáhlé arcidiecéze, válečné poměry a osudný rozkol náboženský přinášely mu trpké bolesti. Nezalekl se však obtíží. Zúčastnil se četných schůzí duchovenstva, přednášel, radi a varoval. Jsa v té době generálním vikářem, měl jsem v něm vzácného rádce a oporu.*

Před žádným problémem nezakolísal, měl vždy správný, jasný úsudek a pevné rozhodnutí. Za takových okolností bylo se mu ujmouti osiřelého biskupského stolce královéhradeckého, kde více než jindy bujel rozkol a vybíjela se nenávist proti katolíkům. Ač mnohdy i z míst úředních byl varován, že se neručí za jeho život, neohroženě visitoval právě náboženskými různicemi postižená střediska, aby věrné katolíky u víře posílil a v jejich pronásledování potěšil. Jeho příkladná horlivost projevila se v nesčetných pastýřských listech, na vizitacích, na kterých během desíti let dvakrát navštívil celou diecézi, na schůzích a na sjezdech. Tak se mu podařilo vbrzku dosáhnout urovnaných poměrů a shromáždit kolem sebe věrné duchovenstvo a věřící. Při tolika pracích našel ještě tolik času, že napsal celou řadu spisů, pojednání a článků z oboru církevního práva, pastýřského bohosloví a církevních dějin“.

V děkanských knihách Hradce Králové (kroniky, tři svazky,) jsou zápisy provedené biskupem Kašparem v posledních dvou svazcích „Viděl při generální kanonické vizitaci“, s datem a podpisem Karel. Ta data jsou odlišná, jde o 1. a 11. března 1925, dá se předpokládat, že knihy nepodepsal formálně, ale, že je skutečně prohlížel, což by odpovídalo jeho právní přesnosti a svědomitosti. Pamětní kniha děkanství královéhradeckého, díl I.,II.,III.,1898 – 1932. Uložena: Státní oblastní archiv, Hradec Králové, Škroupova 695. Je na škodu, že tyto zápisy o děkanství o jeho činnosti provedené v této kronice jsou po roce 1914 neúplné a počátkem roku 1921 končí úplně.

Početní údaje o vizitacích jsou ze článku, Antonín PODLAHA, „*Dr. Karel Boromejský Kašpar*“, in: *Časopis katolického duchovenstva*, 72, 1931, příloha k 9.sešitu, s.12.

⁶⁹ O vizitacích se zmiňuje velmi často katolický Štít a i noviny světského určení. Jako příklad lze uvést týdeník Štít č.19, 21.5.1931 z generální visitace v Ronově nad Doubravou. Píše se o biřmování 504 biřmovanců, o velikém shromáždění lidu kde byly účastněni všichni představitelé města a okolních obcí, o girlandách a praporech. Byla otevřena nová Orlovna a večer byl biskup s doprovodem na divadelním představení pašijové hry. (Všechny zprávy o vizitacích jsou si podobné).

⁷⁰ Antonín PODLAHA, „*Dr. Karel Boromejský Kašpar*“, in: *Časopis katolického duchovenstva*, 72, 1931, příloha k 9. sešitu, s.12.

⁷¹ Dne 2. 2.1922 biskup píše *Pastýřský list* : „*O stavu kněžském a podporování kněžského dorostu*“ v listě vysvětluje dogma o ustanovení novozákonních kněží Ježíšem Kristem, o vznešené důstojnosti jejich postavení, o užitečnosti a nutnosti úřadu katolického kněze, o posuzování kněží ve farnostech, připomíná, že ať koná tak či onak je to stále kněz a píše o Božím přísném soudu. Dne 23.4.1922 nařizuje v diecézi pobožnosti za kněze a dorost kněžský a vyzývá: „*Neustávejte se denně modlití za své kněze.*“ Dne 1.1.1923 píše: „*Pastýřský dík duchovenstvu pro jeho porozumění o dorostu kněžském a připomenutí povinností.*“ Uvedené listy jsou uloženy v Archivu kurie,Bis-

v Bubenči (češi) a Mariaschein (němci). Do počátku roku 1931 bylo spolkem vybráno přes jeden milion pět set tisíc Kč a v tomtéž roce bylo podporováno na sto žáků. K počátku roku 1931 měla královéhradecká diecéze sedmdesát sedm chovanců (v tom je počítáno i s alumný v Nepomucenu). Seminář často navštěvoval a také s chovanci obědval. Na kněze vysvětil 55 bohoslovců. Také se snažil o přestavbu semináře, a vyzval kněží, aby z vděčnosti věnovali k tomuto účelu po 4000 Kč. Na podporu kněží v nouzi založil „*Svépomoc kněžskou*“.⁷² V Hradci Králové založil Mariánskou družinu kněží, často se jednání této společnosti účastnil. Tak jako mnoha jiných setkání s duchovenstvem a věřícími.

4.7 Katolická akce, M. J. Hus, katolické spolky

Na vyzvání Svatého Otce dne 3.dubna 1928⁷³ nařídil v celé diecézi zavedení katolické akce, kterou ve svém listě diecézanům charakterizuje takto: „...*není to politika, ale účelem je povznést život náboženský. V každé farnosti budiž zřízena akční rada, ...farář je předsedou a budou dvě rady, mužská a ženská (oddělené)*“.⁷⁴ Katolická akce byla mocným prostředkem k udržení a zmohutnění katolického života. V pastýřském listu „O katolické akci“ uvádí, že dle přání sv. Otce má být Katolická akce zřízena v celé církvi. Nejde o politiku ale jejím účelem je povznést náboženský život. V každé farnosti má být akční rada jejíž předsedou bude farář a budou

kupství kh., Velké náměstí 35, Hradec Králové.

Počty studujících jsou z článku „Antonín PODLAHA Dr. Karel Boromejský Kašpar, in: *Časopis katolického duchovenstva*, 72, 1931, příloha k 9, s. 11.

Týdenník Čs. strany lidové „*Štít*“ píše v č. 33, ze dne 11. srpna 1932 o slavnosti svěcení nového kostela „*Božského Srdce Páně*“ v Hradci Králové. V tomto čísle je také článek od P. J. Soboty „*Jednota pro stavbu a udržování kostela v Pražském Předměstí*“, která byla ustanovena v roce 1931.

Cituje z protokolu ze dne 24. února 1921: Naše doba je kritická, vždyť v kněžském semináři, kde bývalo až 120 bohoslovců jest nyní dvanáct ve čtyřech ročnících“.

⁷² Viz *Ordinariátní list diecéze kh.*, No 1 z roku 1925 s datem 15.3.1925. Archiv kurie, Biskupství kh., Velké náměstí 35, Hradec Králové.

⁷³ Datum je uvedeno podle *Ordinariátního listu diecéze kh.* No 4, Archiv kurie, Biskupství kh., Velké nám. 35, Hradec Králové.

Totéž datum uvádí i Antonín PODLAHA, Dr. Karel Boromejský Kašpar, in: *Časopis katolického duchovenstva*, 72, 1931, příloha k 9. s. 12, jde o 3.4.1928.

V práci Milan BUBEN, *Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů*, Praha 2000, je tím datem 3.3.1927.

Ordinariátní list diecéze kh. No 4, 1928, Archiv kurie, Biskupství kh., Velké náměstí 35, Hradec Králové píše také o zřízení okrskových rad do června 1928.

Katolická akce byla Benediktem XV. vyhlášena roku 1922.

⁷⁴ Tamtéž, ke katolické akci se ještě vrací v *Ordinariátní listě diecéze kh.* No 4, 1930 a *Pastýřským listem* z 19.7.1931. Obé uloženo v Archiv kurie, Biskupství kh., Velké nám. 35, Hradec Králové

vytvořeny oddělené rady farníků, mužská a ženská. V listu biskup nařizuje ustanovit okrskové rady Katolické akce do června 1928. Cílem Katolické akce je proniknutí jednotlivců, rodin, farností, osad, diecézí, států a lidstva Duchem Kristovým. To znamená žít a konat podle zásad evangelia. Je nutné vytvořit organizační strukturu nejen v církvi ale i působit v odborech, spolcích, mezi mládeží a mezi muži a ženami. Náboženskou mravnost vnášet do školství, charity, tisku a spolků.⁷⁵ Výsledkem byl návrat desetitisíců odpadlých do katolické církve.⁷⁶

Když v roce 1925 došlo ke zvýšení napětí okolo oslav svátku M. J. Husa, biskup Kašpar na to reagoval napsáním knihy *„Hus a jeho ovoce“*, vydanou v Hradci Králové roku 1926. K vydání uvádí: „...*chci diecézánům dát skutečný obraz Mistra Jana Husi, jakož i ovoce ze semene jež rozsíval.*“ Uvádí prameny, populárně poučuje o Husově působení, významu a smutných následcích, poukazuje k tomu jak vzdálení jsou od smýšlení J. Husa jeho moderní ctitelé.⁷⁷ V knize se snaží podat obraz J. Husa a jeho doby, píše: „*Hus byl knězem bezúhonným, horlivým, ale zapomínal že jen milost Boží může přinést nápravu.*“⁷⁸ Na adresu svých současníků—odpadlíků píše: „...*dnešním ctitelům Husovým nejde ani o Husa, nýbrž o boj proti katolické církvi.*“⁷⁹ Dále: „*Od doby převratu nezneužívá se u nás proti katolické církvi ničeho tak, jako jména Husova* „⁸⁰, „*Hus našich husitů není Hus historický, nýbrž úplně zfalšovaný.*“⁸¹ A v předmluvě své knihy píše: „*Vím, že na mne bude útočeno, neboť pro pravdu lidé nejvíce se hněvají. Ale mám snad mlčky přihlížeti k tomu, když lid*

⁷⁵ Viz Ordinariátní listy No 4/1928, No 4/1930 a pastyřské listy vydané v královéhradecké diecézi č. 7,12 a 13, uvedených v příloze XI. této práce.

Biskup Kašpar se v zavádění katolické akce choval velmi aktivně, podle některých historiků mu to Udělalo velmi dobrý dojem v Římě, na rozdíl od arcibiskupa Kordače, který Katolické akci věnoval Malou pozornost. Viz kapitoly č.4.5 a 5.2.

⁷⁶ viz „Antonín PODLAHA, Dr. Karel Boromejský Kašpar, in: *Časopis katolického duchovenstva*, 72, 1931, příloha 9. sešitu, s. 12, přesný údaj neuvádí. Viz další informace o nárůstu počtu věřících a nárůstu počtu občanů.

Zdeněk KÁRNÍK, *České země v éře první republiky*, Praha, 2002, díl I, s. 324, uvádí, že v roce 1930 bylo v římskokatolické církvi 8 378 079 občanů, tj. 78,51% obyvatel, tedy o 2,2% více než v roce 1921.“

Noviny *Český zápas*, oficiální orgán církve ČČs—husitské uvádí v č. 18, 193 výsledky sčítání lidu: V roce 1930, v Čechách bylo 5 316 340 katolíků oproti roku 1921 (5 216 196) to byl nárůst o 1,92%. ČČs měla nárůst na 617 927, tedy o 41,28%. Celkový přírůstek obyvatelstva byl 6,71%. Dále psali, že zvýšení jde na úkor Němců, Čechů ubylo a římsko-katolická církev nemá mezi Čechy budoucnost.

⁷⁷ Z recenze knihy Karel KAŠPAR, *Hus a jeho ovoce*, Hradec Králové 1926, v *Časopise katolického duchovenstva*, 67, 1926, s. 370.

⁷⁸ Karel KAŠPAR, *Hus a jeho ovoce*, Hradec Králové 1926, s.56

⁷⁹ Karel KAŠPAR, tamtéž, s.118.

⁸⁰ Karel KAŠPAR, tamtéž, předmluva.

⁸¹ Karel KAŠPAR, tamtéž, 116

neznaje pravdy, uvěří každému mluvčovi a zrazuje víru“⁸². Na J. Husa se díval pohledem tehdejší církve.⁸³ Tehdy ještě trval tvrdý odpor Vatikánu proti „kacířovi“ a pokyn, který z Vatikánu přišel, zněl: „pokud jde o svátek Husův, nelze činiti žádných ústupků“⁸⁴

Jako biskup také štědře podporoval katolické spolky, kulturní i sportovní. Tělovýchovná jednota Orel měla tradičně dobré postavení v diecézi už od dob biskupa Brynychy. Podporoval chudinu, katolickou charitu, českou kolej v Nepomucenu a také nezaměstnané. V katolických novinách „Čech“ je uvedeno, že při své intronizaci na arcibiskupa věnoval 100 000 Kč na nezaměstnané.⁸⁵ V červenci 1931 vydal pastýřský list, kterým pověřil diecézní katolickou akci (její charitativní odbor) k účinné pomoci nezaměstnaným a chudým diecézanům. V listě psal o problému nezaměstnanosti, hlásal lásku k bližnímu, psal o bídě a o tom jak pomáhat chudým. K této pomoci vyzýval všechny diecézany.⁸⁶ Do jeho cítění s lidmi patřily i časté návštěvy nemocnic, sirotčinců, chudobinců a trestnic.⁸⁷ Tuto činnost nevynechával ani později na arcibiskupském místě.

4.8 Problémy ve školství

Do jeho koncepce obnovy katolického života v diecézi patřilo i upevnění katolické výchovy v rodinách.⁸⁸ Zakládal sdružení katolických rodičů a přátel křesťanské

⁸²Karel KAŠPAR, tamtéž, předmluva.

⁸³Karel KAŠPAR, *Hus a jeho ovoce*, Hradec Králové 1926. Kniha vychází z dobových názorů církve římskokatolické na J. Husa a jeho dobu. Psal ji vysoce postavený církevní činitel, vychovaný v Římě a přísný právník, za situace, kdy se církev v Čechách cítila v ohrožení a on církev bránil. Dnešní pohled na J. Husa a jeho dobu je odlišný.

⁸⁴Antonín KLIMEK, *Velké dějiny Zemí Koruny České XIII, 1918 – 1929*, Praha, 2000, s. 460. Husovy oslavy vadili nejen katolíkům, nýbrž také českým Němcům. Tehdejší nuncius Marmagi dokonce odjel z Prahy, což v diplomatickém protokolu mnoho znamenalo. A jak píše A. Klimek: „*President Masaryk se domníval, že stačí impuls k manifestačnímu rozchodu velké části českého národa s katolictvím. Masarykovy sny se nesplnily. K většímu, natož masovému vystupování Čechů z Katolické církve nedocházelo, zato Němce a Slováky okázalé oslavy Husa rozhořčili.*“ s. 464 – 465 *Český zápas*, list CČs v roce 1931, č. 30 ze dne 5. 8. 1931 se kriticky vrací ke knize *Hus a jeho ovoce*, hodnotí ji negativně, píše: „*je to falešný obraz, který traktuje Husa podle staro-římských způsobů.*“ Jiné hodnocení vzhledem ke stavu mezi oběma církvemi snad ani nemohlo být.

⁸⁵Katolicky zaměřené noviny *Čech*, 56, 1931, ze dne 10. 11. 1931, č. 257

⁸⁶*Ordinariátní list diecéze kh.*, Archiv kurie, Biskupství kh., Velké nám. 35, Hradec Králové ze dne 25. 11. 1930 *Výzva k podpoře nezaměstnaných*, a *Pastýřský list, O lásce k bližnímu a Katolické akci, o pomoci v nezaměstnanosti*. Archiv kurie, Biskupství kh., Velké nám. 35, Hradec Králové. List pověřuje Katolickou akci – její charitativní odbor prací ve prospěch chudých a nezaměstnaných.

⁸⁷Zajímavý popis návštěvy nemocnice v Pelhřimově, tehdy už kardinála Kašpara podává kněz František VANĚK, *Vlaštovky se vracejí*, Praha 1946.

⁸⁸Počátkem roku 1922 (2. 1.) vydává nařízení ze dne 2. 1. 1922 „*O vyučování náboženství při katas-*

výchovy, která měla čelit prosazující se ateistické výchově a zejména útokům učitelů-bezvěrců, kteří vystupovali proti církvi jak na veřejnosti, tak ve školách mezi dětmi a mládeží. V průběhu dvacátých let „protiřímské hnutí“ zasáhlo i učitele.⁸⁹ Již v roce 1925 proběhl v Praze sjezd učitelských jednot, které představovaly asi 10 000 učitelů. Tento sjezd vyhlásil boj proti římskému klerikalismu (k čemuž se hlásil dobrovolně a s nadšením). Biskup ostře vystoupil proti, polemizoval s výzvou sjezdu, chválil věřící učitele, vysvětloval smysl křesťanské výchovy a vyzýval rodiče k zakládání sdružení rodičů a přátel křesťanské výchovy, která měla čelit prosazující se ateistické výchově a útokům učitelů-bezvěrců, kteří aktivně vystupovali proti církvi, jak na veřejnosti, tak i ve školách mezi dětmi a mládeží.

V *Ordinariátním listě* No 8, 1925 informuje o sjezdu učitelských jednot a v reakci na jejich výpady proti církvi píše: „Byl bych „nájemníkem“ a nikoli „dobrým pastýřem“ svěřeného svého stáde, kdybych tento neslýchaný útok na nejdražší poklad nevinné školní mládeže veřejně a co nejrozhodněji neodsoudil“. Dále hovoří o úloze rodičů, zdůrazňuje úlohu jediné církve jako cesty k Bohu, a prosí rodiče – v každé obci zřizujte „Sdružení katolických rodičů“ a braňte víru. Chválí katolické učitele, zdůrazňuje jejich statečnost a další šlechtné prvky povahy. V příloze dalšího *Ordinariátním listu* No 11, 1925 polemizuje s pisatelem proticírkevního letáku s heslem „Padla Vídeň, padne i Řím“. Objasňuje, že pro církev katolickou mluví 1 900 let trvání a ne jen biskup královéhradecký, odmítá nařčení, že je zlý, rozhořčený a nekřesťanský! Jako biskup má přece povinnost církev chránit⁹⁰ a výchovu mládeže

trofálním nedostatkem kněží“. Poté (10.5) následuje „Veřejný protest katol. duchovenstva a věřícího lidu diecéze královéhradecké proti útokům na náboženství katolické“, kde byl i mimo jiné článek o olupování mládeže o víru. V *Ordinariátním listě*, No 12 z téhož roku v článku „O vyučování náboženství“ píše: „Kněz je povinen použít všech prostředků, jež zákon mu dává, ... vše oznámiti, co se proti vyučování náboženství koná“.

V témže roce vychází list biskupů republiky Československé věnovaný problematice odluky církve od státu, kde je kapitola věnovaná i školství – výuce a výchově náboženské. Všechny dokumenty jsou uloženy v Archivu kurie, Biskupství kh., Velké nám. 35, Hradec Králové

⁸⁹ Zdeněk KÁRNÍK, *České země v éře první republiky*, Praha, 2002, díl I, s. 318. Uvádí tato čísla: „například ve školním roce 1927-28 bylo mezi učiteli na obecních a měšťanských školách 46,7% nekatolíků, resp. 30,8% přímo bez vyznání, situace pro církev zajisté alarmující“. To jsou údaje za celou republiku, jednotlivé diecéze se mohli lišit.

⁹⁰ Miloš TRAPL, *Církevní poměry v letech 1848-1938*, in: *Pražské arcibiskupství 1344-1994*, edd. Zdenka HLEDÍKOVÁ a Jaroslav V. POLC. Praha 1994, k této problematice uvádí: „po vstupu lidové strany do Benešovy vlády v září 1921 bylo největší nebezpečí pro český katolicismus odvráceno. Lze konstatovat, že to byla lidová strana, která pomohla začlenit římsko-katolickou církev do nového státu.“ Dále se uvádí: „Výsledkem obranného zápasu českého katolicismu bylo nejen odvrácení odluky církve od státu, ale i zmírnění dopadu tláku protikatolického tábora i v jiných otázkách, ... udrželo se relativně povinné náboženství ve školách, bylo zachováno církevní školství, ... největší zásahy byly provedeny ve školství, v němž byl kromě zařazení hodin více-méně dobrovolného ná-

těž.⁹¹ Spíše mu šlo o upevnění křesťanské výchovy mezi věřícími a podporu věřících učitelů, než o obracení nevěreckých učitelů.

4.9 Podpora aktivit v diecézi.

Věděl, že lidé potřebují k životu nejen práci ale i zábavu, především kulturu a sport. Proto podporoval vznik katolických spolků, Mariánské družiny a Sdružení katolické mládeže, pro kterou byly připravovány mnohá, vícedenní duchovní cvičení⁹². Podporoval tělocvičné jednoty Orel a často se účastnil jejich sjezdů a sletů⁹³. V roce 1931 a to 20. srpna se konal velký slet Orla v Pardubicích, kam přijelo na 8 000 účastníků a biskup byl účasten. Často o těchto spolcích hovořil, chválil je a doporučoval. Také byl aktivním podporovatelem odebrání a četby katolického tisku a vzdělávání věřících ve svatých pravdách.⁹⁴ Dozíral, aby se v každé osadě konala v předepsané lhůtě sv. misie a duchovní obnova. Sám byl velkým příkladem ať už v Hradci Králové či Chrasti, kde bylo jeho druhé biskupské sídlo. Za něho se usadila v Trutnově kongregace Pallotínů. V roce 1923 se konal v Hradci Králové velký diecézní eucharistický sjezd, jehož se účastnili tisíce věřících a o jehož konání se biskup Kašpar velmi zasloužil.⁹⁵ Staral se také o informovanost kněží a věřících, za deset let

boženství do výuky vliv církve zcela odstraněn.“

⁹¹ Milan BUBEN, *Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů*, Praha 2000, s.166. uvádí: „*Ve své diecézi energicky čelil protikatolickým tendencím a také ateistické výchově mládeže prováděnou učiteli – bezvěrci*“.

⁹² *Kronika: Pamětní kniha města Hradce Králové*, Státní oblastní archiv, Škroupova 695, Hradec Králové přináší v srpnu 1931, informaci o „Sdružení studujících“, kteří měli třídní exercicie (pravidelně je konají od r. 1922), v roce 1923 se přidaly členky Orla a od r.1925 Sdružení katolické mládeže a od roku 1928 byly konány exercicie i pro školní mládež.

⁹³ Z kroniky města *Pamětní kniha Hradce Králové*, Státní oblastní archiv, Škroupova 695, Hradec Králové se lze dočíst mnohé události, tak jak šly v čase za sebou. Například v roce 1927 se píše o účasti biskupa Kašpara na slavnosti Orla v Hradci Králové, s.44. Divadlo ochotníků Čsl. drah, uvádělo hru „*Řím*“, biskup byl účasten, bylo vyprodáno, s.89. V březnu t.r. se účastnil na schůzi Tiskového družstva sv. Jana Nepomuckého a valné hromady diecézní charity, s.92, 93. V květnu to byly tělovýchovné slavnosti Orla a 14. srpna slet za veliké účasti cvičících i veřejnosti, biskup nechyběl. V Hradci Králové přednášel o své cestě do Ameriky a přednáška trvala plně tři hodiny, začal dogmatikou – výkladem o přítomnosti Ježíše Krista ve svátosti Oltářní, bylo to časté téma jeho promluv v Americe, potom přešel na cestovní příhody a věnoval se hlavně průběhu kongresu a životu katolických Čechů.

⁹⁴ Sám byl členem výboru Katolického spolku tiskového, který po padesátileté činnosti ukončil svou činnost v roce 1926 z důvodů zdražení tisku a nedostatku papíru, jak uvádí biskup Antonín Podlaha, *Časopis Katolického Duhovenstva*, 67 (1926) str. 122.

⁹⁵ Biskup brněnský Josef Kupka sjezd hodnotí takto: „*V Hradci Králové uspořádal velkolepý katolický sjezd*“. Z knihy František POUL *Život a dílo Karla kardinála Kašpara*, Praha 1940. O sjezdu pod názvem „*Čechové katolíci*“ konaném 18 až 20 srpna 1923 jako III. Sjezd diecéze a zároveň slet Orla, župy Brynychovy se píše v *Ordinariátním listu diecéze kh.*, Archiv kurie, Biskupství kh.,

svého působení vydal na 175 nařízení, vyhlášek a pastýřských listů. O svých cestách konal i veřejné přednášky, které byly poměrně hojně navštěvovány. Přehled jeho činnosti v Hradci Králové také přináší A. Podlaha.⁹⁶ Na žádost biskupa zřídil Sv. Otec Pius XI. v kapitule královéhradecké dignitu proboštskou a jáhenství povýšil na druhou dignitu kapitulního děkana. Roku 1931 pak biskup schválil nová kapitulní statuta pro královéhradeckou kapitolu.

4.10 Materiální starost o diecézi

Staral se také o místa shromažďování věřících, a to nejen o kostely. Biskup Kašpar projevil podobně jako jeho předchůdci biskupové Brynych a Doubrava, smysl pro uchování historických a uměleckých památek. Již v původním záměru stavby Adalbertina⁹⁷, kulturního a pastoračního centra katolického hnutí v diecézi, postaveného v letech 1895-1897 za biskupa Brynych, se objevila myšlenka diecézního muzea. Jako milovník historie a umění, založil v roce 1920 biskup Kašpar (tehdy ještě jako generální vikář) muzeum v prostorách biskupství a počítal s jeho budoucím rozšířením. Později pak vyzýval kněží, aby přispěli obrazy a podobnými památkami.⁹⁸ Muzeum bylo určeno pro širokou veřejnost.

Za něho byly opraveny mnohé patronátní kostely, kaple a budovy, rezidence biskupská dokonce dvakrát, druhá oprava byla v roce 1931 po požáru střechy. Požár vypukl při stavebních úpravách dne 11.ledna 1931 ve 13 hod a byla jím zničena střecha a dvě patra pod ní, zbytek budovy byl promočen. Diecézní muzeum a jeho

Hradec Králové, No 5, 1923. Sjezdu si povšiml i ateistický týdeník *Volná myšlenka*, 1923, č. 35, kdy s despektem píše o :“*klerikálním sjezdu v Hradci Králové, ...konaném v rámci politické práce předvolební, ...byly to kulturní manévry, sehnali dohromady 7000 lidí, ...byl tam i sjezd studentů, žurnalistů, sjezd byl plný fráží a prázdných slov*“.

⁹⁶ Antonín PODLAHA, *Dr. Karel Boromejský Kašpar*, in: *Časopis katolického duchovenstva*, 72, 1931, příloha k 9. sešitu, s. 17-22.

⁹⁷ Budova *Adalbertinum*, je pojmenována po sv. Vojtěchovi (lat. Adalbert) šlo o spolkový dům církve římskokatolické, který je dodnes součástí města, ale dnes slouží městu ke sportovním a kulturním účelům. Diecéze královéhradecká má v současné době „*Nové Adalbertinum*“ – kulturně-duchovní centrum, postavené v letech devadesátých XX. stol. Je to velmi pěkně zrestaurovaná a moderně vybavená budova – bývalá jezuitská kolej. Slouží především jako pastorační středisko, místo pro konání konferencí a sjezdů, setkávání věřících, pro výuku hudby, ale i jako hotel a restaurace. V atriu střediska je socha papeže Jana Pavla II. Památka na jeho návštěvu v Hradci Králové roku 1997. Středisko *Nové Adalbertinum* bylo také Janem Pavlem II. při jeho návštěvě Hradce Králové posvěceno.

⁹⁸ Podle Vladimír HRUBÝ, Ota NEPILÝ, *Královéhradecká diecéze*, Hradec Králové 1994, s. 68.

exponáty bylo zachráněno pomocí armády, hasičů a bohoslovců.⁹⁹ Biskup po požáru opravdu nešetřil chválou všem co požár pomáhali zvládnout a všem co zachraňovali materiální hodnoty z biskupství, hrdinství lidí ho dojalo. Dal také opravit zámek v bývalém letním biskupském sídle v městečku Chrast u Chrudimi. Tam také po požáru biskupství sídlil. Dokonce tam oslavil v červnu 1931 své desetileté biskupské jubileum.¹⁰⁰ Nezapomněl i na bohoslovce, pro které byl opraven a nově zařízen seminář. Na mnoha místech byly pořízeny zvony, mnohé z nich i světil. Také dal postavit sochy různých světců. V diecézi konsekroval kostely a na sta oltářních kamenů. Na jeho popud byl zbudován na uctění památky padlých diecézanů ve světové válce nový kostel „Božského srdce Páně“.¹⁰¹ Stavba kostela byla dokončena až v 1932, ale již v roce 1930 posvětil tři zvony pro něj určené. Od Svatého Otce vymohl poutnímu kostelu ve Vamberčicích titul basiliky, dnes je to známé Mariánské poutní místo v Polsku.

4.11 Působení mimo diecézi - cesty

Jako biskup také působil i mimo diecézi. V roce 1920 doprovázel prvního apoštolského nuncia v Československu Micaru do Říma, kde na výslovné přání papeže Benedikta XV. byl spolusvětitelem při biskupském svěcení nuncia, jehož světitelem byl kardinál Gasparini. Dále byl spolusvětitelem světicího biskupa litoměřického Čecha a prvních tří slovenských biskupů Kmet'ka, Blahy a Vojtašáka.

⁹⁹ Štít č.3 a 4,15.1. a 22.1. popisuje celou událost a zveřejňuje poděkování biskupa za hrdinství všech zúčastněných a děkuje Bohu, že nebyly ztráty na životech, neboť pro hašení byl nedostatek vody a požár byl velký. Velmi ho dojala péče řádových sestřiček o jeho 82letou maminku.

¹⁰⁰ Při jeho desetiletém biskupském jubileu píše katolický denník *Čech* dne 27. 6. 1931, č. 146, str.3, toto: "...nejdůstojnější pán, biskup Dr. Kašpar má své jubileum ... ve věku 61 let, čistý, svěží, ... horlivý vždy, ve všech funkcích, ... autor mnoha spisů z oboru bohosloví a dějin, ... vyvíjel činnost apoštolskou, kázal, řečnil, uchvacoval, biřmoval, ... byl prvním čs. biskupem v Americe na eucharistickém mezinárodním kongresu, ... letos byl v Egyptě a Svaté zemi, ... syn s velkou láskou ke své matce."

¹⁰¹ V roce 1921 byla na popud biskupa Kašpara zřízena *Jednota pro stavbu a udržování kostela na Pražském Předměstí*. Kostel byl dostavěn v roce 1932 a dne 14. srpna 1932 vysvěcen nástupcem Kašparovým biskupem Píchou. Biskup Kašpar zasvětil celou diecézi Božskému Srdci Páně, jak uvádí Antonín PODLAHA, *Dr. Karel Boromejský Kašpar, Časopis katolického duchovenstva*, 72, 1931, příloha k 9. sešitu, s. 11. Dnešní farnost kostela *Božského srdce Páně*, přes velkou snahu nemá informace o původu názvu, nic se nedochovalo. Lze se domnívat že tu je souvislost zasvěcením celé diecéze. V knize Zdeněk DOUBEK, Milan LAJDAR, *Kouzlo objevů – Čtení o starém Hradci*, Hradec Králové 2002, s.176 – 178, je rozsáhlý článek o stavbě kostela, informace o původu jména tam není.

Do Říma cestoval vícekrát jako kněz a jako biskup¹⁰² a vždy byl přijat papeži, z toho lze vidět, že v Římě o něm a o jeho působení v diécezi věděli. V roce 1921 tam vedl poutníky z Čech. V letech 1923 a 1928 tam jel pracovně „ad visitanda limina“, aby dle předpisů podal sv. Otci zprávu o stavu diecéze. V roce 1925 jel do Říma dvakrát, při první cestě se účastnil prohlášení blahoslavené Terezie od Ježíška za svatou. Podruhé to bylo na podzim téhož roku kdy tam vedl poutníky z Čech a Moravy k získání odpustků Milostivého léta. Oslav svěcení Nepomucena¹⁰³ se účastnil v roce 1929, a roku 1931 se účastnil oslav čtyřicátého výročí jubilea encykliky „Rerum novarum“, kdy vedl poutníky z Československa jako jejich poutní prezident.¹⁰⁴ Také při svém návratu z cesty po Egyptě a Svaté zemi se roku 1930 opět zastavil v Římě a navštívil Sv. Otce a také se účastnil na konzistoři probírající nová svatořečení.

Vedl poutníky do Lurd a Lisieux (1924). V roce 1926 vykonal velkou cestu do Ameriky (Spojené státy). Bylo to na prosby katolických Čechů v Americe, kde se účastnil světového eucharistického kongresu v Chicagu. Byla to první cesta československého biskupa do této země. Sjezdil tam skoro celou polovinu Spojených států amerických, od hranic Mexika až k hranicím Kanady. Navštívil i rezervaci indiánů kmene Siouxů, kde byl jmenován čestným náčelníkem. Člen jeho výpravy poslanec Hanuš o něm nadšeně píše: *“Všude byl nadšeně vítán a navštěvoval osady krajanů, sloužil mše sv., už cestou na lodi do Ameriky denně sloužil mše sv. Neúnavně biřmoval, křtil a kázal, hovořil s lidmi,¹⁰⁵ pracoval pro víru a církev. Děkoval za*

¹⁰² Během svého biskupského období byl u papežů osmkrát.

¹⁰³ V Časopise katolického duchovenstva, 70, 1929 napsal článek: *“Papež Pius XI a Nepomucenum v Římě”*, s. 841. a zároveň je tam zpráva o jeho řeči na schůzi *Bratrstva sv. Michaela archanděla* v Praze, konané dne 21.11.1929, a lze citovat část jeho řeči: *„Tento římský papež o němž se lidu v novinách i na schůzích živě namlouvá, že je nepřitelem národa českého, z lásky k tomuto národu ... Věnoval pro tento ústav (Nepomucenum) 3.000.000 Kč“*.

Týdeník Štít č.21, 21.5.1931 píše o návštěvě u sv. Otce v roce 1931 píše také o Nepomucenu, které delegace s biskupem Kašparem navštívila 12.5.1931 a o tom, že česká kolej má 70 alumnů a na kolej finančně přispěli i američtí češi po návštěvě biskupa Kašpara v Americe 1926.

¹⁰⁴ Denník *Čech* informuje dne 13.5.1931 č. 110 o odjezdu delegace za vedení biskupem K. Kašparem, na pouť do Říma. Poté stále přináší drobné zprávy o průběhu celé poutě a dne 29.5.1931 č.12 přináší zprávu z návratu a slova biskupa Kašpara o radosti Sv. Otce z jednoty českých poutníků. Denník *Národní politika* pouze píše dne 15.5.1931 č. 134 o soukromé audienci u papeže. Týdeník Štít č.21, 21.5.1931 o jeho návštěvě píše: Biskup Kašpar měl osobní audienci u sv. Otce, kdy byl srdečně přijat a dne 15.5. 1931 byla audience pro celou výpravu které se účastnili delegáti češi, slováci (mezi nimi i Tiso) a němci. Zdůrazňuje, že poprvé byl lid československý u sv. Otce.

¹⁰⁵ V cestopise Karel KAŠPAR, *Cesta prvního českého biskupa do Ameriky, (u příležitosti XXVIII. Mezinárodního eucharistického kongresu v Chicagu)*, Hradec Králové 1927, s. 68, lituje, že neumí anglicky, aby mohl posloužit i anglicky mluvícím obyvatelům. Píše: *„Co je mi platno, že umím německy, italsky a francouzsky, zde potřebuji tlumočníka“*. Biskup Kašpar byl jazykově vybaven a ovládal ještě jazyk latinský a základy dalších.

věrnost , povzbuzoval, sílil, těšil. Navštívil i školy, kláštery a nemocné. Také měl mnoho setkání s představiteli katolické církve, setkával se i s protestanty. Byla to dobrá setkání a také bylo mnoho setkání se starosty a politiky. Všude byla projevoována láska a úcta k biskupu českému.“¹⁰⁶ O své cestě napsal cestopis.¹⁰⁷ Roku 1929 hostil v Hradci Králové americké krajany, kteří mu oplatili u příležitosti svatováclavských oslav jeho návštěvu v Americe. Cestoval lodí do Ameriky a na pevnině vlaky, auty a kočáry s koňmi.¹⁰⁸ Doba potřebná na cestu byla velmi dlouhá a námahu spojenou s takovou cestou si už dnes nedovedeme představit.

4.12 Ctitel sv. Terezičky

Biskup Kašpar byl ctitelem sv. Terezičky od Ježíška.¹⁰⁹, která byla význačnou osobností na konci IX. století - zemřela roku 1897. Na počátku XX. století byla velice oblíbena. Šířil úctu ke sv. Terezičce ve své diecézi, pořídil její sochy v residenci, v zámku, semináři i katedrále. Byla to v té době oblíbená svěťice. Roku 1925 se v Římě účastnil prohlášení blahoslavené Terezie od Ježíška za svatou a jeho úcta ke svěťici musela být v církvi dobře známa. Proto při této příležitosti mu sv. Otec Pius XI. dal zvláštní dar. Byla to miniaturní napodobenina pokojíka v němž svěťice žila. A jak jinak, napsal o ní knihu, která se dočkala tří vydání.¹¹⁰ Při svém návratu z Ameriky, se zastavil v Lisieux a píše o tom ve svém cestopise:“...u Karmelitek sv. Terezičky jsem sloužil mši sv. u oltáře před hrobem svěťice. Já jsem prosil sv. Terezičku, aby byla od nynějška patronkou kněžského dorostu mé královéhradecké diecéze“, a nechybí tam ani popis míst jejího dětství, její pokoj, knížky a také popis místa jejího

¹⁰⁶ Josef HANUŠ, Vladimír MYSLIVEC, *Světový kongres eucharistický v Chicagu a účast katolíků z Československa*, Časopis katolického duchovenstva, 69, 1928, s. 400.

¹⁰⁷ Karel KAŠPAR, *Cesta prvního českého biskupa do Ameriky, (u příležitosti XXVIII. Mezinárodního eucharistického kongresu v Chicagu)*, Hradec Králové 1927.

¹⁰⁸ Tamtéž, je umístěna mapka jeho cesty. Také tam jsou fotografie z cesty..

¹⁰⁹ Svatá Terezie z Lisieux, karmelitánka, do řehole vstoupila velmi mladá. Po velmi krátkém, ale intenzivním řeholním životě umírá v pověsti svatosti. Její duchovní profil lze charakterizovat jako dětskou lásku a důvěru k nebeskému Otci. Její cesta „malé duše“ doznala velké popularity a uznání. V roce 1927 ji papež Pius XI. jmenoval „Patronkou světových misií“, podle Vera SCHAUBER, Hans M. SCHINDLER, *Rok se svatými*, Kostelní Vydří 1994, heslo: Terezie (od Ježíška). Papež Jan Pavel II. ji u příležitosti 100 let od jejího úmrtí prohlásil „Učitelkou církve“. Podle: Norbert .F. VEHOVSKÝ *Stručné dějiny spirituální teologie*, Praha, 1999, s.91. Biskup Kašpar si pro uctívání opravdu vybral dobrou osobnost.

¹¹⁰ Karel KAŠPAR, *Svatá Terezie od Ježíška*, Praha 1924, tato kniha měla tři vydání, přičemž druhé bylo doplněno o „Děšť růží“.

posledního odpočinku.¹¹¹ V Lisieux se zastavil i jako kardinál, na území Československa posvětil více míst věnovaných památce sv. Terezičky. Například při své návštěvě Slovenska v roce 1936, už v hodnosti kardinála, měl pobožnost u pomníku světice v lázeňském parku v Piešťanech. Připomínku na světici měl i na svých znacích, od biskupského, arcibiskupského a i na kardinálském znaku připomínka byla v podobě červenomodrobílého míčku.

4.13 Další cesty

Na žádost biskupa řezenského se roku 1929 vydal do Konnersreuthu, kde pobyl dvanáct hodin u stigmatizované Terezie Neumanové. Terezie a její stigmata vyvolávaly velký zájem mezi věřícími. Nechyběla ani kritika ze strany „pokrokářů“. Výsledek návštěvy sdělil v knize o svém pobytu v Konnersreuthu.¹¹²

V roce 1930 se vydává na cestu do Egypta a Svaté země, o které opět píše cestopis. Při návratu domů se zastavuje na dva dny v Římě a navštěvuje Sv. Otce¹¹³, který ho přijal nejprve v soukromém slyšení, a poté mu biskup představil všechny své spolupoutníky. Den nato se účastnil papežské konzistoře za předsednictví Sv. Otce, při níž s kardinály a přítomnými biskupy hlasoval o těch, kdož měli být prohlášeni za svaté. K večeru byl v arcibasilice svatopetrské účasten pobožnosti „Svaté hodinky“ za přítomnosti papeže Pia XI.¹¹⁴ Program návštěvy v Římě byl velice bohatý.

Jeho cesty hodnotí biskup Pícha takto: „*Nemalý význam pro církev a náš národ měly jeho velké cesty za hranice. Do svaté země, do Lurd, do Lisieux, do Paříže, do Ameriky a hlavně do Říma. Zvláště tyto poslední vlivně zasáhly do úpravy našich církevně-politických vztahů k Sv. stolci.*“¹¹⁵ Na mnoho míst cestoval společně s poutníky jako jejich poutní prezident.

¹¹¹ Karel KAŠPAR, *Cesta prvního českého biskupa do Ameriky, (u příležitosti XXVIII. Mez národního eucharistického kongresu v Chicagu)*, Hradec Králové 1927, str. 288.

¹¹² Karel KAŠPAR, *Dojmy z Konnersreuthu*, Praha, 1929. Kniha je více popsána v této práci v kapitole 6.2.2. Životopisy a cestopisy.

¹¹³ Karel KAŠPAR, *Po stopách Božského Spasitele v Egyptě a ve Svaté zemi*, Praha 1931

¹¹⁴ Antonín PODLAHA, *Dr. Karel Boromejský Kašpar*, in: *Časopis Katolického duchovenstva*, 72, 1931, příloha k 9. sešitu, s.13.

¹¹⁵ František POUL, *Život a dílo Karla kardinála Kašpara*, Praha 1940, (nestránkováno).

4.14 Chronologie činnosti biskupa Kašpara v diecézi.

Písemné příkazy, výzvy a instrukce tak jak byly popsány A. Podlahou v životopise biskupa Kašpara a Ordinariátních listech diecéze královéhradecké.¹¹⁶

1920

- 22.10. *Výzva duchovním k vystoupení z Jednoty a odvolání žádosti reformní ve smyslu nařízení Sv. Stolice.*
30.11. *Zákaz spoluužívání kostelů s odpadlíky.*

1921

- 20.2. *Instrukce, jak si počínai při návratu odpadlých (usnadnění).*
21.2. *Informace o zvolení kapitulním vikářem*
8.3. *Narizuje co činit, kdyby odpadlíci chtěli násilně zabrat kostel katolický.*
9.3. *Narizuje oslavu padesátiletého jubilea prohlášení sv. Josefa ochráncem katolické církve.*
Opětně zakazuje úmluvy s odpadlíky ohledně obřadů v katolických chrámech, vybízí kněze, aby s největší láskou vycházeli vstříc těm, kdož se chtějí vrátit.
10.3. *Není dovoleno propůjčovat školní kaple jiným náboženským společnostem.*
12.3. *Vyzývá duchovní, aby oznámili kdo je láká k odpadu.*
10.4. *Duchovní správy vyzvány oznamovat bezodkladně tábory, zabírání kostelů a kaplí. Ani patronové, ani majitelé kaplí nemají právo propůjčovat je jinověrcům.*
4.4. *Duchovenstvo má podávat zprávy o činnosti čsl. sekty.*

13.6. 1921 jmenován biskupem

- 19.7. *Výzva k manifestační pouti katolíků do Říma.*
20.7. *Kněží z duchovní správy se mají stravovat na farách.*

¹¹⁶ Antonín PODLAHA, *Dr. Karel Boromejský Kašpar*, in: *Časopis Katolického duchovenstva*, 72, 1931, příloha k 9. sešitu, s.13.
Ordinariátní list diecéze kh., Archiv kurie, Biskupství kh., ročníky 1920 až 1931.

- 30.7. *O pohřbech jinověrců na katolických hřbitovech.*
- 23.8. *Zdůraznění povinnosti modlitby breviáře (i na cestách).*
Výzva k zasvěcování rodin Nejsv. Srdci Páně.
Nariadení o zřízení Sdružení katol. rodičů v každé školní osadě.
Při mši svaté lze užívat jen pravého přírodního vína.
- 4.11. *Výzva k duchovním k vlastnímu posvěcování.*
Výzva k duchovním, aby se scházeli k rekolekcím, za 1-2 měsíce.
- 18.11. *Zřizuje Mariánskou družinu kněžskou.*
- 8.12. *O české koleji v Římě a výzva k postavení nové koleje.*
- 14.12. *Výzva k častému sv. přijímání a o zřízení zpovědnic.*
Výzva kněžům o zřizování besídek mládeže, zákaz Ymky.

1922

- 10.1. *Zákaz čtení a přechovávání časopisu „ Jednota“ sub peccato gravi.*
- 12.1. *O vyučování náboženství při katastrofálním nedostatku kněží.*
- 8.2. *O vzájemné výpomoci ve svatopostní době (vyměna dnů zpovídání a postních kázání, změna pro věřící).*
- 12.2. *Zřízení diecézního muzea.*
- 23.4. *Nariadení pobožnosti za kněze a kněžský dorost.*
Výzva k zasvěcování rodin Nejsv. Srdci Páně.
- 10.5. *Veřejný protest katol. duchovních a věřícího lidu diecéze královéhradecké proti útokům na náboženství katolické.*
- 11.5. *O neplatnosti podpisů vymámených sektáři na katolících pro společného užívání katol. kostelů.*
- 24.5. *Opětovný zákaz katolíkům společného používání katol. chrámů se sektáři.*
Zákaz katolickým rodičům posílat děti do laické morálky.
- 20.6. *Duchovní cvičení pro katolickou mládež.*
- 2.7. *Výzva kněžím, aby ve smyslu nariadení posv. Kongregace sv. Officia písemně prohlásili, že četli dekret sv. Officia, odsuzující Jednotu pod trestem exkomunikace.*

- 7.9. *Zákaz všech spolků, které přijímají program Jednoty.*
Vysvětlení dekretu sv. Officia.
- 4.10. *Výzva duchovním k příkladnému životu ve smyslu kodexu.*
- 4.11. *O hospodyních na farách (v latině).*
- 6.12. *O povinnosti kněží vyučovat náboženství ve všech třídách.*
O stravování kaplanů na farách.

1923

- 6.1. *Vybídnutí ke konání misí.*
O křtu dětí rodičů nekatolických.
- 18.2. *Organizace charity.*
- 1.2. *O spalování mrtvol.*
- 22.2. *Zřízení kněžské nemocenské pokladny.*
- 29.3. *O platnosti zpovědní.*

V dubnu byl v Římě ad limina.

- 12.7. *Duchovní cvičení pro studentstvo a mládež.*

V srpnu byl diecézní sjezd katolíků.

- 26.8. *O charitě.*
- 28.8. *Předpisy o oltářních kamenech.*
- 12.9. *Nové připomenutí o zakládání „Sdružení katol. rodičů
a přátel křesťanské výchovy“.*
- 12.10. *Podmínky ku svěcení nových zvonů.*
- 4.11. *Instrukce pro zpovědníky o rezervaci hříchů.*

1924

- 1.1. *Výzva kněžům a věřícím: modlit se.*
*Výzva ke zbudování pomníku padlých diecezánů v podobě
chrámu Páně na Pražském předměstí.*
- 11.1. *Katecheté a penzisté mají povinnost číst Ordinariátní listy.*
- 14.1. *Zavedení rekolekcí pro katolickou mládež.*
- 9.3. *Zákaz „Rukověti“ vydané Jednotou.*
- 1.4. *Zakročení v příčině vyučování náboženství na školách.*
- 7.5. *Narižení tří denní smírné zbožnosti.*
- 17.6. *Duchovní cvičení pro mládež.*
- 18.6. *O nastávajícím jubilejním roce.*

V srpnu vedl poutníky do Lurd.

- 12.10. *Členové likvidačního výboru „Jednoty duchovenstva“, vydavatelé a čtenáři „Obrodu“ propadají exkomunikaci.*
- 16.10. *Tridua a rekolekce pro mládež.*
- 17.10. *Zákaz neslušného odívání, některých moderních tanců a společného koupání s nedostatečným koupacím šatem.*
- 2.11. *O laizaci duchovních.*
Zlozyk zůstat u chrámových dveří a ucpati je.
- 7.11. *Zákaz uvádět civilně oddané matky.*
- 27.11. *Podmínky svěcení hřbitova.*
- 2.12. *Liturgická řeč při pohřbech.*
- 14.12. *Upozornění učitelům náboženství, jak si počínati ve škole.*

1925

- 5.1. *Zákaz intervencí při obsazování uprázdněného benefícia.*
Rezignace na prezentaci se nepřijme.
- 8.2. *Výzva k jubilejní pouti do Říma. Též i 10.2.; 2, 8, 15. 3.*
- 20.2. *Duchovní cvičení pro mládež.*
- 15.3. *O kněžské svépomoci.*
Zákaz „Rukověti“ vydané Jednotou.
- 12.4. *Zrušené svátky budou v kostele svěceny jako dosud.*
Přísný zákaz kázat nebo mít slavnou mši sv. na den Husův.
- 25.4. *O dovolené kněží.*

V květnu byl na blahořečení sv. Terezičky v Římě.

- 6.6. *Budiž kázáno o výchovných povinnostech rodičů.*
- 13.9. *Diecézní semináře zůstanou.*
- 19.9. *Svátek sv. Václava se oslaví die cadente.*

V říjnu byl s poutníky v Římě (jubilejní rok) při návratu z Lisieux.

- 3.12. *Naríženo zasvěcení se Nesvětějšímu Srdci Páně na konci roku.*
- 10.12. *Podmínky k pořádání poutí a poutních výprav.*

1926

- 28.1. *Provolání k XXVIII. Světovému eucharistickému sjezdu v Chicagu.*
- 12.2. *Vyhláška -leták, komu je zakázán církevní pohřeb k vyvěšení*

na všech kostelních dveřích.

- 25.2. *Zákaz sňatku před církevním prohlášením manžela za mrtvého.*
- 4.3. *Prohlášení o zřízení spolku pro kněžský dorost.*
- 5.3. *Podmínky pro získání jubilejních odpustků v diecézi.*
- 24.3. *Vrácení jurisdikce je trestné.*
- 7.4. *O prvním sv. přijímání.*
Připomenutí, že při každé mši sv. v neděle a svátky se má kázat.
- 9.4. *Katecheta je povinen účastnit se mše sv. při Veni Sancte Spiritus i při Te Deum.*
- 5.5. *Nevědomost náboženská a neslušný oděv žen; dvojí zlo naší doby.*
Provolání k XXVIII. Světovému eucharistickému sjezdu v Chicagu.

Odjezd v červnu do Ameriky k eucharistickému sjezdu.

- 18.11. *O spolku knězů adorátů.*
- 7.12. *O přednáškách kněží mimodiecézních.*
- 16.12. *Zákaz světských písniček při oddávkách*

1927

- 6.1. *Přísný zákaz duchovenstvu tančit.*
- 8.2. *Duchovenstvo se vybízí ke konání pobožností s mládeží po 6 dní nebo po 6 nedělích po sobě jdoucích.*
- 1.3. *O povinnostech zpovědníků řeholních sester.*
- 16.5. *O svěcení základního kamene „Nepomucena“ v Římě ve výročí 70. narozenin Sv. Otce Pia XI.*
- 1.6. *O nastávajících oslavách svatonorbetských v Praze.*
- 14.6. *O kněžské nemocenské pokladně.*
- 6.7. *O spolku sv. Rafaela na ochranu katol. vystěhovalců z ČSR.*
- 11.12. *O povolování sbírek řeholních osob a jiných osob.*
- 12.12. *O pořizování nových oltářních kamenů a o odstraňování starých.*

1928

- 2.2. *Opětovné důtklivé vyzvání k častému sv. přijímání a ke sv. přijímání sedmiletých.*
- 27.1. *O pohřbech z kostela.*
- 17.2. *O charitě.*
- 2.3. *Výzva ke konání krajinných sjezdů eucharistických.*
- 3.4. *Nářízení k utvoření katolické akce ve všech farnostech.*

Kněžský spolek „ Unio apostolica “ se vřele doporučuje.

13.6. *Duchovní cvičení pro katolickou mládež.*

18.12. *Pokyny o manželských dispencích a návratech do církve.*

1929

20.1. *Postní řád diecéze královéhradecké.*

28.1. *Výzva k přesnému zachování času při bohoslužbách
(opoždování).*

25.3. *Výzva k jubilejním oslavám sv. Jana Nepomuckého a sv. Václava.*

V květnu (18 a 19.5.) konání eucharistického sjezdu v Hradci Králové.

18.5. *Zřízení paramentního ústavu v Hradci Králové.*

13.6. *O sňatku snoubence, který nesprávně udal, že je katolíkem.*

24.6. *O kmotrech při křtu sv. a biřmování.*

12.9. *Nářizení oslav svatováclavských v každé osadě ve dnech
27., 28. a 29. září.*

25.9. *Katechetům a profesorům je uloženo odebírat Ordinariátní list.*

9.10. *O zřizování a svěcení kaplí.*

11.10. *O svěcení soch a křížů.*

30.10. *O svěcení nových zvonů.*

1.12. *Jakým způsobem oslaviti zlaté kněžské jubileum Sv. Otce Pia XI.*

8.12. *O sv. přijímání sedmiletých*

1930.

11.3. *Ve smyslu nařízení posv. kongregace koncilu zákaz neslušně
oděným ženám v přístupu do kostela.*

28.3. *Opětovný zákaz asistovat při pohřbu mrtvol, které mají být
spáleny.*

28.4. *O jurisdikci administrátora a faráře, který nemůže hned po
investituře nastoupit.*

6.4. *O zpovídání a vedení řeholnic.*

19.4. *O polní mši sv.*

V květnu 1930 cesta do sv. Země přes Egypt a zpět přes Řím.

14.8. *O dovolené kněží.*

23.8. *Zřízení proboštví v kapitule.*

12.9. *Zřízení Nepomucena v Římě.*

18.10. *Pohřby na osadě nezemřelých.*

- 25.11. *Výzva k podpoře nezaměstnaných.*
3.12. *Připomenutí, že staré oltářní kameny dovoleny nejsou.*
12.12. *O katolické akci.*

1931

- 10.1. *Pohřbení katolika nekatolíkem zakázáno.*
21.1. *Výzva k pouti do Říma (výročí encykliky Rerum Novarum).*
4.3. *Výzva o dorost kněžský.*
14.3. *O bohoslužebné řeči při mši sv.*
*Připomenutí církve. předpisů kněžům, zvoleným do místních
a okresních zastupitelství.*
27.3. *Žádost duchovenstvu, aby věnovali originály, které mají, biskup.
rezidenci, v náhradu za obrazy biskupa Doubravy, věnované městu.*
18.4. *Duchovenstvo vyzváno oslavit 1500. výročí prohlášení P. Marie
jako Matky Boží.*
16.6. *O rodinném hrobu – poučení.*
17.8. *Provedení „Díla šíření víry“ v diecézi.*
22.8. *Jaká má být mouka na hostie.*
10.9. *O smlouvě faráře s kaplany.*
19.9. *Urny nelze ukládat v pomnicích.*

5 KAREL KAŠPAR ARCIBICKUP PRAŽSKÝ A KARDINÁL

5.1. Situace v církvi na konci let dvacátých a na počátku let třicátých

Církevní situace se během dvacátých let zlepšovala. Rozpory mezi státem a katolickou církví se zmenšovaly a v roce 1927 byla podepsána dohoda mezi vládou a Vatikánem tzv. *modus vivendi*. Dohoda byla prospěšná pro obě strany a pro stát i církev, kromě jiného znamenala, že Vatikán souhlasil úpravou hranic československých diecézí podle nových státních hranic, k vlastní úpravě došlo až roku 1937. Po oslavách J. Husa v létě roku 1925 byl tehdejší nuncius F. Marmagi odvolán do Říma. V roce 1927 nastoupil do Prahy nový papežský nuncius P. Ciriaci, který byl v republice až do roku 1933, kdy byl na nátlak vlády republiky odvolán.

V roce 1929 proběhly velké oslavy svatováclavského milénia konané pod záštitou prezidenta Masaryka a vlády. V Praze a i jinde proběhla celá řada, především církevních akcí a vyvrcholení oslav bylo v nově dostavěném chrámu sv. Víta dne 29. září 1929.¹¹⁷ Svatováclavské slavnosti jsou považovány za definitivní předěl ve vztahu státu a církve v Československu. I z tisku, neutrálního vůči církvi je vidět změnu. Během let 1931 až 1935 se postupně objevovalo více článků o církvi a kléru informačního charakteru, psaných spíše ve smířlivém duchu.¹¹⁸ Kritika pak téměř zůstávala u ostře protiklerikální *Volné myšlenky*, případně komunistů a sociálních demokratů.¹¹⁹ K šíření katolického tisku a katolické kultury vznikla ve třicátých letech řada organizací a v roce 1934 i nakladatelství Vyšehrad, dominikánské nakladatelství v Olomouci a další. Lidová strana se poměrně úspěšně podílela na vládnoucí moci ve státě a patřila k oporám demokracie v republice. Nový arcibiskup Kašpar,

¹¹⁷ Miloš TRAPL, *Církevní poměry v letech 1848-1938*, in: *Pražské arcibiskupství 1344-1944*, edd. Zdeňka HLEDÍKOVÁ a Jaroslav V. POLC, Praha 1994, s. 270.; oslav ze zúčastnilo na statisíce lidí a na 180 000 lidí přijelo ze zahraničí.

¹¹⁸ Konkrétně šlo o Národní politiku v roce 1930 až 1932 a 1935.

¹¹⁹ Ostře kritická *Volná myšlenka* roky 1930 až 1938, často kritizovala vládu jako proklerikální ať už šlo o státní rozpočty a jiné kladné kroky vůči církvi. Např. *Volná myšlenka* v č. 37, 44, 48, 1932, s. 289 reaguje na oznámení stoupání počtu bohoslovců poukazem na hospodářskou krizi, která vhná mladé muže do církve, „arcibiskup Kašpar prý kupuje duše studentů“ atp. Tento časopis se často chytal všeho co šlo použít proti církvi. V průběhu let jsou vidět i protiklady v argumentaci *Volné myšlenky*. Jinde si protřečují, když s radostí píše o nedostatku kněží a bohoslovců. Viz např. *Volná myšlenka* č. 2. 1931, s. 9.

který vystřídal arcibiskupa Kordače se klonil ke konzervativnímu křídlu lidovců představovaného Staškem a Dostálem a bylo jeho zásluhou, že Stašek byl jmenován kanovníkem vyšehradským.¹²⁰

5.2. Rezignace arcibiskupa F. Kordače.

Když v roce 1931 rezignoval pod tlakem ze strany nuncia Ciriaciho velmi oblíbený arcibiskup pražský František Kordač, jmenoval papež Pius XI. dne 22. října 1931 biskupa Karla Kašpara na jeho místo. Biskup Kašpar zřejmě měl účast na Kordačově rezignaci.¹²¹ Tato náhlá změna byla překvapením a vyvolala mnoho dohadů,

¹²⁰ Antonín KLIMEK, *Velké dějiny země české XIII.*, Praha, s.223. Konzervativní křídlo lidovců mělo nedůvěru vůči agrárikům už od jejich antiklerikální kampaně z roku 1922, namířené proti nunciovi a i Kašparovi.

¹²¹ Nezávislý denník *Národní politika* dne 14. července 1931, č. 191 přináší zprávu o rezignaci arcibiskupa Kordače z důvodů jeho stáří a trvajících chorob a už v tu dobu píše o jeho možném nástupci biskupu Kašparovi, ale také se v tisku objevila jména opata A. Vykoukala a opata M. Zavorala. Později *Národní politika* v č.192 z 15.7. a č. 194, 17.7.1931 uvádí rozhovor s rezignujícím arcibiskupem Kordačem, který kategoricky sděluje, že nechtěl rezignovat a bylo to proti jeho vůli, že se ho nikdo neptal a on se cítí zdravý a schopen další práce. Ze své funkce neodešel dobrovolně, k podepsání abdikace byl přinucen. Denník píše také o úloze nuncia Ciriaciho, a blíže neurčených sporech mezi ním a arcibiskupem Kordačem.

Pavel MAREK, *Arcibiskup pražský prof. Dr. František Kordač*, Olomouc, 2005, s.129. uvádí velkou řadu odkazů na tehdejší tisk a jeho psaní o aféře.

Lidové noviny v č. 196, ze dne 19.7.31 píše o tom, že nástupce Kordače bude stát před úkoly hospodářskými a finančními, což je nelehká úloha a je nutné aby to byl střizlivý člověk.

Lidové noviny v čísle 205 ze dne 28. července 1931 uvádí rozhovor s biskupem Kašparem, který říká: „Rezignace arcibiskupa Kordače je pro mne novinkou. Nejsem zasvěcen do poměrů mezi nunciem a arcibiskupem. Vztah Vatikánu k československé republice je přátelský. Co se týče nového arcibiskupa, tak vyčkejme klidně jmenování.“. Lze dosti pochybovat o tom, že biskup Kašpar zde mluvil pravdu.

List *ČCs Český zápas* č. 33, 19.8.1931 článek *Co nového v případě Kordačově* s. 262-263 uvádí, že „Klub kněžstva má informace, že pád Kordače připravovali biskup Kašpar a kapitulní vikář Pícha, dva římsíí doktoři vyškolení v Římě“. Nutno podotknout, že biskup Kašpar byl s nunciem Ciriacim v dobrém vztahu, dělal mu spolusvětitele při jeho biskupském svěcení. V květnu 1931 byl biskup Kašpar v Římě jako jediný představitel episkopátu.

Dr. J. ŠEBEK (Historický ústav AV Praha) mi v březnu 2003 sdělil ústní informaci že Kašpar psal prostřednictvím nuncia Ciriaciho kritiky vůči Kordačovi za jeho neschopnost provádět v arcidiecézi Katolickou akci. Tato informace mu byla sdělena ve Staatsarchivu ve Vídni a pochází ze zápisů německých kněží.

Národní politika č. 196. 19. 7. 31 píše obecně o vlastnostech nástupce arcibiskupa Kordače, že to má být člověk aktivní a energický, před kterým budou stát úkoly hospodářské a finanční a v popředí úvah je současný biskup Kašpar.

Dokonce i katolický denník *Čech* ze dne 28 července 1931, č. 170, se ptá biskupa Kašpara, který se toho dne vrátil z Rakouska, na rezignaci arcibiskupa Kordače, a zda on nebude novým arcibiskupem. Biskup hovoří o tom, že je to pro něj novinka a že se to klidně vyřeší. Tento denník o nunciovi nepíše.

Miloš TRAPL, *Církevní poměry v letech 1848-1938*, in: *Pražské arcibiskupství 1344-1944*, edd. Zdenka HLEDÍKOVÁ a Jaroslav V. POLC, Praha 1994, s. 272. uvádí že rezignace arcibiskupa Kordače byla důsledkem jeho sporů s nunciem Ciriacim. Nuncius hlavní příčinu sporů viděl v tom, že arcibiskup Kordač nevedl v život Katolickou akci.“ Biskup Kašpar naproti tomu Katolickou akci

dodnes uspokojivě nevysvětlených. Jako hlavní důvod rezignace arcibiskupa Kordače se uvádějí jeho spory s nunciem Ciriacim. Vatikán se ve sporu jednoznačně postavil za nuncia a katolické kruhy to většinou akceptovaly, široká nekatolická veřejnost stála na straně arcibiskupa Kordače.¹²² Nuncius uváděl, že se spory týkaly Katolické akce, kterou Kordač uváděl v život liknavě a také se ve svých sociálních projevech odchýlil od tezí encyklik *Rerum novarum* a *Quadragesimo anno*.¹²³ Také šlo požadavek nuncia na financování stavby rezidence v Karlových Varech, což mu arcibiskup Kordač odmítal, potřeboval peníze na dostavbu pražského semináře.¹²⁴ Ostatně, špatné osobní i pracovní vztahy mezi nunciem a arcibiskupem Kordačem se datovaly už od nunciova příjezdu do Prahy (1928).¹²⁵ Místo arcibiskupa bylo nutné vybrat člověka, který by razantněji prosazoval pastorační strategie z Říma.¹²⁶ Biskup Kašpar byl svou velkou oddaností k Římu znám a Katolickou akci měl v diecézi zavedenou a zřejmě i pomohl k abdikaci arcibiskupa Kordače společně s nunciem Ciriacim a dalšími lidmi v Praze.

velmi podporoval a v diecézi zavedl.

Volná myšlenka v č.43,50, 1931 se přidala k obhájčům prof. Kordače a psala různé heslovité informace, jako: "Co Kordač zachránil, to Kašpar zničí." Charakterizuje Kašpara jako člověka žijícího blaženě mimo svůj čas, nevímající ho si bídy, hodnostáře s malou duševní kapacitou – v podstatě šlo o urážlivé věty bez opírání se o něco konkrétního.

¹²² Pavel MAREK, *Arcibiskup pražský prof. dr. František Kordač*, Olomouc, 2005, s. 130, v poznámce uvádí: že pseudonym Jordán z ČČS napsal, že nuncius zatočil s arcibiskupem tak, jak nezatočil s domovníkem ani jeden domácí pán v Praze. J.V. JORDÁN, *Poražený arcibiskup*. Praha 1931. ČSL stála na straně Vatikánu, zatímco němečtí katolíci a katolíci z národnostních menšin sympatizovali s Kordačem. A. KLÍMEK, *Velké dějiny*, 14, s. 147-148.

¹²³ Masarykův ústav AV, Praha, *archiv EB I*, krabice 65. Je tam uložen důvěrný dopis Jana J. Rückla z června 1931 E. Benešovi - ministroví zahraničních věcí. Pozdější papežský komoří a průmyslník J. J. Rückl patřil do Kašparova křídla v Lidové straně, byl to mladý a velmi aktivní politik a ve Vatikánu byl s delegací vedenou biskupem Kašparem a důvěrně informuje E. Beneše mnohých svých hovorech s kardinálem Pacellim a Msgr. Pikardem se kterým se 5x se setkal. Sděluje, že Vatikán nechce návrat-reinstalaci Habsburků a že při dlouhých hovorech (až čtyři hodiny) s nunciem Ciriacim mu tento řekl, že má dobrou pozici a může mnohé vykonat a že jeho bratr je generálním prezidentem Katolické akce a důvěrníkem papeže. A oba mají cestu k papeži otevřenou. Nuncius Ciriaci je advokátem Československa v Římě a v Čechách mu vadí pouze ministerstvo školství. J.J. Rückl také píše, že se tam hovořilo i o takových věcech ve kterých je zavázán na prostou mlčenlivostí a nemůže nyní excelenci (Benešovi) nic říci a omlouvá se, že to nejde. Dále píše, že pro republiku by bylo dobré mít několik prelátských osobností v Římě a uvádí Msgr. Píchu. Vypadá to tak, že v květnu 1931 byla v Římě domluvena akce odstoupení arcibiskupa Kordače. (poznámka autora této práce). J.J. Rückl se kromě jiného, později stal předsedou sjezdu katolíků v Praze 1935. Dr. Jan.J. Rückl (1900-1938), zemřel na leukemii poměrně mlád.

¹²⁴ Jaroslav ŠEBEK, *Katolický týdeník* č. 27-28/2003 z 6.7.2003. Článek „Vatikán a češi v moderní době“.

¹²⁵ Pavel MAREK, *Arcibiskup pražský prof. dr. František Kordač*, Olomouc, 2005, s. 128-135. Uvádí mnohé podrobné informace k celé aféře a opírá se především o tiskové zprávy.

¹²⁶ Jaroslav ŠEBEK, *Katolický týdeník* č. 27-28/2003 z 6.7.2003. Článek „Vatikán a češi v moderní době“.

5.3. Karel Kašpar arcibiskupem

Biskup Kašpar byl jmenován papežem Piem XI. arcibiskupem pražským dne 22. října 1931. Podle Modu vivendi složil nový arcibiskup Karel Kašpar dne 13. listopadu slib věrnosti republice. Ze své královéhradecké diecéze odjel 14. listopadu nový arcibiskup do Prahy, kde byl 15. listopadu 1931 slavnostně v katedrále sv. Víta intronizován.

Nový arcibiskup nastoupil a hned musel řešit problémy, které vznikly v části kněžstva po rezignaci arcibiskupa Kordače. Arcibiskup Kašpar rovnal spor mezi německými duchovními a nunciem, který vznikl po odvolání arcibiskupa Kordače, kdy se německý klér postavil na jeho obranu. Vztah mezi novým arcibiskupem a německými kněžími byl napjatý. V únoru 1932 navštívil arcibiskup Kašpar Cheb a měl tam mnohá a složitá vysvětlování a jednání. Mohl pak oznámit do Říma, že vznikl „*Kněžský spolek německý*“ v pražské arcidiecézi. Tisk hodnotil tuto návštěvu jako nepřilíši úspěšnou a vytýkal, že opět straší německá území v Čechách (deutsche gebiet) a upozorňoval, že čeští duchovní se učí německy, ale němečtí duchovní povinnost češtiny nemají. Také tisk upozorňoval na protěžování německých alumnů v pražském semináři.¹²⁷ Tyto problémy v semináři nebyly jen v roce 1932, ale táhly se celá třicátá léta.¹²⁸

Na jaře 1932 se uzavřel případ profesora bohoslovecké fakulty, kněze V. Šandy, který se postavil za arcibiskupa Kordače, tedy proti nunciovi. Prof. V. Šandovi byla nunciem odebrána kanonická mise na teologické fakultě univerzity, za něho se postavil akademický senát Karlovy Univerzity a další spor byl na světě.¹²⁹ Prof.

¹²⁷ *Národní politika* č.54. z 23.2.1931, s.3., píše se o ochotě a vstřícnosti arcibiskupa Kašpara, kterému se nepovedlo naklonit si Němce, přesto, že mu pomáhal německý biskup Weber. K bohoslovcům se dále uvádí, že poměry v pražském semináři nejsou dobré, že se bohoslovci rozdělují po spolcích a je to obraz plánů rozdělení země.

Národní politika č.104 ze 14.4.1932, s. 1. „*Noví kněží na Moravě neznají česky*“. V článku se píše o osmi nových kněží mluvících jen německy. Arcibiskup pak prohlásil, že novosvěcenci budou posíláni na fary tak, aby se naučili řeči lidu jemuž slouží.

¹²⁸ *Národní politika* č. 23 z 23.1.1935 píše o rozpínavosti Němců v arcibiskupském semináři, kdy čeští bohoslovci zpívali československou hymnu na státní svátek 28.10.1935 a Němci si na to stěžovali. Ředitel ústavu zpěv hymny nadále zakázal. Tisk očekává, že duchovní úřady zasáhnou.

¹²⁹ *Národní politika* č.84 z 24.3.1932, č.162 z 12.6.1932, dva větší články popisující podrobnosti aféry kolem prof. Šandy.

Šanda odešel učit na Univerzitu JAK v Bratislavě. Patřil mezi ty kněze, kteří v roce 1919 by rádi viděli na arcibiskupském místě Karla Kašpara.

Na místo biskupa Kašpara do královéhradecké diecéze nastoupil biskup Mořic Pícha, jeho kolega ze studií. Arcibiskup Kašpar se stal primasem pražské arcidiecéze s jurisdikcí na území Čech a Kladsko.¹³⁰ Podobně jako v královéhradecké diecézi se snažil objíždět mnohé vikariáty při generálních vizitacích, při nich také biřmoval velké počty věřících. V téhle činnosti byl neúnavný, v roce 1939 ukončil vizitaci všech českých far a skoro všechny německé fary v arcidiecézi. Dá se říci, že není farního kostela kde by nepromluvil.¹³¹ V pražské arcidiecézi biřmoval 169 787 biřmovanců.¹³² Během svého působení na stolci arcibiskupském vydal 34 pastýřských listů, do jaké míry je sepisoval sám nelze nic říci. V roce 1932 při 650. výročí úmrtí blahoslavené Anežky České, jako její ctitel, zaslal žádost k Sv. Stolci o její svatořečení.¹³³ Nebyla to první žádost, už v roce 1927 velmistr řádu křižovníků Vlasák podal žádost jménem řádu.¹³⁴

V roce 1933 arcibiskupu Kašparovi byl udělen magistrální velkokříž řádu Maltézských rytířů. Měl velmi úzké kontakty s řádem a českou šlechtou a později se stal, jako kardinál i knížetem-velkopřevorem řádu, to vlastně patřilo k titulu kardinála.¹³⁵ Také v roce 1936 dostal velkokříž řádu *ad honorem* a také důstojenství čest-

¹³⁰Po rozpadu rakousko-uherského státu byly mírovými smlouvami stanoveny hranice arcidiecéze, které se kryly s územím nové republiky až na tři výjimky. Arcidiecézi náleželo Kladsko, které tvořilo samostatný vikariát a na dvou místech zasahovaly do arcidiecéze pražské dvě zahraniční diecéze.

Arcibiskupství pražské bylo zřízeno 30.dubna. 1344 a jeho patroni jsou: sv. Vojtěch, sv.Václav a sv. Jan Nepomucký. Kladsko přešlo pod jurisdikci diecéze vratislavské až 28.6.1972.

¹³¹Při hovorech s kolegy v rámci historického semináře a při prohlížení internetu se dá dozvědět o mnoha zápisech ve farních kronikách, hovořících o návštěvě arcibiskupa nebo kardinála.

¹³²Celkem za dvacet let biskupské/arcibiskupské činnosti biřmoval 438 802 biřmovanců. V Hradci Králové 263 829, ve vikariátu Louny 4 806, v Americe 380. Číslo uvádí František POUL, *Život a dílo Karla kardinála Kašpara*, Praha 1940, (nestránkováno).

¹³³Svatořečení blahoslavené Anežky České, dcery krále Přemysla Otakara I. bylo uskutečněno papežem Janem Pavlem II. Dne 12.11.1989.

¹³⁴Jaroslav V. POLC, *Stručný přehled dějin českých a moravských diecezí po třicetileté válce*, Praha 1995.

¹³⁵Arcibiskup často jezdil na setkání šlechty k hraběnce Sidonii Nádherné, která často zvala prominentní hosty na kulturní pořady. Arcibiskup Kašpar společně a biskupy A. Podlahou a F. Kordou tam často bývali hosty. Hraběnka také zvala mnoho významných umělců té doby. Uvádí *MF Dnes* 12.10.2005, s. B/6.

Milan BUBEN, *Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů*, Praha 2000, s. 167.

K řádu Maltézských rytířů tam autor uvádí: "Po násilném připojení Rakouska k Německu zakázal Hitler řádu Maltézských rytířů činnost v zemi. Ve snaze zabránit nepříznivým následkům na území okleštěné ČSR došlo dne 14.12.1938 k rozdělení Velkopřevorství Čech a Rakouska na dvě samos-

ného baili. Přál i ostatním církevním řádům v arcidiecézi, za jeho episkopátu byly zřízeny koleje jezuitů v Doupově (1932) a v Benešově (1935) a také salesiáni začali budovat svůj český dům s oratoří a kaplí sv. Terezičky v Praze – Kobyliších v roce 1934.¹³⁶ Tato kaple byla otevřena i pro veřejnost a vysvětil ji arcibiskup Kašpar, na jeho návrh byla pojmenována po sv. Terezičce, byla to oblíbená světice arcibiskupa. V roce 1933 konsekroval dva nové světící biskupy pražské Dr. F. Zapletala a Dr. A. Eltschknera.¹³⁷ V tomto roce společně s biskupem Píchou oslavily čtyřicet let kněžství.¹³⁸

5.4. Arcibiskup a jeho aktivity a problémy

Léta třicátá se dají charakterizovat jako roky změn ve vztahu stát-církev. Církev začíná být viděna jako partner a i jako politická síla. Církev a arcibiskup se setkávali nejen s vlídnějším vztahem veřejnosti a státu ale i také s řadou reakcí na jejich konání. Obzvláště z počátku působení arcibiskupa se objevovaly i negativní reakce na jeho konání a tím i na církev katolickou. Byl porovnáván s prof. Kordačem a nevycházelo to pro něho dobře. Musel pozměnit mnohé způsoby práce a jednání, řízení arcidiecéze bylo v mnohém odlišné než řízení v diecézi. Nemohl být tak autoritativní jako v diecézi, bylo nutné důkladně promýšlet každý akt, dbát na politické vztahy, na ekonomické vazby a i na lidi stojící mimo katolickou církev.

V únoru 1932 vydal Pastýřský list k svatopostní době a v březnu byla konána velká katolická chůze v Praze. Arcibiskup tam promluvil o mravnosti, o svátosti manželství, také vysvětloval pohled církve na manželství uzavíraná pouze občan-

taná a na sobě nezávislá velkopřevorství, přičemž dosavadní velkopřevor Fra Karl von Ludwigs-hoff zůstal ve Vídni v čele velkopřevorství rakouského. Do čela českého velkopřevorství byl postaven kníže-arcibiskup jako regent, avšak z titulu kardinála Svaté církve římské se automaticky stal i knížetem-velkopřevorem českým“.

¹³⁶ Prvním ředitelem ústavu byl Štěpán Trochta, který měl největší zásluhu na vybudování domu. V ústavu bylo před válkou ubytováno na 200 chlapců.

¹³⁷ Kolik představitelů vyššího episkopátu měla katolická církev v Československu? Týdeník ČSL Štít č. 43, z. 25.10.1934 uveřejňuje provolání čs. biskupů k 28.10.1934 a podepsali to tito představitelé: L. Prečan arcibiskup olomoucký, K. Kašpar arcibiskup pražský, M. Blaha biskup banskobystrický, K. Kmeřko biskup nitranský, J. Vojtaššák biskup spišský, J. Kupka biskup brněnský, M. Pícha biskup královéhradecký, A. Weber biskup litoměřický, A. Stojka biskup mukačevský a biskupští administrátoři trnavský P. Jantausch, košický J. Čárský, rožňavský M. Bubnic, prešovský P. Gojdič a F. Svoboda jako vikář užhorodský a dokonce i Adolf kardinál Bertram za část arcidiecéze vratislavské.

¹³⁸ Podle ČKD 1933, s. 195, Čtyřicetileté jubileum bylo dne 25.2.1933 a na téže stránce je i zpráva o svěcení biskupů, spolusvětiteli byli biskupové M. Pícha a A. Weber.

ským sňatkem a nazval řádně uzavřené civilní manželství ničemným konkubinátem a hovořil i o kremaci, jako o pohanství.¹³⁹ Tyto věci byly předmětem velkého zájmu veřejnosti a proti těmto a některým dalším výrazům arcibiskupa se zdvihl odpor. Po oné schůzi jel birmovat do Berouna a tam ho městská rada nepřišla přivítat, jak bylo vžitým zvykem a dokonce musel mít četnickou ochranu. Den před jeho příjezdem se konala v Berouně bouřlivá schůze občanů. Oblíbený spisovatel J.Vrba pod dojmem z celého dění napsal polemickou knihu „*Proti arcibiskupovi*“ která byla ihned vydána. Na úvodní straně píše, že je to odpověď na výroky arcibiskupa o pohanství pohřbu žehem a o ničemném konkubinátu.¹⁴⁰ Tak jako v královéhradecké diecézi i v Praze podporoval katolickou charitu a další charitativní akce a v letech 1932-1935 byly této problematice věnovány čtyři pastýřské listy.¹⁴¹

Arcibiskup také napsal do *Lidových listů* dne 26.března 1933 ostrý článek jako protest proti nevhodným filmům a působení proti křesťanské víře mládeže. Protest byl namířen proti akci „*Vše pro dítě*“ Masarykových lidových ústavů.¹⁴² Arcibiskup kritizoval Masarykovy lid. ústavy za to, že posílají osvětovým sborům kulturní filmy s nemravným a protikatolickým obsahem. Psal, že: „...*dávají mládeži předváděti nahotiny..., propagují protikatolické knihy, mravně závadné...*“. Protestoval proti přednáškám o pohřbu žehem. Žádal školy aby zakázaly účast školních dětí na těchto přednáškách a filmech.¹⁴³ Masarykovy lidové ústavy neváhaly a podaly žalobu na

¹³⁹Národní politika, 1932, č. 87, ze dne 27.3.1932, s. 3, informuje, že schůze byla svolána pro poučení katolíků, jako připomínka svátosti manželství a podotýká, že arcibiskup nepoužil urážlivých slov o dětech z konkubinátů. Z té poznámky o dětech lze vidět, že už negativní reakce tisku a veřejnosti byly.

¹⁴⁰Jan VRBA, *Proti arcibiskupovi*, Praha 1932. Kritizuje arcibiskupa, že veřejně mluví o pohřbu žehem jako o pohanství a o řádně uzavřených manželstvích jako o ničemných konkubinátech. Kniha je velmi kritická k církvi římskokatolické, zmiňuje se i dvojí morálce v církvi a uveřejňuje zajímavý a pěkný dopis o manželství kněze J.Š. Bára, který byl napsán J. Vrbovi v roce 1918. Dopis je hlavně o morálce mezi lidmi a těmi co jim jsou vzorem – kněžími.

Schůze v Berouně musela být policejně rozpuštěna. *Volná myšlenka* r. 1932 č.22. s. 133.

¹⁴¹Viz seznam *Pastýřských listů* vydaných v Praze, v příloze XII. této práce.

O katolické charitě in: Katolický almanach 1935, s. 65-69. V roce 1932 spravoval Český zemský svaz 162 ústavů se 63 524 chovanci a Moravský zemský svaz 166 ústavů se 122 401 chovancem. V německých územích pracovala charita samostatně.

¹⁴²Masarykovy lid. ústavy při této akci promítaly film o kultuře doby a také i o pohřbu žehem. To bylo dle arcibiskupa nemravné a protikatolické. Z ČKD 1933, s. 260. Byl za tuto kritiku ostře napaden. *Volná myšlenka* 1933 č.13, s.73, „*Panu arcibiskupovi se to nelíbí*“ a v č.14, s.81“ *Klerikálové se diví*“. Masarykovy lid. ústavy totiž podaly žalobu na arcibiskupa a ten byl nucen se omluvit, jak svědčí i dopis prof. F. Pasterneka, předsedy Masarykových výchovných ústavů kde se uvádí: „*dostali jsme od Dr. Karla Kašpara ujištění, že svým protestem proti filmům předváděným mládeži, se nedotýká dobrého jména ústavů.... A proto odvoláváme svou žalobu na něho podanou*“ uložený v archivu Masarykova ústavu AV v Praze, *Archiv EB I.*, kr. 95.

¹⁴³Jak vypadalo školství k 31.10.1933. Městské školy měly 417 850 žáků a 12 210 učitelů, obecně

arcibiskupa. Arcibiskup musel ustoupit, omluvil se, psal to prý podle nepravdivé zprávy z klerikálního Pražského večerníku a neověřil si pravdivost.¹⁴⁴

V roce 1933 na Slovensku probíhaly státní oslavy 1100 výročí vzniku prvního křesťanského kostela v Nitře. Hlinkova ľudová strana zneužila tyto oslavy k politické demonstraci za slovenskou autonomii. Bylo to pro československou vládu velmi citlivé téma. Bylo nutno řešit konflikt na vládní úrovni s Apoštolským stolcem, šlo o církevní slavnost.¹⁴⁵ Nuncius Ciriaci měl dobré vztahy s A. Hlinkou a později byl kritizován částí vládního tisku za podporu Hlinky a luďákům a na nátlak vlády musel odjet do Vatikánu.

5.5 Katolický sjezd v Praze roku 1935

V roce 1932 se začal připravovat první celostátní sjezd katolíků. Kdy biskupská konference rozhodla o jeho konání na návrh litoměřického biskupa Grosse. Sjezd sledoval jediný cíl: duchovní obnovou nitra každého jednotlivce přispět k obnově náboženského života v Československu. Po svatováclavském miléniu v roce 1929 to byla druhá a větší památná událost pro katolickou církev v Československu.

Sjezd překvapil domácí i zahraniční veřejnost svou velkolepostí. Konal se ve dnech 28 až 30. června 1935. Byl posilou katolicismu v Československu a i povzbuzením pro spolupráci národů a národností v republice.¹⁴⁶ Sjezdu se zúčastnilo na 350 000 katolíků ze všech končin Československa.¹⁴⁷ Svatý Otec Pius XI. poslal na

školy 1 853 076 žáků a 44 324 učitelů. Z toho učitelů náboženství v těchto dvou typech škol bylo v Čechách 3 625, Morava měla 2 143 a Slovensko s Podkarpát. Rusí 1 831. Náboženské vyznání dětí římskokatol. ritu bylo 307 094 v měšťankách a 1 358 682 v obecních školách a řeckokatol. ritu 4 590 dětí bylo v měšťankách a 113 661 dětí v obecních školách. Vliv církve na školní mládež byl veliký, ale s učitelským sborem byly mnohde napjaté vztahy.

¹⁴⁴ Viz poznámku pod čarou č. 141 této práce.

¹⁴⁵ O tři roky později kardinál Kašpar při své návštěvě Slovenska 1936 navštívil v Ružomberoku A. Hlinku. Bylo to delší a srdečné setkání s vůdcem slovenského katolicismu. Kardinál chválil slovenský národ jako *generosa gens*. Jak píše J. PLUHAR, *J.E. Kardinál Dr. Karel Kašpar na Slovensku a Podkarpatské Rusi*, Praha 1936.

¹⁴⁶ Sjezd se konal se za již napjaté mezinárodní situace po nástupu Hitlera k moci v Německu a také po volebním vítězství Henleinovy strany v československých parlamentních volbách v květnu 1935. Měl tedy i velký mezinárodně – politický význam.

¹⁴⁷ V literatuře se dají najít údaje i o 300 000 účastníků. *ČKD 1935* s. 99-100 a s. 397 uvádí více jak 300 000 účastníků. Zřejmě do Prahy přijelo více lidí, ten údaj o počtu se hlavně týká závěrečné mše sv. na strahovském stadionu.

sjezd svého legáta, jímž byl pařížský arcibiskup Jean kardinál Verdier. Byla to dobrá myšlenka poslat na sjezd kardinála legáta z Francie, země přátelské k Československu.¹⁴⁸ Při příjezdu na nádraží byl kardinál legát Verdiér přivítán arcibiskupem Kašparem, ministrem zahraničí E. Benešem a předsedou sjezdu Dr. Rücklem. Den po příjezdu byl kardinál Verdier na návštěvě u prezidenta T.G. Masaryka v Lánech. Význam katolického sjezdu podtrhla přítomnost primasů polského a rakouského, kardinála A.Hlonda a kardinála T. Innitzera. Výkonným předsedou sjezdu byl jmenován politik lidové strany a papežský komoří J.J.Rückl. Arcibiskup Kašpar měl reprezentativní úlohu, vítal hosty, měl veřejné projevy a konal mše sv.. Sjezdu se účastnil celý vyšší klér, diplomatický sbor a četní vysocí hospodářští a političtí představitelé státu a lidé ze všech zemí republiky.

Sjezd se konal pod heslem „*Kristus, náš vůdce z neštěstí a bídy*“. Sjezdová jednání se konala na více místech v Praze. Čeští katolíci měli svoje jednací místo na hřišti „Slavie“ na Letné. Jejich první plenární schůze se účastnil kardinál-legát a arcibiskup Kašpar. Na Slovanském ostrově se setkávala slovenští katolíci. Němci se shromažďovali kolem Valdštejnského paláce a ve Valdštejnských zahradách. Mši sv. pro ně sloužil arcibiskup Kašpar. Katolíci maďarští, karpato-rusínští a polští měli také své sekce. Všechny sekce v jejich jednáních navštívil kardinál-legát a arcibiskup Kašpar. Duchovních a kulturních programů, pořádaných v samostatných sekcích, se účastnila většina přítomných. V sobotu večer 29.června byla eucharistická slavnost na náměstí sv. Václava. Před sochou světce byl postaven oltář s křížem 30m vysokým. Účastníci sjezdu zde obnovovali svůj křestní slib a skládali slavné vyznání víry, každý národ ve svém jazyku. Velkolepým zakončením sjezdu byla pontifikální mše sv. na strahovském stadionu, kterou celebroid kardinál legát. Evangelium se četlo v šesti jazycích národů republiky Československé. V závěrečném slově se velmi kladně o sjezdu vyjádřil kardinál legát.

Sjezd byl zdařilý i po politické stránce. I papež Pius XI. vyjádřil „*hluboké a pohnuté uspokojení*“ nad průběhem sjezdu a jeho význam ocenil jmenováním arci-

¹⁴⁸ Vláda jako celek se sjezdu neúčastnila, ale sjezd měl její podporu. Velmi se angažoval ministr zahraničních věcí E. Beneš a ten uvítal velice srdečně kardinála legáta Verdiera při jeho příjezdu jako reprezentanta „... země, jež je nám nejdražší“. E. Beneš se setkal s kardinálem – legátem vícekrát, věděl že na vzájemném dorozumění závisí i to, zda mu Vatikán poskytne podporu na úřad prezidentský. Jak píše Zdeněk KALISTA ve svých pamětech „*Po proudu života (2)*“. Kardinál-legát byl uvítán také premiérem.

biskupa Karla Kašpara kardinálem. V tomto roce Svatý Otec také jmenoval nového nuncia v Praze, stal se jím Saverio Ritter, přítel Československa. Byl také vydán pastýřský list československých biskupů, ve kterém se hodnotí velmi kladně sjezd a účast věřících. V listě se píše: *“byla to posila a po vzbuzení pro všechny ka-tolíky, i ty vlažné, veřejné mínění odložilo po sjezdu mnoho předsudků proti katolické církvi, jak bylo patrno z osobních projevů a z tisku”*.¹⁴⁹ Zlepšení vztahů Vatikán – Československá republika bylo veliké.¹⁵⁰

5.6. Jmenování kardinálem

Na základě úspěšného katolického sjezdu a zlepšených vztahů republiky a Vatikánu byl papežem Piem XI. jmenován kardinálem Svaté církve římské titulem u sv. Vitala. Informace o tom přišla do Prahy 20. listopadu 1935¹⁵¹ a 16. prosince byly arcibiskupu Kašparovi a dalším devatenácti novým kardinálům odevzdány ve Vatikánu kardinálské birety. Stal se tak prvním československým kardinálem. Celá slavnost - obřady trvaly několik dní, účastnil se jí papež, který kardinálské insignie předával, a dalších 68 kardinálů, při obdržení dekretu měli kardinálové projev a kardinál Kašpar ve svém projevu zdůraznil, že je prvním kardinálem v Československu a vyslovil dík prezidentu T.G. Masarykovi a vládě republiky za podporu jeho činnosti¹⁵². Slavnosti byla věnována velká pozornost v tisku a nový kardinál obdržel mnohé gratulace z celé Evropy.¹⁵³ Do Prahy kardinál přijel vlakem koncem prosince

¹⁴⁹ *Časopis katolického duchovenstva* 76,1935, s. 593, Pastýřský list čsl. biskupů.

¹⁵⁰ Jaroslav ŠEBEK, *Katolický týdeník* č. 27-28/2003 z 6.7.2003. Článek „Vatikán a češi v moderní době“. Uvádí, že: *na zlepšení vztahů se podílel zejména předseda Československé strany lidové Mons. Jan Šrámek*“ byl to též poslanec, ministr a místopředseda vlády ČSR“ Což je hodnocení celé jeho činnosti, ne jen sjezdu a píše: *“V druhé polovině 30. let vatikánští představitelé výrazně podpořovali katolickou církev v Československu v jejím boji za obranu republiky před nastupujícím nacismem*.

¹⁵¹ *Národní politika* č.319 z 21.11.1935, s.3, přináší informaci o jeho jmenování, bylo jmenováno 14 italských kardinálů a 6 kardinálů jiných národností.

¹⁵² *Národní politika* č.345 z 17.12.1935, s.3.

Časopis katolického duchovenstva 1936, s. 1-32, Josef Čihák, *Kardinalát a noví kardinálové S.Ř.C.* Je to rozsáhlý článek o průběhu slavnosti jmenování kardinálů v Římě a zdůrazňují se v něm zásluhy kardinála Kašpara.

Národní archiv Praha, *ordinariát APA*, kr. 212. obsahuje mnohé a zajímavé informace o této události. Je tam jmenovací dekret od Svatého Stolce, pokyny pro nové kardinály, gratulační dopisy od evropských a amerických kardinálů a arcidiecézí a sešit s blahopřáními a podpisy mnoha vlivných lidí republiky. Také nechybí výstřižky s články a fotografie z novin a časopisů československých, italských a francouzských.

¹⁵³ Národní archiv Praha, *ordinariát APA*, kr. 212, dokonce jedno blahopřání je tam dvakrát a to od madridského arcibiskupa, poprvé to úředníci poslali na adresu Praga, Warszawa. Po zjištění omylu

a příjezd i cesta byly středem pozornosti lidu i tisku a to i v zemích kudy z Říma projížděl.¹⁵⁴ Velký vliv na toto jmenování mělo i zlepšení vztahů mezi Československem a Vatikánem.¹⁵⁵

5.7. Druhá polovina let třicátých.

Koncem let třicátých církev prožívala nový rozkvět, byly plné semináře, široké a úspěšné působení katolické charity a katolický tisk byl dobře organizovaný a také Katolická akce nesla užitek v podobě spolupráce laiků a kléru.¹⁵⁶ Počty bohoslovců se zvětšovaly, v *Časopise katolického duchovenstva* z r.1935 se uvádí, že přírůstek roku 1935 je 162 bohoslovců proti minulému roku 1934. Církev měla k dispozici celkem 15 bohosloveckých učilišť (biskupských alumnátech) kde studovalo na 2 256 bohoslovců.¹⁵⁷

V červenci roku 1936 vykonal kardinál velkou cestu, při které navštívil všechny diecéze Slovenska a Podkarpatské Rusi.¹⁵⁸ Kardinál se svým doprovodem jeli z Pra-

to poslali znovu, nyní už do Prahy a arcibiskupství varšavské to poslalo do správné Prahy.

¹⁵⁴ Na cestě byl doprovázen sekretářem Mons. Vladykou, prelátem Grünerem z kapituly pražské, kanovníkem Čihákem a kanovníkem–kancléřem Bořkem-Dohalským a maltéžskými rytíři Czerninem z Jindřichova Hradce, Hunem-Hohensteinem z Podmoklí a Kinským z Kostelce nad Orlicí.

¹⁵⁵ Masarykův ústav AV, *Archiv EB I*, Praha, krabice.č 95, v listě (nedatován) napsaném ministru zahraničních věcí E. Benešovi píše Dr. A. Fuchs o církevním zájezdu do Polska konaném v roce 1932, a svém rozhovoru s primasem polským kardinálem Hlondem. Na dotaz ke kardinálovi, zda se uvažuje o jmenování československého kardinála Svatým Stolcem, dostal vyhýbavou odpověď že je to vyznamenání pro stát a Vatikán dosud nemá vyřešeny mnohé otázky vztahů s republikou. Snahou kardinála Hlonda je aby byl větší počet slovanských kardinálů ale i nuncius Marmagi (v tu dobu působil v Polsku) je nyní proti. V roce 1935 už byla jiná situace.

¹⁵⁶ Jaroslav V. POLC, *Stručný přehled dějin českých a moravských diecézí po třicetileté válce*, Praha 1995, s. 47.

Štít, (1931 až 1938) - týdeník ČSL z královéhradecké diecéze, pravidelně přinášel informace o Katolické akci v diecézi. Z jednotlivých čísel je vidět, že Katolická akce byla živá, farní rady pracovaly a řešily mnohé drobné problémy v životě církve.

¹⁵⁷ Jak uvádí *ČKD* r. 76, 1935, s. 604.

Lidové listy, z 16.11.1935 uvádí statistiku bohoslovců (čísla za lomítkem udávají stav roku 1934: 1 801 / 1 700 světských a 450 / 389 řádových. Do prvního ročníku 1935/1936 nastoupilo 365 abiturentů. Podle jednotlivých alumnátů: Olomouc 316 / 312, Praha 209 / 191, Brno 174 / 142, Trnava 163 / 142, Hradec Králové 140 / 131, České Budějovice 129 / 129, Litoměřice 123 / 115, Užhorod 85 / 76, Nitra 80 / 69, Báňská Bystrica 78 / 71, Vidnava 63 / 67, Spišská kapitula 62 / 66, Košice 55 / 68, Prešov 38 / 40 a Rožnava 33 / 30. Národnostně šlo o 685 Čechů, 394 Slováků, 80 Rusínů, 27 Poláků, 446 Němců a 101 Maďarů. Oproti roku 1934 přibýlo 20 maďarských a 40 německých bohoslovců. V cizině studovalo 64 bohoslovců. Řádové kongregace mají 450 bohoslovců, většinou studujících v cizině. Podle kongregací je 85 jezuitů, 55 salesiánů, 51 kapucínů, 49 redemptoristů, 38 františkánů a 33 dominikánů.

¹⁵⁸ Josef PLUHAR, *Jeho Em. Kardinál Dr. Karel Kašpar na Slovensku a Podkarpatské Rusi*, Novina, Praha 1936. Kniha je psána ve velice oslavném duchu ale přesto jsou v ní zajímavé údaje. Na tuto cestu jel s generálním vikářem Dr. Opatrným, kancléřem Dr. Dohalským, svým sekretářem Msgr. Vladykou, ředitelem arcibiskupství Dr. Šimkem a svým komorníkem Veverkou.

hy v automobilech a tak mohli pružně přizpůsobovat zastávky na cestě, kterých bylo mnoho, hlavně na Slovensku kde dělali krátkou zastávku v každé větší vesnici.¹⁵⁹ Cesta vedla na Velehrad kde setrvali po čtyři dny na oslavách velehradských.¹⁶⁰ Celá cesta Slovenskem a Podkarpatskou Rusí byla velmi náročná a také úspěšná. Všude bylo plno lidí, byla to pro ně opravdu velká událost. Kardinál byl všude vítán a měl možnost hovořit s vyšším i nižším klérem a i s mnoha lidmi. Cestu lze hodnotit jako cestu úspěšnou jak pro katolickou církev tak i z politického hlediska ve státě mnoha národů, jakým Československo bezesporu bylo.

Politickým činem biskupské konference bylo i vydání společného pastýřského listu *O bezbožeckém komunismu*. List byl vydán na podzim, dne 1.10.1936. Větší nebezpečí tehdy evropská politika viděla v Hitlerovském Německu a jak ukázal čas stejným nebezpečím, ne-li větším byl i komunismus v tehdejším SSSR. V listě se poukazuje na šířící se komunismus a jeho boj proti Bohu a církvi. Vysvětluje se snaha církve řešit sociální nesrovnalosti, píše se o lásce a pomoci bližním. Na doklad sociální politiky církve se uvádějí encykliky papežů Lva XIII. *Rerum novarum* a Pia XI. *Quadragesimo anno*. List poukazuje na to, jak komunističtí svůdcové, jakmile se dostanou k moci, zotročí lid a uvedou ho do velmi ubohých tělesných a duševních poměrů. Zvláštní úsilí vyvíjejí proti víře a církvi. Biskupové vybízejí věřící: „*Ne-spolupracujte s komunismem a usilujte ze všech sil o obnovu společenského řádu, cestou víry a křesťanské lásky.*“ Doporučují zakládání sociálních kroužků a studijních kursů, aby se šířila známost správných sociálních a mravoučných pravd. List končí: „*Jen evangelium lásky Kristovy jest lékem pro neduhy dnešního lidstva.*“¹⁶¹

Koncem května 1937 odjel kardinál do Říma na oslavy 80tých narozenin papeže Pia XI. Poprvé se mu tam při jeho častých návštěvách v Římě stalo, že nebyl

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 4. je uvedena poznámka o tom, že kardinál je zvyklý jezdit velmi rychle v automobilu i více jak 100km/hod.

¹⁶⁰ Tamtéž, bylo tam na 50 000 věřících. Vlastní návštěva Slovenska začala v Bratislavě a pokračovala přes všechna větší slovenská města. Ružomberok (navštívil A. Hlinku – vůdce slovenského katolicismu), jak je to v knize vedeno.

¹⁶¹ *Časopis katolického duchovenstva* 78, 1937 uvádí komentář k listu vydanému 1. října 1936., s. 69 a dále uvádí na s. 320 informaci o papežské encyklice *Divine Redemptoris*, která se obrací proti různým nepřátelům křesťanství a všeho náboženství (především jde o komunismus). Českoslovenští biskupové předběhli Vatikán – encyklika byla vydána 31. října 1937.

přijal papežem, ač o to dvakrát žádal.¹⁶² Papež přijal československé poutníky, které vedl trnavský biskup Jantausch, údajný kritik kardinála Kašpara. V květnu se v Praze konal agrární sjezd a kardinál chtěl pro sjezd sloužit na Staroměstském náměstí polní mši. Biskup Jantausch byl proti a on a lidová strana si stěžovali v Římě na údajné nadřezování agrárikům ze strany arcibiskupa Kašpara. Vatikán prostřednictvím nuncia polní mši zakázal.¹⁶³ Větší část hierarchie katolické církve v čele s kardinálem přijala premiérem Beranem (předseda strany agráriků) nabízenou roli v republice. Pro kardinála to byl neúspěch. Podle oficiálního církevního prohlášení kardinál Kašpar onemocněl a musel se vrátit do Prahy.¹⁶⁴ Je zajímavé, že ve dnech návštěvy list *Observatore Romano* zveřejnil pastýřský list biskupa Píchy ve kterém se biskup obrací proti „svatému zákonu půdy“ vyhlášenému agráriky a staví se proti podpoře agráriků a tím i proti kardinálovi.¹⁶⁵

Kardinál Kašpar se účastnil v Římě na pohřbu papeže Pia XI., který zemřel 10. února 1938. Po pohřbu se kardinál Kašpar účastnil konklávy s volbou nového papeže, kterým se stal kardinál Pacelli a přijal jméno Pius XII. Katolický tisk a nejen ten zdůrazňoval, že přítomnost československého kardinála při volbě a korunovaci papeže znamená mnoho pro církve a republiku. Vše se dělalo pro posílení síly státu, ale politická situace v Československu a Evropě byla velmi napjatá. Ve Španělsku probíhala občanská válka a v březnu 1938 Německo anektovalo Rakousko a vyvíjelo

¹⁶² Volná myšlenka č. 24, z 11.6.1937. pro uvedený časopis to bylo velkou senzací. Masarykův ústav AV, Praha, *Archiv E. Beneše I.*, kr. 95/R195, je uložen dopis (výpis z dopisu?) datovaný 16.6.1937, psaný asi E. Benešovi, kde se píše: *Hála, tajemník Lidové strany na Moravě záměrně organizoval výpravu moravsko-slezských katolíků do Říma ve stejné době kdy tam byl kardinál Kašpar.Chtěl mít kontrolu nad tím, co tam kardinál bude dělat. Dozvěděl se tam, že Vatikán vytkl kardinálu Kašparovi (ústně i písemně), že čs. episkopát neodsoudil nacionálně socialistické štvání proti církvi Henleinovou stranou, provádějící stejnou politiku jako v Říši, ...Kardinál Kašpar nebyl přijat, churavěl málo, nebylo to překážkou.....Ve Vatikánských kruzích se objevila kritika Šrámka a agrárik Beran byl chválen,to má Vatikán na základě nesprávných informací podávaných Kašparem. Jinak se Vatikánští činitelé vyjadřují velmi pochvalně k čs. politice.Mons. Šrámek vede katolíky demokraticky a prezident E. Beneš požívá velkou úctou ve Vatikánu. Tak se měl vyjádřit prelát Kaas, finanční „ministr“ Vatikánu. Bez vedení autora*

¹⁶³ Martin VAŇÁČ, *Ekumenismus v České republice. Příspěvek ke studiu ekumenických vztahů v České republice na pozadí vztahu k církvím v letech 1918 – 2000*, diplomová práce, KTF Praha 2001, kap. *Společenská situace po Mnichovu*. Na podzim roku 1938 R. Beran (republikánská strana – od 1.12.1938 předseda vlády) úspěšně završil dlouhodobý boj agráriků se Šrámkovým vedením ČSL, ve kterém republikánská strana účelově kladla důraz na náboženství. Beran přistoupil na římskokatolické požadavky zvýrazňující úlohu katolické církve v životě státu a bezpečnosti.

¹⁶⁴ František POUL, *Život a dílo Karla kardinála Kašpara*, Praha 1940, (nestránkováno).

¹⁶⁵ Volná myšlenka č. 25, z 18.6.1937. Podle ústních sdělení v královéhradecké diecézi, biskup M. Pícha v mnohém nesouhlasil s konáním biskupa a později arcibiskupa Kašpara.

velký tlak na sousedy. Ve střední Evropě se stmívalo, Mnichov a s ním i konec Československa se blížil.

Národnostní otázky, především vztahy mezi čechy a Němci se neobjevovaly jen ve světských vztazích, v činnosti státu, ale také i v životě církve. Jako příklad lze uvést starosti kardinála Kašpara s arcibiskupským seminářem kde studovalo 94 Němců a 88 Čechů. Mezi oběma skupinami byly myšlenkové rozdíly, Němečtí studenti záviseli na německé teologii, měli své vlastní spolky, oddělené bohoslužby a i vlastní jídelnu. Češi byli orientováni na národní obrození a na boj za český jazyk a kulturu. Spory mezi nimi se táhly už dlouhé roky. Dne 29. června 1938 se 19 Německých bohoslovců chystalo na svěcení a před tím vstoupili do Heinleinova hnutí (Sudetendeutsche Partei). Rektoru Beranovi to zdůvodnili tím, že se nemohou oddělit od německého lidu. Charché d' affaire nunciatury sdělil kardinálovi, že Řím zakazuje jejich svěcení. Nakonec bylo jejich svěcení Římem povoleno na základě jejich závazku, že budou žít vzorným kněžským životem.¹⁶⁶ Během roku 1938 usiloval kardinál o pokojné vyřešení politické a státní krize v Československu na mnoha jednáních, mimo jiné jednal i s lordem Runcimanem

5.8. Poslední roky kardinála Kašpara

Velmi drasticky se změnila situace po Mnichově.¹⁶⁷ Hitlerovské Německo plánovitě likvidovalo se svými pomocníky Československou republiku, Mnichovská dohoda znamenala pro českou veřejnost šok. Důvěra v demokracii a spravedlnost byla zvrácena. Šok to byl i pro klér a věřící katolické církve. Nastaly velké změny v politice státu, prezident E. Beneš abdikoval 5. října 1938 a místo většího počtu politických stran vznikly dvě nové strany, Národní strana práce a Strana národní jednoty, kam také byla připojena Československá strana lidová.

¹⁶⁶ Jaroslav V. POLC, *Stručný přehled dějin českých a moravských diecézí po třicetileté válce*, Praha 1995.

¹⁶⁷ Mnichovská dohoda byla podepsána 29.9.1938 A. Hitlerem za Německo, E. Daladierem za Francii, B. Mussolinim za Itálii a N. Chamberlainem za Velkou Británii. Německá vojska počala 1. října 1938 obsazovat Československé pohraničí – Sudety. Politici Francie a Británie prohlásili, že zachránili mír.

Konzervativní křídlo v katolické církvi vycítilo příležitost prosadit některé požadavky, které nebyly možné v liberálně–demokratickém režimu předchozí republiky. Nový předseda vlády R. Beran přistoupil na požadavky katolické církve zvýrazňující její úlohu. Společenské klima druhé republiky bylo více než nakloněno římskokatolické církvi a bylo zachváčeno jistou nostalgií po habsburské monarchii. Bylo to jasně vidět zejména z uspořádání výstavy o českém baroku a ostatně to dokumentoval i pastýřský list pražského arcibiskupa kardinála Kašpara, velmi kritický k duchovnímu prostředí Masarykovy republiky.¹⁶⁸ Kardinál Kašpar ve své pastýřském listu „*Jednota v pravdě a lásce Kristově*“ rozebral chyby bývalé čsl. politiky od převratu a to hlavně z hlediska církve a víry. Také v listě podpořil totalitizaci české společnosti. Odsoudil první republiku a státní porážku pojal jako důsledek české bezbožnosti. Víru svatováclavskou prohlásil za národní základ.¹⁶⁹ Kardinál Kašpar ale nadále zůstal příslušníkem českého národa, k Němcům měl stálou nedůvěru.¹⁷⁰ Dne 30. listopadu byl zvolen nový státní prezident Dr. E. Hácha, který byl věřícím katolíkem a po svém zvolení se zúčastnil slavnostní bohoslužby v katedrále sv. Víta a také uctil ostatky knížete Václava.

Održení pohraničí v říjnu 1938 znamenalo pro katolickou církev velkou ztrátu. Po održení Sudet v říjnu 1938 ztratila pražská arcidiecéze dvanáct vikariátů. Proto

¹⁶⁸ *Časopis katolického duchovenstva*, r. 79, 1938, s. 409. Např. byl uzákoněn návrat křížů do škol a byl vydán manifest „*Učitelstvu česko-slovanskému*“. V provolání k lidu (dne 2.10.1938) se píše o bolesti a zármutku a o naději, že Bůh nezapomíná a připomíná se věřícím, že po Velkém Pátku přišla neděle Vzkříšení. Nastává doba zmatků, bludů a zkoušky. Modlete se, pracujte, mějte trpělivost.

Podepsáni kardinál Kašpar a biskupové L. Prečan, Š. Bárta, J. Kupka, M. Pícha a A. Weber.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 412–414, Tento pastýřský list byl vydán 11.10.1938 a jeho větší část časopis ČKD přetiskuje. Psal: „*Co vše se událo od převratu! Jak byl urážen Bůh, počínaje stržením památného sloupu Panny Marie uprostřed hlavního města Prahy, ... Zatím co v jiných zemích a státech se konaly děkonné bohoslužby za dosažení míru, ... u nás se jen jávalo nad vlastní silou.... Lid náš si přeje návrat k Bohu a k naplnění víry svatováclavské. Bylo by neodpustitelnou chybou v těchto dobách nedbati tohoto všeobecného hlasu lidu, jenž je jistě hlasem Božím, a pokračovat v duchu i metodách, jež na národ uvalili tolik běd.... Už proto, že nedošlo k válce a že byl udržen mír, tak draze zaplacený, je přece velkým dobrodiním.*“ Na adresu vlády psal: „*Očekáváme od těch kdož budou řídit kormidlo našeho nově budovaného státu, že čerpajíce poučení z trpkých zkušeností minulých let, napraví neblahé chyby, jež se staly, ... povedou náš národ ke šťastnější budoucnosti.*“ „*Hranice našeho státu se povážlivě zúžily. Ale náš národ má možnosti růstu, : může růst do hloubky a do výšky*“ není přímo zdrcující skutečnost, že po Rusku je nejvíce organizovaných bezbožníků právě v bývalém Československu?

Martin VAŇAČ, *Ekumenismus v České republice. Příspěvek ke studiu ekumenických vztahů v České republice na pozadí vztahu k církvím v letech 1918 – 2000*, diplomová práce, KTF Praha 2001, kap. *Společenská situace po Mnichovu*

¹⁷⁰ Viz událost v roce 1905, kdy biskupovi Brynychovi prozradil plány německých kněží na rozdělení diecéze královéhradecké, nebo spory s němcí po abdikaci arcibiskupa Kordače.

kardinál Kašpar jmenoval 30. listopadu 1938 děkana z Ostrova Msgr. Karla Bocka arcibiskupským komisařem pro správu sudetského území a později, v březnu 1939 ho jmenoval vikářem. V listopadu 1938 zemřel Lev kardinál Skrbenský a kardinál Kašpar v Olomouci dne 30. prosince 1938 vykonal pohřební obřady. Tyto události nebyly nic lehkého pro stárnoucího a s počínajícím vážným onemocněním žijícího kardinála Kašpara

Roku 1939 došlo dne 15. března k okupaci Československa hitlerovským němcem a den poté byl vyhlášen Reichsprotektorat Böhmen und Mähren a Český stát přestal existovat. Nebezpečí sjednotilo národ a ten začal hledat oporu ve své historii, kultuře a i v religiozitě. Náboženské pouti a jiná církevní shromáždění se staly projevy národního nesouhlasu a odporu proti okupaci.¹⁷¹ Církev se stávala morální oporou národa a tak nacisté začali vidět v křesťanech potencionální ideové a politické nepřátele.¹⁷² Okupační úřady nakonec tyto akce zakázaly v roce 1940.¹⁷³ V Praze byl vytvořen nový, německý seminář a německá katolická fakulta. Kardinál Kašpar podpořil též národně obranné tradicionalistické akce na začátku německé okupace a retardační politiku presidenta Háchy a Eliášovy protektorátní vlády.¹⁷⁴ Kardinál si svou autoritou získal určitý respekt u německých okupačních orgánů. Snažil se odporovat zásahům do vnitřních záležitostí církve a často intervenoval za zatčené duchovní. Okupační úřady neustále zasahovali do řízení pražské arcidiecéze a ta se stala jednou z nejvíce postižených. Nebylo divu, v Praze sídlilo vedení gestapa a dozor nad církví vykonával církevní úřad vedený obávaným gestapákem K. Oberhauserem.¹⁷⁵ Na pražské konzistoři působil konfident gestapa maltézský rytíř Fra. F. Bob, který dosti usiloval o úřad pražského arcibiskupa po smrti kardinála Kašpara.¹⁷⁶

¹⁷¹ Patřilo tam převezení ostatků Karla Hynka Máchy na Vyšehrad (7.5.1939) a svatovavřínecká pouť u Domažlic (13.8.1939) uvedeno v; Martin VANÁČ, *Ekumenismus v České republice. Příspěvek ke studiu ekumenických vztahů v České republice na pozadí vztahu k církvím v letech 1918 – 2000*, diplomová práce, KTF Praha 2001.

¹⁷² „Církevně-politický vývoj Československa (1938-1939)“, Václav VAŠKO.,

¹⁷³ *Kardinál Karel Kašpar*, Hamelika. Internetový časopis, Mariánské lázně uvádí: „Dnem 1. ledna 1941 patří léčivé prameny a lázně do vlastnictví Velkoněmecké říše – odpadá jejich svěcení. Roční počet mší sv. je omezen z 85 na 44. Vyhláší se zákaz vyučování náboženství pro vyjmenované katechety a kaplany (seznam), atd.

Jaroslav V. POLC, *Stručný přehled dějin českých a moravských diecézí po třicetileté válce*, Praha 1995, s. 48.

¹⁷⁴ Josef TOMEŠ a kol., *Český biografický slovník XX. století*, Praha 1999, heslo Kašpar Karel

¹⁷⁵ Martin VANÁČ, *Ekumenismus v České republice. Příspěvek ke studiu ekumenických vztahů v České republice na pozadí vztahu k církvím v letech 1918 – 2000*, diplomová práce, KTF Praha 2001, kap. *Křesťanské církve v období okupace*.

¹⁷⁶ Václav VAŠKO., „Církevněpolitický vývoj Československa (1938-1939),

V roce 1939 ještě stačil kardinál Kašpar svěřit salesiánům kostel Sv. Kříže, který tak zachránil před přestavbou na biograf. Určitě starosti, které církvi a i jemu působili konfidenti kolem něho a okupační orgány samotné přispěly ke zhoršení jeho onemocnění. Dokonce i pohřeb kardinála se stal pro gestapo záminkou pro vyšetřování jeho spolupracovníků a později k jejich perzekuci a zatčení.¹⁷⁷

Na podzim 1939 se u kardinála vážněji projevilo jeho onemocnění tak, že vlastně musel být stále v nemocničním ošetřování v Podolském sanatoriu. Trpěl už delší dobu rakovinou, která se zhoršila cestou z konklávy v březnu 1939.¹⁷⁸ Na začátku roku 1940 byl kardinál Kašpar propuštěn do domácího ošetřování po určitém zlepšení zdravotního stavu. Nemoc však probíhala stále a na jaře dne 21. dubna 1941 v Praze zemřel ve věku necelých 71 let.¹⁷⁹

Pohřeb byl 24. dubna 1941 a byl konán za veliké účasti lidí a dohledu tajné německé policie a po zádušní mši v kapli sv. Jana Křtitele byl v 9 hod. církevní výkrop, který provedl světící biskup pražský A. Eltschkner. Na pohřbu byli přítomni nuncius berlínský, arcibiskup Dr.C. Orsenigo, státní prezident Dr. E. Hácha, předseda vlády protektorátu ing. Eliáš, zástupce říšského protektora Dr. Völckers, zástupce vratislavského kardinála a biskupové brněnský, litoměřický a královéhradecký a další vysocí představitelé českého kléru. Ze strany německého kléru se zúčastnili generální vikář převor Karel Bock a vikáři Grüner, Hocker a Möhler. Pohřbu se účastnili členové protektorátní vlády, představitelé města Prahy, duchovenstvo a řeholníci z Čech a Moravy a mnoho prostých věřících i lidí jsoucích mimo víru. Tito účastníci šli průvodem do katedrály sv. Víta. a smuteční obřady (pontifikální rekviem a absoluci) vykonal vídeňský arcibiskup Theodor kardinál Innitzer. Před spuštěním rakve do hrobky nové arcibiskupské kaple katedrály sv. Víta vykonal závěrečné církevní obřady biskup královéhradecký M. Pícha.¹⁸⁰ Uzavřela se životní pout' muže, který o mnohé usiloval a mnoho z toho dosáhl.

Vatikán odmítal jmenovat nové biskupy a řešit církevně-politické otázky pod tlakem německé diplomacie.

¹⁷⁷ Martin VAŇÁČ, *Ekumenismus v České republice. Příspěvek ke studiu ekumenických vztahů v České republice na pozadí vztahu k církvím v letech 1918 – 2000*, diplomová práce, KTF Praha 2001, kap. *Křesťanské církve v období okupace*.

¹⁷⁸ Štít, č.42 z 19.10.1939 o jeho zdravotním stavu píše, že je velmi zhoršen, že kardinál nepřijímá žádné návštěvy a chodí k němu jen lékaři, jeho sestra a osobní tajemník p. Dr. Boukal.

¹⁷⁹ Úmrtní oznámení z ČKD je v příloze VIII. této práce.

¹⁸⁰ Československá biografie, serie 31 ze dne 7.7.1941, písmeno K, doplněk Kašpar Karel. Zde jsou

6.1 Odborná literatura

Karel Kašpar napsal jako kněz a později i jako biskup velmi mnoho odborných článků, připomínek a odpovědí na dotazy. Radil, vysvětloval a připomínal. Psal články především ze svých vědeckých oborů církevního práva, liturgiky a dogmatiky, psal také články z dějin církve, apologie a asketiky.¹⁸¹ Tyto články uveřejňoval především v *Časopise katolického duchovenstva*, *Bohovědném slovníku*, různých kalendářích a katolicky zaměřených časopisech. V *Časopise katolického duchovenstva* měl uveřejněno v letech 1901 až 1925 celkem 132 článků různého rozsahu a obsahu. V naprosté většině šlo o články liturgického a právního charakteru ale nechyběly ani články z jiných oblastí. Nejbohatším rokem na počet článků je rok 1917, kdy jich napsal na čtyřicet jedna. Chybí jejich odborné zhodnocení, v době, kdy je psal byl brán jako přední odborník a později už o články nebyl zájem. Pomáhaly řešit mnohé problémy, které přinášela doba a hlavně období první světové války. Problémy kněží po válce byli odlišné a časopis se věnoval aktuálnějším věcem. Pastýřských listů jako biskup napsal dvacet dva, z nichž některé byly vydány separátně.¹⁸² Jak o něm píše M. Pícha, jeho následovník na biskupském místě v královéhradecké diecézi: „*Při tolika pracích našel ještě tolik času, že napsal celou řadu spisů, pojednání a článků z oboru církevního práva, pastýřského bohosloví a církevních dějin, většinou nejvyšší časových, majících trvalou důležitost. Přiznávám, že jsem přišel klidit mnohé ovoce jeho vlastní práce.*“¹⁸³

Psal také větší, odborné práce, které byly samostatně vydávány, největší z nich pojednává o zákonodárství v náboženských kongregacích. Pod názvem *Právo řeholní* byla otištěna v *Časopise katolického duchovenstva* v sedmnácti pokračováních v le-

uvedeny velmi detailní podrobnosti pohřbu. Je tam uveden seznam nekrologů z tisku.

¹⁸¹ Informaci o jeho jmenování kanovníkem kapituly u sv. Víta přináší časopis *Vlast*, 23, 1906-1907, s. 538, také se tam píše o jeho vydaných pracích, kdy jeho největší práce *Církevní zákonodárství o náboženských kongregacích*, doznala u odborné kritiky plného uznání.

¹⁸² Viz seznam prací biskupa Kašpara v seznamu pramenů této bakalářské práce. Článků v ČKD měl 132 a 3 články v příloze ČKD Sursum.

¹⁸³ František POUL, *Život a dílo Karla kardinála Kašpara*, Praha 1940

tech 1922 až 1925. *Právo řeholní* vyšlo i knižně. Je to skutečně velká práce, plně vyčerpávající tematiku práva v řeholích. V časopise vycházely krátké informace jeho nových literárních i odborných prací a hodnocení bylo informační – vychází dobrá kniha atp.¹⁸⁴ Jako arcibiskup již dále články (bylo několik výjimek) a knihy nepsal. Projevy a kázání si dále připravoval a za jeho arcibiskupského působení bylo vydáno 33 pastýřských listů. Byl odborníkem v obojím právu, církevním i světském. Z jeho publikační činnosti vyplývá, že obojí právo dobře znal a právní problémy dokázal popsat a vysvětlit. Hodnocení jeho odborných prací se objevilo jen v *Časopise katolického duchovenstva*, především to bylo rozsáhle zpracované *Právo řeholní*. První monografie z církevního práva mu vyšly v roce 1902 a 1903. Pak byly vydány změny těchto publikací pod názvem *Nejnovější předpisy o náboženských (řeholních) kongregacích*. Také měl ještě čtyři monografie z církevního práva a sedm prací historických, dvě apologetické práce, práci z dogmatiky a pět prací z asketiky. Psal latinsky, česky a německy.¹⁸⁵

6.2 Výběr z některých prací Karla Kašpara

6.2.1 Historická literatura

Papež Lev XIII. a Česká kolej v Římě.

Velmi zajímavá je kniha *Papež Lev XIII. a Česká kolej v Římě*, v podtextu knihy je uvedeno: *Na památku 25letého papežského jubilea Jeho Svatosti napsal Dr. Karel Kašpar, spirituál a profesor náboženství v akademii hraběte Straky*. Vydáno jako zvláštní otisk z výroční zprávy akademie hraběte Straky v Praze, za rok 1902-1903. Není to kniha jen o papeži Lvu XIII a jeho vlivu na založení České koleje ale hlavně jsou v ní bohaté údaje o obsahu studia, poměrech v koleji a i o působení atmosféry Vatikánu a Říma na studující. Karel Kašpar zde začal svá pětiletá studia roku 1888 a

¹⁸⁴ Lze uvést hodnocení P. J. PEJŠKY C.ss.R. o práci Karla KAŠPARA, *Církevní zákonodárství o náboženských (řeholních) kongregacích*, Praha 1917, které bylo uveřejněno v *ČKD* 58, 1917sešity 5 a 6. P. J. Pejška píše: „Pan kanovník Dr. Kašpar získává sobě touto novou prací opět značnou zásluhu.“ a dále: „S nevšední pečlivostí sebral veškerou látku do řeholního práva spadající tak, že nelze vytknouti ni jediné mezery.“

V *ČKD* byly uveřejňovány jen krátké informace o jeho a knihách a odborné recenze nebyly. Hodnocení P. Pejšky C.ss.R. je ojedinělé.

¹⁸⁵ Viz seznam pramenů 10.1 až 10.2 Knihy a články Karla Kašpara.

tak popisuje kolej a vůbec studia na ní s velkou znalostí poměrů. Kniha přináší ojedinelý pohled na studia bohoslovectví v Římě koncem XIX. století.

Kniha má tři části. V první je stručný životopis a pak se autor věnuje volbě papeže Pia XIII. a jeho působení na stolci papežském, především z hlediska vzniku České koleje v Římě. Papež Pius XIII. dal popud ke vzniku této koleje a také ji vícekrát podpořil. Po svém zvolení vydal roku 1880 papež Lev XIII. encykliku „*Grande munus*“, která pojednává o slovanských apoštolech sv. Cyrilu a Metodějovi a stanovuje jejich svátek na den 5. července jakožto větší svátek. O rok později Sv. Otec už mluví o zřízení České koleje, která bude zřízena při vysokém bohosloveckém učilišti „*De propaganda Fide*“.¹⁸⁶ Tato kolej byla otevřena 4. listopadu 1884.¹⁸⁷ Autor také píše o problémech s financováním a ubytováním, zažil i stěhování koleje na nové místo do bývalého kláštera Trinitářů, byl tam i kostel, kolej už tam zůstala.¹⁸⁸ Sv. Otec také rozhodl aby tzv. svatopetrský haléř docházející z Čech připadal této koleji, pokud by byla nemožnost ji jinak zajistit. Na letní, velmi horké období propůjčoval bezplatně po několik let vilu v Tivoli na úpatí hor pro letní, prázdninový pobyt chovanců České koleje.¹⁸⁹ V knize jsou další mnohé informace o poměrně velké pozornosti, kterou papež Lev XIII. koleji věnoval.

V části druhé a třetí se Karel Kašpar věnuje velmi podrobně a detailně obsahu studia které trvá pět let. Nejtěžším a nejdůležitějším předmětem byla dogmatika (na příkaz Lva XIII.) přednášená na základech *Summy* sv. Tomáše Aquinského. Z toho důvodu se studenti první, přípravný rok věnovali křesťanské filozofii a jejím dalším podoborům a také etice. K bohosloveckým předmětům náležely věrouka, pastorálka, morálka, základní bohosloví, církevní dějiny, veškeré vědy biblické, starožitnosti křesťanské, posvátná liturgie, církevní právo a též jazyky jako hebrejšтина a základy syrštiny a arabštiny. V koleji samé se pak věnovali rubrikám mešním, breviáři a ostatním obřadům. Také měli navíc studia předpisů pražské synody, duchovní správy far-

¹⁸⁶ Karel KAŠPAR, *Papež Lev XIII. a Česká kolej v Římě*, Praha 1903. s. 8. Kromě této vysoké bohoslovecké školy byly v Římě dvě další bohoslovecké a to Gregorianum s přidanou fakultou filozofickou a sv. Apolinář s přidanou fakultou právnickou.

¹⁸⁷ Tamtéž. s. 8 a 9. Prvním ředitelem České koleje byl Msgr, profesor Benedikt Lorenzelli, doktor filozofie, bohosloví a obojího práva. Jeho zástupcem byl Dr. František Zapletal, jeden z prvních českých chovanců Propagandy. V *Časopise katolického duchovenstva*, r. 31/ 1890, s. 129-147, 205-221, je článek: F. ZAPLETAL, *Kolej česká v Římě*.

¹⁸⁸ Tamtéž. s. 14. Cena nového domu koleje byla 300 000 lir a S. Otec přispěl částkou 80 000 lir.

¹⁸⁹ Poté byla zakoupena pro potřeby koleje vila v Trevi.

ností a církevního zpěvu. Karel Kašpar píše i o pravidelných sobotních disputacích na předem stanovená témata, projednávaná s velmi kritickým přístupem. Také se hodně zmiňuje o velké a všestranné pomoci vyučujících studentům ze strany vyučujících. Popisuje také podrobně časový plán předmětů a způsob zkoušek a hodnocení písemných prací studentů ke zkouškám. Mezi studujícími bylo oficiální soutěžení o nejlepší studijní výsledky, veřejně vynášené. Také nechybí ani popis postupu při dalším studiu a získávání vyšších titulů až po doktoráty.

V čase mimo studium byla zavedena denní cvičení náboženská, týdenní sv. zpověď, časté sv. přijímání a před svátky pobožnosti (tridua a novény). V knize je uveden podrobný rozvrh denních povinností, např. včetně odpoledního spánku od velikonoc až do října – přes polední vedra. Na konci prázdnin byly desetidenní exercicie. Část dne byla věnována pravidelné procházce, při večeri se předčítalo z vědeckých knih. Prázdniny trávili chovanci ve vile v Tivoli a později jim koupil biskup královéhradecký J. Hais vilu v Trevi (na úpatí Apenin). Chovanci měli na počátku prázdnin 14 dní úplný odpočinek a pak se tři hodiny denně věnovali opakování obtížnějších předmětů a běžnému rozvrhu dne jak v koleji. Časté byly procházky do přírody okolních hor a pouti na posvátná místa do Assisi, Monte Falco, s. Maria della Stella atp. Při studijním pobytu v Římě se často zúčastnili slavností ve Vatikánu a měli častou příležitost vidět Sv. Otce, po vysvěcení měli i audienci u Sv. Otce. Také na ně působily časté návštěvy chrámu sv. Petra a dalších náboženských míst v Římě. Celý Vatikán a Řím se tak nesmazatelně zapisoval do duší chovanců.¹⁹⁰ Určitě Karel Kašpar zde zapustil hluboké kořeny své oddanosti k Římu a k svému hlubokému vztahu k církvi a papežům.

Skutky a nikoli pouhá slova papeže míru Benedikta XV.

Z dalších jeho historických knih jsou *Skutky a nikoli pouhá slova papeže míru Benedikta XV.* vydaná v Hradci Králové už v době jeho biskupského působení roku 1922. Jde o pohled na papeže Benedikta XV. a hlavně na jeho působení v těžké době první světové války. V knize nechybí životopis papeže a je tam malé zdůraznění jeho vztahu k České koleji v Římě kterou navštěvoval, několikrát tam i stoloval a při audiencích v Římě, které tam Karel Kašpar dvakrát vykonal se Sv. Otec vždy ptal na

¹⁹⁰ Taméž, s. 17-27.

svého přítele Mons. Dr. F. Zapletala, bývalého vicerektora koleje. Biskup Kašpar píše také o tom jak Sv. Otce mrzelo chování části kněžstva v Československu v roce 1920. Hlavní část knihy se věnuje obsáhle činnosti papeže během války, kdy vyvinul velkou a úspěšnou iniciativu týkající se zajatců a jejich výměny, starosti o zraněné, možnosti dopisování lidí přes frontové linie a dalším krokům, které podnikal pro zmírnění následků války. Bez jeho úsilí by mnohé humanitární akce vůbec nezačaly. Prakticky celý pontifikát papež Benedikt XV. zasvětil míru a vůbec není nadnesen nadpis knihy – papež míru.. Při jeho smrti kondolovali všichni evropští představitelé a nešlo jen o diplomatickou zdvořilost.¹⁹¹

Choroby moderní lidské společnosti

Knihu píše na konci svého biskupského působení v Hradci Králové. Tato v té době aktuální kniha o morálce s názvem *Choroby moderní lidské společnosti*¹⁹² reaguje na hospodářskou krizi a morální stav společnosti v republice koncem let dvacátých. Autor uvádí čtenáře do stavu společnosti v krizi, poukazuje na velkou nezaměstnanost, velkou bídu fyzickou a morální. Kniha je v určitém smyslu nadčasová, problémy zde popisované přetrvávají i v dnešní době. Opravdu, dnešní čtenář ji může vnímat jako na výsost aktuální. Biskup píše: „...šíří se nemravnělost, ...jsou problémy s manželstvím, ...je rozvrat rodiny, ...chce se beztretnost potratů, ... na veřejnost se vystavují chťiče, ...nesvěťí se neděle a svátky“. Společnost je postižena kriminalitou a uvádí:“ ...zločinci mají příjemný život v žalářích a poctivý chud'as umírá hlady a řádný člověk si není jist svým majetkem ani životem“. ¹⁹³ Poukazuje, že se mnohé omlouvá poválečnou dobou, ale už uplynulo dvanáct let a nelze se vymlouvat. Záchrana se vidí ve vědě a moderních filozofiích, které mají své meze. Lidem se nabízí proměnlivá laická morálka a hlásá se egoistická humanita. Ptá se: „... to má Evropa prodělati ty bědy, které prožívá nešťastné Rusko?“¹⁹⁴ Závěrem nabízí řešení: „Jedině učení Krista může zachránit lidstvo“. Věrnost víře, věrnost Bohu je cesta k lepšímu životu.

¹⁹¹ Karel KAŠPAR, Skutky a nikolí pouhá slova papeže míru Benedikta XV., Hradec Králové, 1922, Pontifikát Benedikta XV. začal 3.9.1914 a trval do 22.1.1922, tedy sedm a půl roku.

¹⁹² Karel KAŠPAR, *Choroby moderní lidské společnosti*, Hradec Králové, 1931

¹⁹³ Tamtéž, s. 12.

¹⁹⁴ Tamtéž. s. 9.

6.2.2 Životopisy a cestopisy

Sv. Terezie od Ježíška

Napsal několik životopisů a cestopisů. V každém z nich se důsledně zrcadlí jeho víra a učení církve. Začal životopisem své milé světice s názvem „*Sv. Terezie od Ježíška*“. Kniha byla úspěšná a tak se přikročilo k druhému vydání, ke kterému byl připojen dodatek „*Děšť růží*“. Později následovalo i vydání třetí. Tato kniha byla též přeložena do němčiny a slovenštiny. V cestopise o cestě do Ameriky je zajímavý odstavec, kde psal o svém biskupském znaku: „*Jsem v jistém smyslu duchovně spřízněn se světicí, protože vedle tříkrálové hvězdy (značící mé jméno „Kašpar“), jsem snad jako jediný z biskupů zvolil červenomodrobílý míček (připomínající sv. Terezičku), která prohlásila, že chce být jen míčkem v rukou Ježíškových, aby si s ním pohrával, jak chce.*“¹⁹⁵, Tento míček je na ostatních znacích, arcibiskupském i kardinálském.¹⁹⁶

Cesta prvního čs. biskupa do Ameriky

Po této knize následovaly tři cestopisné knihy, dvě s větším rozsahem. První z nich s názvem „*Cesta prvního čs. biskupa do Ameriky*“,¹⁹⁷ byla o jeho cestě na světový eucharistický kongres do Chicaga, kam byl pozván českými krajany–katolíky. Tato cesta byla sledována v Čechách a v Americe s velkým zájmem. Česky psaný kalendář–almanach Katolík vydávaný americkým Čechy,¹⁹⁸ věnuje několik článků průběhu kongresu a biskupovi Kašparovi. On sám po návratu napsal článek o průběhu cesty do přílohy Časopisu katolického duchovenstva „*Sursum*“¹⁹⁹ a dalších periodik. Také v Hradci Králové a okolí konal o své cestě řadu přednášek.

Kniha přináší přesný a věcný popis událostí a lidí, krajiny i průmyslu. I z dnešního pohledu je cenná, přináší věrný obraz Spojených států v letech dvacátých XX.

¹⁹⁵ Karel KAŠPAR, „*Cesta prvního českého biskupa do Ameriky, (u příležitosti XXVIII. Mez národního eucharistického kongresu v Chicagu)*, Hradec Králové 1927, s. 289. Tuto informaci má jen ve své knize. Jeho biskupský znak je částí přílohy II. této práce.

¹⁹⁶ Pavel POKORNÝ, *Biskupové Čech, Moravy a Slezska po roce 1918 a jejich znaky*. Ostrava 1992. V této knize není uvedena informace o míčku sv. Terezičky.

¹⁹⁷ Karel KAŠPAR, „*Cesta prvního českého biskupa do Ameriky, (u příležitosti XXVIII. Mezinárodního eucharistického kongresu v Chicagu)*, Hradec Králové 1927

¹⁹⁸ Almanach-kalendář *Katolík*, Chicago, USA, 1926, vydávaný čs. Benediktiny v Chicagu v č. 26 a v č. 27 informuje o Eucharistickém kongresu v Chicagu, jeho průběhu, přináší fotografie a věnuje se též biskupovi Kašparovi.

¹⁹⁹ Jde o „*Vzpomínky na Chicago*“ v příloze *Sursum*, Časopis katolického duchovenstva, 68, 1927.

století.²⁰⁰ S tím omezením, že biskup neměl tolik času aby mohl být všude ale i tak to co viděl pozoroval se zájmem a přesně. Také krajinu či města uměl popsat poutavě, s velkým smyslem pro detaily. Jako příklad popisu lze uvést popis návštěvy Niagar-rských vodopádů či indiánského kmene Siouxů.²⁰¹ Dokonce od kmenových náčelníků dostal indiánské jméno Wambdi Ohitika (Neohrožený orel). Byl jmenován čestným náčelníkem kmene Siouxů v Severní Dakotě. Napsal i něco málo o historii střetů in-diánů a přistěhovalců a na rozdíl od jiných cestovatelů uváděl příklady spolupráce mezi indiány a přistěhovalci. Například, pomoc indiánů osadníkům v případě préríj-ního požáru je tam dokonale popsána i s obrázky jak postupovat.

Jak bylo jeho zvykem často hovořil s krajany i jejich americkými spoluobčany, ptal se jich na problémy víry a života, také odpovídal na velká množství dotazů. Velmi poutavě popisoval úspěchy Američanů ve vědě a technice. Nad některými technickými vymoženostmi žasl opravdu nelíčeně. Při návštěvě v automobilové to-várně Ford si bedlivě všimal techniky a technologie prací, všimal si i dělníků a viděl klady v péči o dělníky a zaměstnance. Všimal si také záporů automatizované práce v továrně, kdy v knize napsal hodnocení: „člověk je zde strojem“.²⁰² Opravdu se té pracovní činnosti a další činnosti Fordových závodů v továrním školství a sociální sféře věnuje důkladně. Velmi ho zajímaly právě školy, které továrna Ford zřídila pro mládež a dospělé a velmi kladně hodnotí způsob zaměstnávání invalidů vhodnou prací.²⁰³ Z toho jak si všímá těchto záležitostí je vidět, že sociální tematika je mu blízká.

Ze stránek knihy je vidět i jeho zaujetí urbanismem města New York, které ho fascinovalo. Pro evropana to musel být skutečně velký zážitek. V knize nechybí ani humor při popisu některých příhod, např. při odjezdu z New Yorku část jeho dopro-vodu okamžitě po odplutí z přístavu odběhla do lodního baru, dát si něco „ostřejšího“ proti mořské nemoci. Biskup s trochou škodolibosti líčí jejich návrat s protaženými obličejí, v Americe platila prohibice a ta se vztahovala i na lodí plující do vzdálenosti

²⁰⁰ Pro studenty amerických reálií je vhodným informačním zdrojem z té doby.

²⁰¹ Karel KAŠPAR, *Cesta prvního českého biskupa do Ameriky, (u příležitosti XXVIII. Mezinárodního eucharistického kongresu v Chicagu)*, Hradec Králové 1927, s. 258 a

²⁰² Tamtéž, s. 254.

²⁰³ Tamtéž, s.251 až 254,

400mil od břehů. Léčba mořské nemoci mohla začít až druhý den a o sobě psal, že mořskou nemocí netrpěl i když očekával, že ho rádně potrápí.

Hlavní náplní popisu jeho cesty byla víra a církev. Po kongresu sjezdil téměř polovinu Spojených států, navštěvoval především farnosti amerických Čechů, denně sloužil mše sv., birmoval, zpovídal, kázal a přednášel. V knize také psal o své účasti na sjezdu československo-amerických kněží, kde podal zprávu o české koleji v Římě. Poutavý je jeho popis eucharistického průvodu při kongresu ve městě Mudelein jehož se účastnilo na milion lidí.²⁰⁴

Po stopách Božského Spasitele v Egyptě a ve Svaté zemi

Druhým velkým cestopisem je kniha s popisem cesty do míst počátků křesťanství, do Svaté země. Kniha vyšla v Hradci Králové roku 1931 s názvem: „*Po stopách Božského Spasitele v Egyptě a ve Svaté zemi*“ a setkala se opět se zájmem čtenářů, ovšem nutno podotknout, že šlo o čtenáře věřícího a o událostech ve Svaté zemi informovaného. Společně s třiceti poutníky z Československa se vydal na tuto cestu po velikonocích 1930. S radostí popisoval, že mohl stanout na půdě své bývalé titulární diecéze betsaidské.²⁰⁵ Při popisu cesty, událostí a lidí platí opět to, co bylo napsáno o předchozí knize. Poutavé a věcné popisy nejen toho co biskup viděl a zažil, ale také co cítil při návštěvě míst, tak významných pro křesťany. Jako příklad lze uvést detailní popisy všech biblických míst, která navštívili, nebo také líčení průběhů více sv. mší a pod. Ač je to cestopis, nezapře svůj didaktický charakter, může sloužit jako průvodce biblickými událostmi, jako učebnice biblické historie. V každé kapitole tyto biblické události připomíná a detailně vysvětluje. Popisuje i reakce svých spolupoutníků při této cestě místy blízkými všem křesťanům. Neváhá také popisovat svou slabost a nevolnost, která ho během cesty postihla.²⁰⁶ Na více místech se zmiňuje o těžkých klimatických podmínkách cesty, vadili mu vysoké teploty, pálivé slunce, prach

²⁰⁴ Tamtéž, s. 129

²⁰⁵ Karel KAŠPAR, *Po stopách Božského Spasitele v Egyptě a ve Svaté zemi*, Praha 1931. s. 139. Kde píše o návštěvě v Betsaidě, kde lezl s průvodci přes ploty z trní, aby se mohl dostat do blízkosti zřícenin Chirbet el Minje, bývalého hradu „jeho“ diecéze a být vyfotografován na území „své“ diecéze. Což mu v biskupském oděvu šlo velmi obtížně. Viz fotografie v příloze.

²⁰⁶ Tamtéž s.84 a s. 106 „nevolnost, horečky, únava.

apod. Čtenáře dále zaujmou věcné popisy pyramid, krajiny a lidí.²⁰⁷ Během cesty oslavil své šedesáté narozeniny.²⁰⁸

Pontifikát Pia X.

Kniha se stručným názvem patří mezi životopisy a byla otištěna nejprve v *Časopisu katolického duchovenstva* roku 1917. O rok později byla vydána knižně a má velký rozsah (274 stránek). Kniha je zpracována velice detailně, autor je přesný v popisech konání papeže Pia X. Informuje o obsahu jeho aktivit, nařízení a reforem, které papež Pius X. zavedl. V knize tehdy ještě kanovník Kašpar píše o kardinálu Josefu Sarto, který byl zvolen 4. srpna 1903 na stolec sv. Petra a přijal jméno Pius X. a zemřel 20. srpna 1914.

Po úvodní části píše o tomto papeži z více hledisek, nejprve jako o biskupovi římském, potom jako o metropolitovi církevní provincie římské, dále jako o primasu Itálie a nakonec jako o papeži. Tato poslední rozsáhlá kapitola má více částí, kdy píše o vztazích mezi papežem a biskupy, papežem a duchovenstvu světském, papežem a životě řeholním, papežem a liturgií, věřícím a kurií římské. Také píše o papeži jako obhájci víry i práv církve svaté. Na konci knihy je zvláštní kapitola, ve které si všímá ducha Pia X. tak, jak se jeví při oslavě jubileí a tak, jak se jeví v dopisech jím napsaných. V samém závěru píše o papeži a jeho šíření víry. V knize jsou mnohé a zajímavé detaily. Je to například *Studijní program bohoslovecký v seminářích italských* schválený Piem X., který je detailně popsán a je i uvedena tabulka týdenního rozvrhu vyučovacích hodin.²⁰⁹ Reformy přijaté papežem jsou v kapitole papež Pius X. a kurie římská., jde o reformy: *Kodifikace zákonů církevních*, o konstituci *Promulgandi* o promulgování konstitucí a zákonů papežských, o velké reformě římské kurie *Sapienti consilio*, která je tam velmi obsáhle popsána a vysvětlena. Autor nezapře, že je

²⁰⁷ Tamtéž s.22.

Například, jeho zážitky z cesty vlakem, kde jel z Káhiry společně s poutníky III. třídou vlaku byly velmi drsné. Od spolupoutníků se nechtěl oddělovat, cestoval s nimi společně. V knize varuje před cestami III. třídou vlaku v Orientě. Píše o nečistotě ve vlaku, nastupování okny o nedostatku hygieny a dalších „silných“ zážitcích z cesty.

²⁰⁸ Tamtéž s. 151.

²⁰⁹ Karel KAŠPAR, *Pontifikát Pia X.*, Praha 1918, s.32.

právníkem.²¹⁰ V závěru knihy je hodnocení Pia X. slovy: „*Po celou dobu svého pontifikátu neodchýlil se od vznešeného hesla „, Obnoviti vše v Kristu“.*

Dojmy z Konnersreuthu

Knihy je popis jeho návštěvy u stigmatizované Terezií Neumannové v Konnersreuthu kde pobyl 12 hodin na návštěvě. Kniha má název „*Dojmy z Konnersreuthu.*“ Spíše než cestopis je to kniha o Terezii a jevech k její osobě se vážících. Detailně líčí průběh návštěvy a průběh stigmatizací. Je to silné líčení, je opět velmi přesný v popisech. Je zajímavé, že Tereza Neumannová mu návštěvu oplátila v roce 1937, kdy byla u něj, nyní už kardinála v Karlových Varech, kde byl na rekonvalescenčním pobytu po své operaci.²¹¹ Kniha podporuje domněnku o přirozenosti stigmatizací, ale tehdejší církev odmítala k tomu zaujmout rozhodující stanovisko. Terezie zemřela roku 1962 a stále je určitým problémem jak vysvětlit události kolem Terezie.

6.2.3 Stručné hodnocení životopisů a cestopisů

Životopisy přináší cenné údaje o osobách a událostech doby jichž se týkají. Cestopisy mohou i dnes, současnému čtenáři, zvyklému na bohaté, multimediální obrazy zemí světa, přinést mnohé a překvapivé informace o zemích jako je Severní Amerika, či Egypt a Svatá země (dnes Izrael a Palestina). Podávají dobrý, věcný a popisný obraz těchto částí světa tak jak vypadal na začátku XX. století. Biskup píše tak jak viděl a zažil, není to velká literatura, jsou to ale knihy, které hloubavého čtenáře nenudí.

Biskup Kašpar byl dobrý pozorovatel, se smyslem pro přesnost a věcnost a uměl to viděné napsat. Knihy jsou čtivé a zajímavé. Jeho odborné knihy byly určeny pro kněze, právníky a dnes už mnoho neřeknou. Ta ostatní literatura byla určena pro širokou čtenářskou obec, ale knihy byly zřejmě především čteny věřícími královéhradecké diecéze. Je nutné napsat, že jako spisovatel není uváděn ve slovnících a lexikonech spisovatelů, což je pochopitelné vzhledem k poválečnému vývoji Česko-

²¹⁰ Tamtéž, s. 192 až 207.

²¹¹ O její návštěvě je zmínka v knize František POUL, *Život a dílo Karla kardinála Kašpara*, Praha 1941, nestránkováno.

slovenska. Komunistické vlády neměly zájem informovat o nějakém spisovateli z církevního prostředí, natož o vysokém církevním představiteli. Pouze slovníky z předválečné republiky uvádí jeho jméno a některé práce.²¹² Byl více vnímán jako vysoký církevní činitel než jako spisovatel. Dodnes nebyl zhodnocen z hlediska literární kritiky.

²¹² *Masarykův slovník naučný*, Praha 1927, má heslo Kašpar K.B. kde ho uvádí jako církevního představitele a uvádí jeho první knihy „Cesta k životu (1900)“, „Církevní zákonodárství v náboženských kongregacích (1903) a píše:“ napsal hojně článků právnických a liturgických , hlavně v *Časopise katolického duchovenstva*“.

Lubomír MACHALA a kol. , *Panorama české literatury*, Praha 1994, K. Kašpara neuvádí.

Jan MUKAŘOVSKÝ a kol. *Dějiny české literatury IV*. Praha, 1995, neuvádí.

Milan BLAHYNKA a kol. *Čeští spisovatelé 20. století*, Praha, 1985, neuvádí.

Jaroslav KUNC, *Slovník soudobých českých spisovatelů 1918-1945*, Praha 1945, neuvádí.

7. KAREL KAŠPAR – ČLOVĚK, KNĚZ, BISKUP A ARCIBISKUP

Toto je nejtěžší kapitola této práce. Jak hodnotit člověka, když víme velmi málo a i kdybychom toho věděli víc, kdo z nás vidí do jeho duše, jeho úmyslů a do pozadí jeho skutků? Nezbyvá než se pokusit o něco co je předem nutně zatíženo subjektivním pohledem a chybami.

Mladý Karel se narodil v měsíci květnu, v době povelikonoční. F.Poul ve svém oslavném životopise k sedmdesátému výročí narození kardinála Kašpara jeho narození idealizuje: „*Narodil se do dobré rodiny, jeho otec byl řídící učitel a maminka byla vzácná žena. Její srdce patřilo Bohu, rodině a chudým. Oba rodiče, a s nimi i mladý Karel, žili prostě a zbožně*“.²¹³ Jeho rodiče také chválí i jeho pozdější spolužák v Římě a následovník na biskupském stolci biskup Pícha.²¹⁴ K rodičům měl Karel Kašpar zřejmě dobrý vztah, především k matce. Poté co jeho otec v roce 1907 odešel po čtyřicetidvouleté službě na odpočinek, přestěhoval své rodiče k sobě do Prahy. Po jmenování biskupem královéhradeckým se stěhovali opět do jeho nového působiště. Dokonce papež Benedikt XV. rodičům po něm poslal růženec a maminka dostala později i růženec od papeže Pia XI. Ten dokonce ještě posílá v roce 1931 jeho matce vzácný dar Agnus Dei s obrazem sv. Theofila a Corte, který sám vysvětil. To již žila jen jeho matka, otec, o mnohem dříve, roku 1923 zemřel.²¹⁵ Z různých vzpomínek lze vidět, že jeho vztah k matce byl mnohem hlubší než k otci. K matce se obracel velmi často a asi s ní probíral mnohé problémy, které mu život ve vysokých funkcích přinášel. Jeho matka zemřela na štědrý den roku 1933 ve věku 85 let. Karel Kašpar v tu dobu sloužil mši sv.ve věžeňské kapli na Pankráci, byl to jeho zvyk obcházet kolem

²¹³ František POUL, *Život a dílo Karla kardinála Kašpara*, Praha 1940. Velmi ideální pohled.

²¹⁴ Tamtéž. Biskup Pícha napsal do oslavné knihy F. Poula, vzpomínku: „Měl jsem štěstí na jedné vizitační cestě do Plzně poznati v Křivčích vzácné rodiče J.Em. nejdůstojnějšího Pana jubilanta. Kéž bychom měli mnoho takových otců a matek a vychovatelů mládeže, jako byl křimický pan učitel! Kolem něho se soustřeďovala vesnice i knížecí zámek Lobkoviců. Navštívil jsem tehda s celou rodinou útulnou kapličku, kterou pan řídící postavil v nedalekém lese s obrazem P. Marie uctívaným na tom místě od dávných let“. V knize je svědectví biskupa Píchy otištěno jako část rozsáhlého dopisu

²¹⁵ Po smrti otcově maminka zůstala s ním a o jeho lásce k ní svědčí i příhoda, kdy biskup, zajisté mocný pán, jí trpělivě vysvětloval proč musí jet na světový eucharistický kongres, do Ameriky, v knize o cestě píše o jejím velkém strachu z té cesty a o něj samotného. V knize Karel KAŠPAR, *Cesta prvního českého biskupa do Ameriky, (u příležitosti XXVIII. Mezinárodního eucharistického kongresu v Chicagu)*, Hradec Králové 1927, s. 97.

vánočních svátků různé ústavy. Po návratu už našel svou matku mrtvou. Bylo to pro něho velmi bolestné.²¹⁶

Měl rád děti, v tom se shodují mnohé informace o něm. Těžko říci něco o jeho dětství, kromě jeho vzpomínek a ty jsou idealizovány. Dá se i tak tušit, že malého hochu, který šel do školy v 5ti letech a byl tak malý, že musel mít zvláštní lavici a navíc byl synem učitele. Asi ho nepotkávalo jenom přátelské jednání ze strany spolužáků²¹⁷ Děti umí ubližovat slabšímu, navíc synu učitele. Možná, že i v tom lze vidět jeho celoživotní úsilí opírat se o silnějšího, mít za sebou pevnou oporu, maminku nebo později Řím v případě jeho kněžského a biskupského povolání. Také se hovoří o jeho časté churavosti v dětství. Pravděpodobně v dětství je počátek touhy vyniknout, ukázat těm ostatním kdo jsem a jak úspěšně profesně rostu.

Biskup Kašpar se hodně věnoval dětem a mládeži. Navštěvoval školy a sirotčince, žehnal nejmenším a ve svém cestopise o své cestě do Ameriky se na více místech zmiňoval o dětech.²¹⁸ Z textu knihy a prostoru, který jim věnuje lze vidět, že děti mu byly opravdu blízké.²¹⁹ Také na několika málo fotografiích je vidět s dětmi, usmívá se a nevypadá to na strojený úsměv. Světící biskup pražský Dr. Antonín Eltschkner píše o jeho láskách: „*Po celý svůj kněžský život měl tři veliké lásky. Jsou to děti, nemocní a chudí. Jde tak bezvýhradně za příkladem božského Spasitele*“.²²⁰ Při

²¹⁶ František POUL, *Život a dílo Karla kardinála Kašpara*, Praha 1940. Zasáhlo ho to hodně a často pak říkal o nepřijemných událostech života: „*cítím se skoro tak jako když mi umřela maminka, ale to bylo mnohem horší*“

²¹⁷ Informace o jeho dětství přineslo periodikum strany lidové v Hradci Králové, „*Štít*“, č. 17, 24.4.1941. Bylo to číslo věnované úmrtí kardinála Kašpara, kde byl článek „*Mládí a studie pana kardinála Dr. Kašpara*“, což jsou jeho osobní vzpomínky na dětství. Uvádí tam: „...*Na cestu do školy, hlavně pro cestu v zimě mi rodiče koupili vysoké botky a dlouhé kalhoty, tak abych mohl chodit ve sněhu.Do Plzně vozíval pekař z Křimic housky vozíkem, který tahali dva psi. Často mne na vozíku vozíval.*“ Také vzpomínal na splašení psů, kteří uháněli s Karlíkem a houskami z kopce dolů. Psům a vozíku se nic nestalo (ve svých vzpomínkách na sebe zapomněl). „...*býval jsem mezi nejlepšími studenty, často rodiče plakali radostí*“ „*Na obědy jsem v primě chodíval k františknánům a od sekundy ke školníkovi*“. Ve vyšších ročnících už studenti chodili do tanečních a už si začínali i s děvčaty. O svých zkušenostech hovořovali ve škole a Karel píše: „...*nerad jsem poslouchal jejich řeči o děvčatech. Poznali to a ač jsem byl oblíben mezi hochy, tak mne slovy: „Karle, běž ven!“ posílali ven ze třídy*“.

²¹⁸ Karel KAŠPAR, *Cesta prvního českého biskupa do Ameriky, (u příležitosti ti XXVIII. Mezinárodního eucharistického kongresu v Chicagu)*, Hradec Králové 1927, s.97. Nadšeně popisuje dětský den jehož se účastnilo na 62 000 dětí.

²¹⁹ František VANĚK, *Vlaštovky se vracejí*, Praha 1946. Kněz Vaněk píše: „*A což ty děti, ty byly všude nejdříve jeho, protože celé jeho srdce bylo dětské srdce*“. F. Vaněk ve své knize vzpomínek je poněkud idylický. O autorovi má tento názor i Martin Č. PUTNA, *Česká katolická literatura 1848-1918*, s. 67, kdy píše, že to je ta Vaňkova idyla.

²²⁰ František POUL, *Život a dílo Karla kardinála Kašpara*, Praha 1940. vzpomínka A. Eltschknera,

pohledu na něho jako člověka, lze vidět muže, který měl rád život a lidi. Také můžeme vidět jeho lásku k rodičům, především k mamince. Měl smysl pro humor, jak lze vidět při pročitání jeho cestopisů.

V Hradci Králové dodnes žije muž – pamětník na biskupa Kašpara. Byl jím pokřtěn a o sedm let později mu dával kytici na uvítanou v královéhradeckém divadle, kam biskup přišel na představení.²²¹ Hovoří o velkém, hodném a usmívajícím se pánovi. Kromě informací obecně známých a jím později vyčtených uvádí jednu zajímavost, biskup se nechal vozit po Hradci v kočáře taženém koňmi a to i cestou z biskupství do katedrály, která je cca tři sta metrů daleko, při tom vůz objížděl celé náměstí. Byl posledním biskupem v diecézi královéhradecké, který tak činil. Šlo o konzervatismus, nebo okázalost?²²² Spíše šlo o konzervatismus, dodržet to co platilo dlouhé roky, ale zase víme o tom, že se nechával vozit automobilem, jako arcibiskup mluvil do rozhlasu, chodil do divadla a podporoval mnohé nové spolky. Tedy nové věci bral a nebál se je používat.

Biskup Pícha píše, vzpomínaje na dobu společných studií: *“Karel jako alumnus byl milován pro svou dobrou povahu. Svým humorem dovedl mnohou před zkouškami stísněnou dušinku uvést do rovnováhy. Byl nelíčeně zbožným a ve studiích pilným. A to přes svou určitou tělesnou slabost a častým horečkám nakloněný alumnus Karel.”* Tak vida, byl často nemocný a přesto byl vynikající student a později velmi pracovitý kněz a biskup.²²³ Po jeho smrti se v časopise Štít objevila další zmínka o chabém

biskupa.

²²¹ Jde o pana Stanislava Štědrone, stáří 86 let, Velké nám. Hradec Králové.

²²² Jiří REINSBERG, *Hospodin rozjasnil svou tvář, (Rozhovory s Bohumilem Svobodou)*, Praha 2004. Mons. Reinsberg vzpomíná na kardinála jak byl 30.11.1938 u něho a měl odjet do Říma a zdržel se: ... *ale kardinálovi Kašparovi se to při povinné audienci nelíbilo: “ Copak – poví (on každému onikal) – že on je ještě taďy – už měl být dávno v Římě - ,. To jsem s ním mluvil v Praze naposledy. Setkal jsem se s ním pak několikrát v Římě, já mu sloužil taky jako vlečkonos (on nosil tenkrát ještě vlečku!); když šel průvod, tak se za Jeho eminenci ozývalo úpění komorníka (on měl komorníka) Veverky, taky onikajícího: „ Necouraj to po zemi. Dyť ho kučírují jako koně!” Na tom je krásně vidět, jakou cestu církev ve druhé polovině 20. stletí, hlavně po 2. vatikánském koncilu urazila.*

²²³ František POUL, *Život a dílo Karla kardinála Kašpara*, Praha 1940, vzpomínka. M. Píchy, biskupa. Jeho životopisci nepíší nic zdravotním stavu biskupa Kašpara s výjimkou jeho nemocnění ke sklonku života. V tisku který byl prohlédnut se až na jednu výjimku nic nenašlo. Výjimka je z týdeníku CČS, *Český zápas*, č. 30, ze dne 29.7.1921. V článku „ 21 červen 1918 v Plzni“ kdy se popisuje událost střelby a zabití několika dětí, údajně šlo o rabování potravinového vozu. Město se bouřilo, arcibiskup Huyn, který tam přijel na pohřeb plzeňského arciděkana utekl. „ *Pohřeb pak konal kanovník K. Kašpar, který měl obrovskou modřinu po celém obličejí, jak prý den před tím*

zdraví mladého Karla Kašpara bez bližšího popisu čím v mládí trpěl.²²⁴ V knize F. Poula jsou otištěny i další dopisy biskupů psané k oslavě 70tých narozenin kardinála Kašpara.²²⁵

Po abdikaci velmi oblíbeného arcibiskupa Kordače nastoupil na jeho místo. S podezřením, že byl jedním z mála těch, kteří „pomohli“ arcibiskupu Kordačovi k odchodu.²²⁶ Odchází do Prahy, do nejvyšší církevní funkce.²²⁷ Po počátečním rozčarování věřících z celé akce se pomalu měnil vztah k novému arcibiskupovi. Pro řadu věřících to byla dobrá volba, byl vzdělaný, české národnosti, kterou nikdy nepopíral a k ní se hlásil. Vždy byl Čechem a účast na národně vlasteneckých akcích mu nedělala potíže. To mu přinášelo i určitou popularitu mezi lidem. Jeho mu pomáhalo, že byl vzešlý z lidu, narodil se v obyčejné české rodině, po šlechticích Rakouska-Uherska to byl opravdu skok a navíc byl poměrně důstojného vzhledu.²²⁸ U vysokých funkcionářů

omdlel a upadl“.

²²⁴ Týdenník ČSL v Hradci Králové Štít, č.17 z 24.4.1941: ...ač byl chabého zdraví, poslán byl do české papežské koleje v Římě...

²²⁵ František POUL, *Život a dílo Karla kardinála Kašpara*, Praha 1940 vzpomínka Dr. Š. Bárty: „Bylo by toho mnoho, co by hlásilo jeho lidskou a kněžskou velikost, jeho arcipastýřskou horlivost, kterou jakoby měl po velikém svém křestním svatém ochránci a vzoru sv. Karlu Boromejském a převzácné dary jeho ducha i srdce, nedohledně dlouhou řadu záslužných jeho činů v všech oborech To říkají jiní, jak jsem přesvědčen, vydávající svědectví pravdě“.

Litoměřický biskup Weber píše: „Kdykoli jsem potřeboval jeho rady v těžkých záležitostech vždy mi ochotně vyhověl“ . F. POUL, tamtéž.

Informace od F. Poula je třeba brát s rezervou, kniha nepřipouští žádnou kritiku a hodně idealizuje.

²²⁶ Masarykův ústav AV, Praha, *archiv EB I*, krabice 65. Je tam uložen důvěrný dopis Jana J. Rückla z června 1931 E. Benešovi - ministři zahraničních věcí. Papežský komoří J.J. Rückl byl na návštěvě ve Vatikánu s delegací vedenou biskupem Kašparem a informuje E. Beneše o svých hovorech s kardinálem Pacellim a msgr. Pikardem se kterým se 5x se setkal. Sděluje, že Vatikán nechce návrat-reinstalaci Habsburků a že při dlouhých hovorech (až čtyři hodiny) s nunciem Ciriáci mu tento řekl, že má dobrou pozici ve Vatikánu a může mnohé vykonat a bratr nuncia je generálním prezidentem Katolické akce a důvěrníkem papeže. A Ciriáci je advokátem Československa v Římě a v Čechách mu vadí pouze ministerstvo školství. J.J. Rückl také píše, že se tam hovořilo i o takových věcech ve kterých je zavázán naprostou mlčenlivostí a nemůže nyní excelenci (Benešovi) nic říci a omlouvá se, že to nejde. V květnu roku 1931 se v Římě asi o abdikaci arcibiskupa Kordače rozhodlo.

²²⁷ Jde o složitou událost podle některých zmínek a náznaků sám pomohl k odstoupení arcibiskupa Kordače, viz poznámku pod čarou č. 226 v této práci.

²²⁸ *Volná myšlenka*, č.43, s. 305, 23. října 1931, píše: „o pokrytectví církve nahrazující místa knížat arcibiskupských kněžími z lidu“ a tvrdí: „že co Kordač zachránil, to Kašpar zničí, ... nastane nová rekatolizace, ... církev utužuje disciplínu a proto nastupuje nová generace kněží vycištěných v Římě“. Ateistům se nelíbí nástup biskupa Kašpara, znamená to, že se skutečně báli posílení katolické církve a jejího vlivu. V roce 1932 v č.2 na s. 9. *Volná myšlenka* pokračovala další kritikou píše: *Arcibiskup Kašpar zahajuje svou činnost, ... nové koště dobře mete, ... dává směrnice, ... zakazuje zábavy a plesy, ... laici nesmí řečnit v kostele, ... nesmí se hrát hymna v kostele, rakousko-uherská dříve ano, ... má nedostatek kněží, řeší to sbírkami a podporou studentů, provádí katechizaci, zakázal pohřby žehem.*

Volná myšlenka č. 47 ze dne 20. listopadu 1931, po intronizaci nového arcibiskupa Kašpara se zmohli jen na otištění posměšné, hloupé básničky. Jinak se tento týdeník věnoval hodně odstou-

v církvi té doby běžné, že byli šlechtického původu. V Hradci Králové po něm nastoupil na biskupské místo Mořic Pícha, jeho spolužák ze studií. V Hradci Králové se traduje, že ti dva se neměli rádi i přes vzájemnou úctu, kterou si prokazovali. Mořic Pícha ve svých funkcích jakoby zůstával o krok zpět za Karlem Kašparem.

Na rozloučenou s městem a diecézí byla uspořádána slavnost, kterou připravila radnice a katolické spolky. Rozloučení se zúčastnili i mnozí představitelé politického, hospodářského a kulturního života města. Velká byla účast věřících z diecéze a občanů města Hradec Králové.²²⁹ Této slavnosti na rozloučenou s biskupem Kašparem se mimo kapituly a duchovních účastnil starosta města Pilnáček, Dr. Ulrich (bývalý vynikající) starosta města, představitelé vojenské posádky, představitelé soudů a další významné osoby města a okolí Biskup Kašpar v proslovu na závěr odmítl své zásluhy a získával přízeň pro svého nástupce Píchu.²³⁰ S duchovenstvem se biskup rozloučil na zvláštním setkání kněží diecéze.

Na stěně v královéhradecké konzistoři je jedna z oficiálních fotografií biskupa Kašpara i s jeho osobním věnováním. Na obrázku je přísně hledící starší muž s náznakem úsměvu ve tváři. Muž, který ve svém biskupském úřadě mnohé zažil, viděl a promyslel. Jeho snaha o dobré řízení diecéze byla podpořena jeho zkušenostmi i jeho kariérou, kterou prošel před svým jmenováním. Byl cílevědomý, už od příchodu do Prahy se nevyhýbal funkcím, pracoval pilně v oblasti církevního práva. Jeho články do Časopisu katolického duchovenstva dosvědčují jeho rozhled v právu a dalších teologických vědách a aktivitu. Po několik roků patřil mezi nejpilnější přispěvatele. Cílevědomě budoval kariéru, která ho vynesla vysoko. Pracoval v nelehké době, kdy tlak proti katolické církvi velmi zesílil a zavedené pořádky světa se hroutily. Problémem jeho biskupských začátků byly odchody věřících z církve. Podle dostupných informací, se církev v diecézi po roce 1921 držela na stabilním počtu věřících, žádné masové odpady či návraty se nekonaly, větší odchody byly v letech 1919 až 1920.²³¹

pení Kordače, bez nějakých dalších zmínek o biskupu Kašparovi.

²²⁹ Týdenník republikánské strany *Kraj Královéhradecký*, dne 3.11.1931 o tom píše: „*Přeplněný sál Adalbertina, nikdy neviděl takovou účast. Program (zpěvný, hudební a přednáškový) byl prvotřídní. Probošt prelát Reyl nastínil Bohem požehnané působení biskupa Kašpara ve zdejší diecézi, líčil jeho 10letou práci, schopnosti a i jeho lidské vlastnosti.*“

²³⁰ týdenník *Kraj královéhradecký*, ze dne 15.11.1931. Píše se tam, že více času věnoval svému nástupci než sobě.

²³¹ Doba ve, které se stal Karel Kašpar biskupem se vyznačovala mimo jiné i úbytkem věřících. Na počátku XX. století se k církvi hlásilo 88,51% obyvatel a po roce 1921 to bylo 76,3%, tedy velký

Při jeho nástupu do biskupské funkce patřila diecéze královéhradecká k těm problematickým, kdy mnoho věřících diecéze opouštělo církve a sílila zde činnost nově vznikající Církve Československé. Byl přísným biskupem, v diecézi vládl autokraticky, o věcech církve a víry nediskutoval, vždy měl snahu dodržovat literu a předpisy, byl velmi konzervativní, nechtěl měnit stávající poměry. Držel se pevně pokynů z Římské kurie o jejíž rozhodnutí a schválení se opíral. Byl velmi horlivým ve své kněžské i biskupské činnosti. Vyžadoval mnohé od svých spolubratrů-kněží, ale také se o ně staral a velkou starost měl především o kněžský dorost. Stav královéhradecké diecéze se za něho stabilizoval. Dnes mu lze vytknout mnohdy až zbytečnou tvrdost vůči odpadlíkům. Počty vizitací, pastýřských listů a také to, že byl často vidět mezi lidmi svědčí o jeho snaze setkávat se a mluvit s diecezány. Z Ordinariátních listů lze vyčíst i jeho tvrdý a přísný postoj vůči odpadlictví, nikoho nešetřil, se vznikem církve československé se nesmířil a tvrdě proti ní vystupoval.²³² Mnohé

pokles, ale po sčítání lidu v roce 1930 to bylo 78,51%, tedy nárůst o 2,2% obyvatel. Mírný, ale kladný výsledek pro práci katolické církve, v konkurenčním prostředí. Církve Československá měla v roce 1930 7,44% obyvatel. Z práce Zdeněk KÁRNÍK, *České země v éře první republiky*, Praha, 2002, díl I . s.315, 323, 324.

Je vidět, že hned po válce odpadli ti, kteří neměli vztah k víře nebo církvi a nastal jakýsi normální stav. Vždy ve společnosti je něco nezdravého jakmile ukazatele souhlasu s nějakým stavem společnosti se blíží k hodnotám 90% a více.

V *Pamětní knize Hradce Králové*, Státní oblastní archiv, Kroupova 695, Hradec Králové jsou uváděny údaje o křtech a sňatcích, jenom v některých rocích, přesto je to zajímavé:

Křty:	Roky	1920	1926	1928	1930	1931
římsko-katolické	101	180	102	100	99	
českobratrské evangel.....	11	21	20	21	13	
československá církev.....	41	35	24	37	18	
izraelské.....	3	5	5	5	-	
pravoslavné.....	-	-	-	-	2	
bez vyznání	33	38	42	34	25	
	-----	-----	-----	-----	-----	
celkem narozených	189	279	193	197	157	

Je vidět, že jde o vyrovnaná čísla, neukazující velký nárůst či pád některé z církví.

Tabulka pokřtěných hovoří ve prospěch církvi proti bezvěrcům, ale dá se předpokládat, že zdaleka ne každý pokřtěný u své církve vydrží. U sňatků jde o podobný stav.

Ateistická *Volná myšlenka*, v č. 43 ze dne 23.října 1931 v článku „Smysl Kordačova případu“, uvádí: „Katolictví houževnatou prací zabezpečilo své pozice. Nastává stabilizace v níž počet katolíků klesá mírnějším tempem. Nebezpečí, které děsilo vůdce, přestává hrozit, katolíci začínají přecházet k výboji“

Zdeněk KÁRNÍK *České země v éře první republiky* s. 323. V počtech věřících nepřinesla 20. léta větší změny.

Atlas církevních dějin Českých zemí 1818 – 1999, Kostelní Vydří, s. 16, uvádí: „Svatováclavské slavnosti v roce 1929 ukázaly již překonání krize minulých let a vnitřní obnovu katolicismu, který ve společnosti postupně získával větší respekt“.

²³² Hledat kritiku biskupa Kašpara je obtížné, velmi sporadicky se objevila v týdeníku Církve

jeho biskupské jednání bylo vedeno tímto jeho postojem. V diecézi vystupoval autokraticky, s přísností a mnoha požadavky na klér.²³³ Zároveň měl velkou péči o kněžský dorost. V Hradci Králové zvalal alumny na oběd a rád s nimi hovořil. Samozřejmě neopomíjel péči o kněze. Byl biskupem, silně se opírajícím o víru a byl horlivý apologeta. K věřícím byl vstřícný a počty jeho vizitací farností svědčí o tom, že to dělal rád a poctivě. Z hlediska církve si počínal dobře.

Lze napsat, že zřejmě jeho biskupské působení v diecézi královéhradecké bylo vrcholným obdobím jeho života a práce. Byl relativně mladý a úspěšný, stihl mnoho práce, v diecézi byl vidět, cestoval a psal.

V roce 1931 nastoupil na nejvyšší církevní místo v arcidiecézi pražské. Asi dosáhl ve svých 61 letech tam, kam asi moc nedoufal. Jeho postavení bylo problematické, nastoupil po oblíbeném arcibiskupovi, měl přátele, pomocníky ale i protivníky. Lidé ho hodnotili všelijak a to i dokonce v jeho rodišti,²³⁴ jak lze vidět z různých hodnocení v tisku, jak světském, tak i v tom proticírkevně zaměřeném.²³⁵ Vypadá to ale tak, že lidi (hlavně věřící) se mu časem podařilo získat. Horší to bylo s jeho společensky výše postaveným okolím. Po autokratickém působení v Hradci Králové přišel na místo kde musel brát do úvahy široké politické zájmy, mít ohled na hospodářsko-ekonomické vztahy a hledět na mnohem širší souvislosti než v diecézi. Musel se učit jak jednat s poslanci, členy vlády a vyšším klérem, nejen prosazovat ale i ustupovat. Nebylo to jednoduché a určitě měl mnohé příznivce, kritiky a samozřejmě i nepřátele, jak lze vysledovat z nemnohých zmínek v archivech a z tisku. Vždy se ale opíral o římskou kurií a její rozhodnutí, mnohé aktivity s Římem

československé *Český zápas*, č. 44 ze dne 4.11. 1921 uvádí v článku „*Snášlivost římskokatolických biskupů*“ událost kdy biskup přijel do obce Holohlavy biřmovat. Po zjištění, že v kostele probíhají občas kromě katolických bohoslužeb i bohoslužby ČČS, odmítl v něm biřmovat. Dále se uvádí, že kněží (katoličtí) tam i zpovídají a udělují odpustky atp., ale biskupovi to vadí. List s uspokojením konstatuje, že tato událost poštvála lidi proti katolické církvi.

²³³ Viz kapitolu 4.14., *Činnost biskupa kašpara v královéhradecké diecézi*.

²³⁴ *Národní politika* č.235 z 26.8.1932 píše o návštěvě arcibiskupa ve svém rodném městě Mirošově. A také k tomu uvádí dopis městského úřadu v Mirošově, kde se píše: „*Městský úřad výslovně upozorňuje, že arcibiskup Karel Kašpar nebyl srdečně pozdraven zástupci obce a ani nikdo nebyl pověřen, aby jménem obce, či městské rady ho vítal*“. Dostí podivná záležitost, proč? Neudělal pro město něco, nebo naopak udělal? Nikde jinde podobná poznámka nebyla nalezena.

²³⁵ *Volná myšlenka* v č.43,50, 1931 se přidala k obhájčům prof. Kordače a psala různé heslovité informace, jako: „*Co Kordač zachránil, to Kašpar zničil*“. Charakterizuje Kašpara jako člověka žijícího blaženě mimo svůj čas, nevěšmající ho si bídy, hodnostáře s malou duševní potencií, inu zapřeli by sami sebe, kdyby tak nepsali.

konzultoval, svědčí o tom i jeho časté návštěvy Říma a snaha plnit to co Řím požadoval (Katolická akce atp.).

Za okupace zůstal dál vlastencem i když Československo z hlediska církve odsoudil, po celý život byl Čechem a dokázal to během svého kněžského, arcibiskupského působení vícekrát. Pomáhal protektorátní vládě v nespolupráci s okupanty a církev bránil, jak jen to šlo. Pro okupačními úřady byl nepohodlnou, podezřelou osobou a byl jimi sledován. Ovšem už měl vyšší věk a byl nemocný a už asi nemohl dělat víc. Hodnocení toho co v té těžké době okupace pro církev a lidi kolem sebe udělal dnes chybí.

Byl velmi vzdělaným odborníkem obojího práva,²³⁶ vynikal i v dogmatice a dalších vědeckých disciplínách. Uměl se domluvit ve více jazycích. Prošel mnohými funkcemi v řídicí činnosti církve a v jejím učitelském úřadu. Napsal mnoho odborných článků, především z oborů církevního práva. Ty byly uveřejněny v časopisu Katolického duchovenstva, časopisu, který dnes nemá obdoby, což je škoda. Dnes chybí jejich recepce, nikdo z literárních kritiků se jím nezabýval a chybí i zhodnocení jak odborných prací, tak i populárních knih, které byly čteny především věřícími a pro ně určeny. Rád byl na veřejnosti, zúčastnil se mnoha církevních akcí a také je podporoval. S lidmi velmi rád hovořil a tím si je získával. Pro veřejnost konal přednášky o svých cestách. Jako cestovatel byl velmi přesný ve svých popisech krajin, událostí a lidí, dá se říci až puntičkářský. Jeho cestopisy podávají barevný obraz zemí té doby a jsou čtivé, nejde o suché popisy krajin a událostí.

Jako biskup a arcibiskup vždy církev chránil a hledal její prospěch ve státě. Arcibiskupské místo mu přineslo nutnost zajímat se více o politiku, ekonomii a hledat konsenzus v mnoha otázkách, které přinášela měnící se doba. Při své činnosti často narážel a měl dosti odpůrců ve státě a i v církvi. Byl to důsledný obhájce kuriální politiky. Jako kardinál už působil víceméně reprezentačně. Jeho občanský původ posiloval jeho kardinálskou popularitu. Rád se účastnil národně vlasteneckých akcí a

²³⁶ Podle informace biskupského kancléře, církevního soudce Mons.J. Růta z diecéze kh. Karel Kašpar

byl nejlepším církevním právníkem v letech dvacátých.

rád měl na nich projevy. Běh událostí byl natolik silný, že československý kardinál neměl možnost ho nějak více ovlivňovat. Také vyšší věk a onemocnění působilo proti němu a zřejmě i tlak odpůrců jeho politiky ho brzdil.

K tomu všemu je nutno dodat následující, nesmí se zapomenout, že vyrůstal a byl vychován v Římě na konci IX. století a byl vzdělán jako právník, vychován jako římský klerik, člověk přísně dbalý církevních zákonů a norem. Sám byl dosti konzervativní v dodržování norem života, tak jak byl zvyklý a neustupoval. Měnila se doba, měnili se lidé a i život sám. Dnes by se z hlediska současného pohledu na církve a to co a jak má dělat, některé jeho kroky hodnotily jinak. Ovšem, proměřovat dnešní dobou dobu minulou nejde.

V týdeníku lidové strany Štít²³⁷ byla po jeho smrti jedna stránka věnována vzpomínkám na Karla Kašpara a z ní lze ocitovat dvě věty:

„ Šel ve jménu Páně k cíli vytčenému jistě a důsledně“.

„ Měl vlídný úsměv a laskavé slovo“.

²³⁷ Štít č.17, 24.4.1941.

8. ZÁVĚR

Rozlučme se s Karlem Kašparem, biskupem královéhradeckým, arcibiskupem pražským, kardinálem a člověkem. Tento portrét je pokusem ukázat ho jaký asi byl a to jako vysoký církevní představitel a jako člověk. Z prostudovaných materiálů, především periodik a monografií se dají získat mnohé informace, ale pro sestavení objektivního a přesného pohledu je to uboze málo. Archivní materiály, které jsou schopné přinést informace jdoucí do hloubky času a žíci více o posuzované osobě chybí. Dostupné archivy mají jen útržky minulého času. Opravdu důrazně lze napsat jak citelně chybí možnost nahlédnout do jeho osobního archivu, který je uložen v archivu biskupství královéhradeckého. Nemohu se ubránit subjektivnímu dojmu, že nad jeho působením je jakýsi stín mlčení, oproti jiným postavám historie církve. Proč? Lze doufat že v budoucnu bude archiv otevřen a pak se někdo další, může pokusit o lepší sestavení nového portrétu.

Dovolte mi malé osobní zamyšlení. Nad Karlem Kašparem jsem strávil dlouhý čas, s prací na portrétu jsem začal na podzim roku 2002. Mám za sebou spoustu hodin strávených v knihovnách, archívech, jen těch cest na historické semináře, konané na KTF, co bylo. Nelituji, naopak, jsem vděčný za možnost poznat práci historiků, je to velké dobrodružství. Přinášelo to starosti a mnohé poučení. Setkával jsem se s lidmi, které bych jinak nepotkal. Je to pro mne veliká radost. Děkuji Pánu, že jsem mohl po této cestě chvíli kráčet.